

Monumenteninventarisatie

Heemstede / Bennebroek 1850-1940

Bureau Wim de Wagt

Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek

Monumenteninventarisatie Heemstede / Bennebroek 1850-1940

Bureau Wim de Wagt

In opdracht van de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek, 2019-2021

Foto omslag: Portiek van Landhuis 'Wilsu', Bennebroek

Bureau Wim de Wagt
Architectuurhistorisch advies en onderzoek
Dr. W.A. de Wagt

Sportparklaan 43
2103 VS Heemstede

+ 31 (0) 23 529 5417 telefoon

+ 31 (0) 6 3411 9696 mobiele telefoon

wimdewagt@quicknet.nl email

<https://wimdewagt.nl> website

Definitief status

4 mei 2021 datum

Monumenteninventarisatie Heemstede en Bennebroek 1850-1940 projectnaam

Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek opdrachtgever

Inhoudsopgave

4	Inleiding en toelichting
6	Architectuur in Heemstede en Bennebroek 1850-1940
8	De Top 14 van Heemstede: A+ objecten
72	A objecten Heemstede
104	B objecten Heemstede
138	A objecten Bennebroek
163	Bronnen

Inleiding en toelichting

Dit onderzoek behelst een inventarisatie en geïllustreerde beschrijving van gebouwen, ensembles en complexmatige bouwprojecten uit de periode 1850-1940 in Heemstede en Bennebroek, voor zover deze objecten nog niet eerder waren aangemerkt als monument, hetzij op rijks-, gemeentelijk of provinciaal niveau. Ook de door de Historische Vereniging Heemstede Bennebroek (hierna HVHB) al eerder als 'HVHB-monument' aangemerkte objecten vielen buiten beschouwing. De aanleiding voor deze opdracht van de HVHB was het besef dat in Heemstede en Bennebroek tal van bouwwerken zijn te vinden die nog niet eerder werden geïnventariseerd, maar wel dusdanige bijzondere monumentale waarden hebben dat ze alsnog een plaats op de gemeentelijke monumentenlijsten van respectievelijk Heemstede en Bloemendaal (waaronder Bennebroek valt) verdienen.

De inventarisatie toont de grote rijkdom aan in met name Heemstede als het gaat om het gebouwde erfgoed uit de periode van de jongere bouwkunst (1850-1940). Vooral de hoeveelheid woonhuizen, villa's en volkswoningbouwcomplexen met monumentale waarden is verbluffend en voor een gemeente van deze omvang uniek. Daarnaast zijn er enkele ensembles van gebouwen te vinden die een bijzondere historische waarde vertegenwoordigen. In Heemstede heb ik 88 monumentwaardige objecten kunnen selecteren, verdeeld over drie categorieën (A+, A en B), in Bennebroek 17. Laat dit rapport leiden tot de erkenning van dit zeer waardevolle erfgoed, én tot de juridische veiligstelling, dat wil zeggen de aanwijzing van de verschillende objecten tot gemeentelijk monument.

*

Om de inventarisatie te kunnen maken heb ik, na in 2019 beide dorpen op verschillende momenten te hebben doorkruist, conceptlijsten samengesteld, met daarop de basisgegevens en foto's van ieder kandidaat-object. Deze conceptlijsten zijn in het najaar van 2019 besproken met de HVHB (contactpersoon Jaap Verschoor). Naar aanleiding van deze fase in het onderzoek heb ik op de najaarsbijeenkomst van de HVHB, in november 2019, bovendien een lezing gehouden over het onderwerp.

De conceptlijst van Heemstede had ik onderverdeeld in A en B objecten, dat wil zeggen objecten die naar mijn inzicht absoluut in aanmerking kwamen voor plaatsing op de monumentenlijst (A) en objecten die hier eveneens voor in aanmerking komen, maar vanwege de optelsom van de waarden in een iets minder hoge categorie vallen (B). Een secundaire reden om dit onderscheid te maken was - omdat het om zóveel objecten gaat - dat van de gemeente niet verwacht kan worden dat men in één keer tot plaatsing van alle voorgedragen objecten over zou gaan. Fasering in het hele traject van onderzoek, beschrijving, vatstelling en aanwijzing is erg belangrijk.

Vervolgens heb ik binnen de A objecten van Heemstede nog een extra categorie gemaakt, een buitencategorie als het ware: de A+ objecten. Dit zijn de gebouwen, ensembles en complexen die zó waardevol zijn dat ze naar mijn inzicht, én dat van de HVHB, voorrang verdienen bij plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst. Het gaat om in totaal 14 objecten: de Top 14 van Heemstede.

Omdat het bij Bennebroek om een substantieel minder aantal objecten gaat, volstond ik hier met alleen A objecten. Oók omdat er qua monumentale waarden van weinig differentiatie sprake is tussen de objecten onderling; ze zijn allemaal even hoogwaardig.

De definitieve lijsten zoals die in dit rapport zijn opgenomen, zijn tot stand gekomen na een architectuurhistorische analyse en beschrijving van de objecten en na onderzoek van de belangrijkste historische informatiebronnen, met name bouwtekeningen, gearchiveerde kranten, publicaties en websites. Na een overlegronde met de HVHB in het najaar van 2020 werden de definitieve lijsten in februari 2021 door ons vastgesteld; in mei volgde ten slotte een kleine aanvulling op de lijst van Bennebroek.

Bij het bepalen van de monumentwaardigheid van de objecten ben ik uitgegaan van de verschillende in de monumentenwereld gangbare waarden, namelijk:

- de typologische (wat voor type bouwwerk is het),
- de stedenbouwkundige (situering en mate van beeldbepalendheid),
- de historische (rol in de lokale geschiedenis),
- de architectuurhistorische (kwaliteit van de architectuur),
- de kunsthistorische (kwaliteit van kunsttoepassingen),
- de zeldzaamheid (hoeveel vergelijkbare objecten er zijn),
- de gaafheid (hoeveel er nog van het oorspronkelijke ontwerp aanwezig of zichtbaar is),
- en de ensemblewaarde (deel uitmakend van een reeks of groter geheel).

Bij het uitwerken per object van de door research verkregen gegevens, het maken van de beschrijvingen en de waardebeoordelingen, ben ik, in overeenstemming met de A+, A en B categorieën, gedifferentieerd te werk gegaan.

Wat Heemstede betreft hebben de A+ en A objecten de meeste aandacht en ruimte gekregen wat betreft beschrijving van de architectuur, de historische achtergrond en zo mogelijk over de opdrachtgever en de architect(en). Deze objecten worden geïllustreerd door meerdere actuele en historische foto's en tekeningen. Als enige hebben de A+ objecten in deze categorie een redengevende omschrijving gekregen, die gebaseerd is op de bijbehorende beschrijving en waardebeoordeling. Dit heb ik gedaan omdat de A+ objecten als eerste in aanmerking komen voor plaatsing op de monumentenlijst. De B objecten hebben de meest beknopte beschrijving en worden geïllustreerd door één foto.

Omdat over de objecten in Bennebroek veel minder informatie beschikbaar is in de door mij geraadpleegde bronnen (over zijn geheel genomen is over het gebouwde erfgoed van Bennebroek veel minder bekend), heb ik in deze gevallen met korte beschrijvingen moeten volstaan.

Wim de Wagt,

15 januari 2021 / 5 mei 2021

Architectuur in Heemstede en Bennebroek 1850-1940

Heemstede

De architectuur in Heemstede uit de periode van de jongere bouwkunst vertoont veel diversiteit en kwaliteit. Vooral vanaf 1920 is een grote hoeveelheid woningen, woningcomplexen, scholen, kerken, bedrijfsgebouwen, winkels, openbare gebouwen en bruggen tot stand gekomen met bijzondere architectonische en soms ook stedenbouwkundige eigenschappen. Een belangrijke factor vormde de regie die door de gemeente gevoerd werd. Deze kwam tot uiting in het gemeentelijk uitbreidingsplan en de verschillende uitwerkingen in deelplannen, die de kaders bepaalden waarbinnen gebouwd werd. Uiteraard vormden de Woningwet en Gezondheidswet (beide uit 1901) belangrijke grondslagen voor het gemeentelijk beleid.

De ontwerpers van deze bijzondere stedenbouwkundige lay out waren Joseph Cuypers en Jan Stuyt. Eerstgenoemde architect drukte vervolgens als 'esthetisch adviseur' van het gemeentebestuur ook zijn stempel op de ruimtelijke uitwerking en invulling en de wijze waarop veel van de nieuwbouwplannen werden verwerkelijkt. Dat kón Cuypers alleen maar doen, omdat het gemeentebestuur er alles aan gelegen was om de explosieve demografische groei en de hieruit voortvloeiende bouwactiviteiten in goede banen te leiden. En, omdat het forensendorp cachet moest krijgen: het was de bedoeling om Heemstede het karakter van een 'tuinstad' te geven. Het gemeentebestuur wilde de inwoners een goede en gezonde woonomgeving bieden en bovendien nieuwe kopers en huurders lokken naar de verse woningvoorraad.

Zo ontvouwde Heemstede zich in het interbellum volgens een hoogwaardige, op eigentijdse beginselen gebaseerde stedenbouwkundige structuur, die bestond uit woonwijken met uitsluitend middenstandswoningen, villa's en landhuizen (Crayenestersingel e.o. bijvoorbeeld), wijken met een mix van villa's, middenstandsbouw en volkswoningcomplexen (Indische Buurt) en wijken waarin de huizen werden gecombineerd met winkels, kerken of schoolgebouwen (Valkenburgerplein e.o.). De verschillende buurten werden ontsloten of doorsneden door nieuw aangelegde of sterk verbeterde wegen en straten. De door luxueuze huizen omzoomde, kilometerslange Heemsteedse Dreef is daarvan het meest bijzondere voorbeeld. Er werden vaarten, vijvers en singels gegraven, die de aantrekkelijkheid van de woonomgeving moesten verhogen en waaroverheen zorgvuldig ontworpen bruggen werden aangelegd. Er verschenen groen gestoffeerde pleinen in zowel villawijken en middenstandsbuurtten (Julianaplein en Richard Holplein bijvoorbeeld), als arbeiderswijken (Wiekenplein). Het eigentijds ontworpen eengezinshuis met ten minste een achtertuin (en zo mogelijk een voortuin) en gesitueerd aan een ruime straat met bomen, werd de norm. Zowel plaatselijke als landelijk opererende architecten maakten hun opwachting, beeldhouwers en andere kunstenaars versierden de gebouwen en bruggen met sculpturen, glas-in-loodramen en andere toegepaste kunst. Heemstede veranderde definitief van een landelijk lintdorp met voornamelijk bollenland, blekerijen en oude landgoederen in een moderne forensengemeente met alle bijbehorende voorzieningen.

Hoewel de oude ambachtsheerlijkheid tussen 1920 en 1940 zijn grootste groeistuij doormaakte, was er al eerder een toenemende bouwlust waar te nemen. Al in de tweede helft van de negentiende eeuw verzezen er verspreid in het dorp nieuwe woningen, villa's, scholen, kerken en andersoortige gebouwen, zoals aan de Camplaan, Kerklaan, Herenweg en

De Glip. Het beeld van Heemstede mag dan tot in onze tijd hoofdzakelijk bepaald worden door wat er tussen 1920 tot 1940 gebouwd is, ook uit de periode vanaf 1850 zijn er tal van belangwekkende panden bewaard gebleven. De periode van de jongere bouwkunst heeft alles bij elkaar Heemstede zijn bijzondere esthetische en ruimtelijke glans gegeven, en deze architectuur verdient het daarom om gekoesterd en beschermd te worden.

Bennebroek

Bennebroek, tot 2009 een zelfstandige gemeente, veranderde vanaf het einde van de negentiende eeuw net als Heemstede van een door bloembollenteelt, landbouw en landgoederen gedomineerd dorp in een forensengemeente met verscheidene woonbuurten, winkels, bedrijven, kerken en scholen. Maar dit alles gebeurde op een aanzienlijk kleinere schaal en zonder de strakke regievoering die de ontwikkeling van Heemstede kenmerkte. Bennebroek ontbeerde een ambitieus stedenbouwkundig masterplan, de verschillende ruimtelijke ontwikkelingen en bouwactiviteiten vonden verspreid in de gemeente plaats. Vanwege de geringe omvang van de gemeente en de geringe bevolkingsgroei, was Bennebroek aan het begin van de twintigste eeuw volgens de Woningwet niet genoodzaakt een gemeentelijk uitbreidingsplan op te stellen. Dat zou na de Tweede Wereldoorlog, toen de gemeente zijn grootste groei beleefde, wel veranderen.

Toch was er tegen het einde van de negentiende eeuw reeds een toenemende bouwactiviteit zichtbaar, met name aan de Herenweg bij het kruispunt met de Bennebroekerlaan (daar kwamen bijvoorbeeld het raadhuis en min of meer 'stadse' herenhuizen tot stand), aan de Bennebroekerlaan, aan de Schoollaan en aan de Leidsevaart (aan de zijde van de spoorlijn). Het waren voornamelijk woningen, winkels en bedrijfspanden die in deze periode werden gebouwd, met name door bollentelers. Ook ontstond oostelijk van de Schoollaan, net buiten de dorpskern, een rooms-katholieke enclave met onder andere het St. Luciaklooster en de St. Jozefkerk.

Vanaf de jaren twintig kwam er enige vaart in de ruimtelijke ontwikkelingen van Bennebroek. Op verschillende locaties ontstonden clusters van middenstandswoningen, landhuizen en villa's, met name in villapark Het Duin, aan weerszijden van de Rijksstraatweg (d.w.z. ten zuiden van het hierboven genoemde kruispunt), aan de Kennemerbeekweg, aan de Zwarteweg en in Park Bijweg; ofschoon deze laatste woonbuurt voornamelijk pas na de Tweede Wereldoorlog werd verwezenlijkt. De gemeentearchitect D. Kuit speelde een rol in deze planmatige ontwikkelingen; daarnaast was hij ook verantwoordelijk voor enkele brugontwerpen. Zijn invloed op de architectuur en stedenbouw was evenwel geringer dan die van Joseph Cuypers in Heemstede. Vooral grondeigenaren en particuliere architecten zetten in het interbellum de toon in Bennebroek. De invloed van met name P. A. van Tiel en G.H. Scholten als ontwikkelaars van Het Duin was groot.

Bennebroek maakte zijn sterkste groei door pas ná de Tweede Wereldoorlog, toen de woonwijken Meerwijk, Bloemhof en Krakeling, ofwel Park Bijweg, tot stand kwamen, villapark Het Duin voltooid werd en de Bennebroekerdreef zijn huidige aanzien kreeg. Anders dan in Heemstede vormt de jongere bouwkunst dan ook niet het overheersende beeld van de architectuur in deze vroegere ambachtsheerlijkheid. Desondanks zijn ook hier tal van architectuurhistorisch of cultuurhistorisch bijzondere bouwwerken aan te wijzen, naast de monumenten die al eerder werden geregistreerd.

Monumenteninventarisatieproject Heemstede en Bennebroek 1850-1940

De top 14 van Heemstede

A+ objecten met beschrijvingen

1. **p. 9** Woningcomplex Nova et Vetra, Berkenlaan en Eikenlaan
2. **p. 13** Villa T. Volker, Breitnerweg 2
3. **p. 16** Café met biljartzaal en woning, Camplaan 51 en Valkenburgerlaan 60
4. **p. 21** Seniorenwoningen, Dr. Droogplein
5. **p. 24** Landhuis Hertenduin, Herenweg 2a
6. **p. 28** R.K. parochiekerk St. Bavo, Herenweg 88
7. **p. 36** Gezondheidshuis, Lieven de Keylaan 7
8. **p. 39** Rustoord, Meerweg 45
9. **p. 42** Noors landhuis De Echo, Van Merlenlaan 23
10. **p. 47** R.K. St. Augustinus, Maria kleuterschool, St. Aloysius, Molenwerfslaan 7, 9, 11
11. **p. 53** Protestantse kerk, Postlaan 16
12. **p. 59** Woonhuis E. van Beusekom, Raadhuisstraat 42
13. **p. 63** R.K. parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart, Valkenburgerplein 20
14. **p. 65** Nicolaas Beetschool, Voorweg 47-49 en Bosboom Toussaintlaan 11

1.

Berkenlaan (-Eikenlaan)

Woningcomplex 'Nova et Vetera' (32 arbeiderswoningen)

Opdrachtgever: Woningvereniging Berkenrode, Heemstede

Bouwjaren: 1914-1915

Architecten: Jos. Cuypers en Jan Stuyt, Amsterdam, Jac. Etmans, Haarlem

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, ensemble, zeldzaamheid, gaafheid (exterieur).

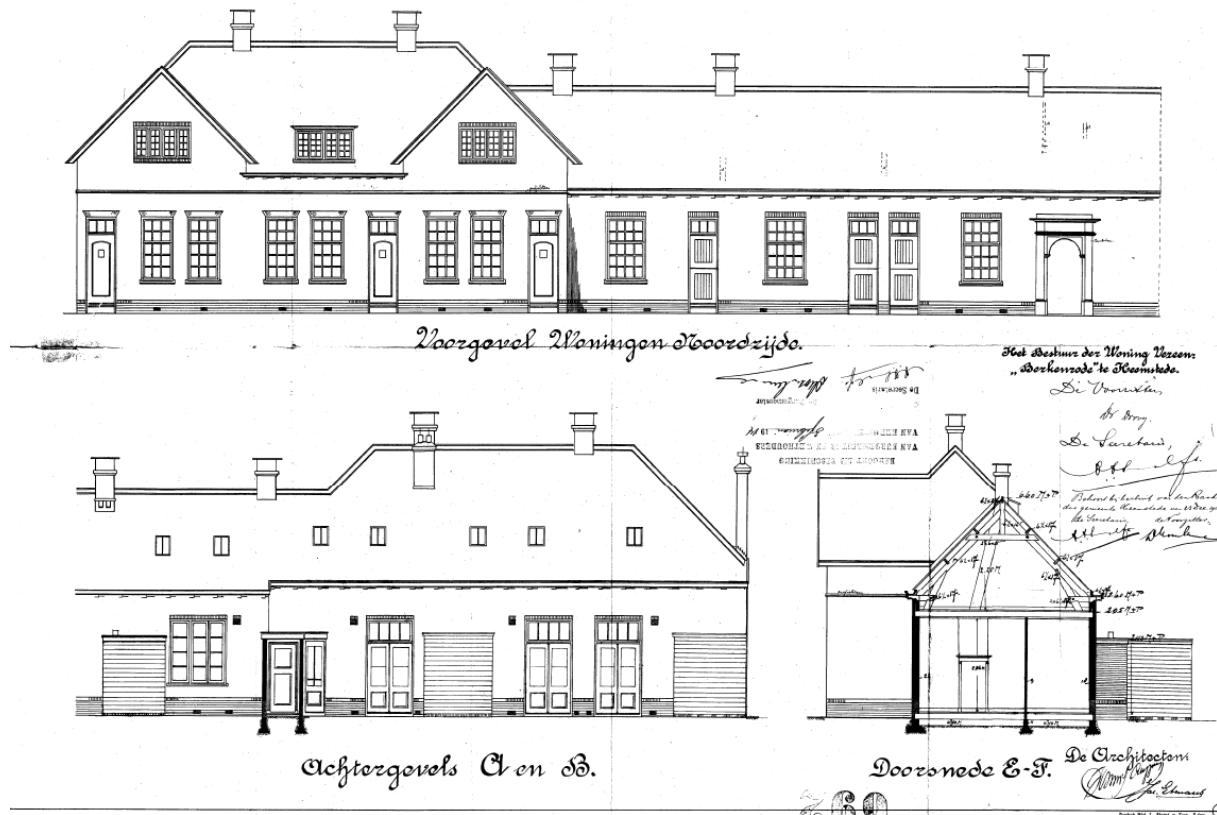
Het woningproject 'Nova et vetera' is cultuurhistorisch en typologisch van belang omdat het een van de eerste volgens de bepalingen van de Woningwet van 1901 gerealiseerde volkswoningbouwcomplexen in Heemstede is.

Dankzij de gevarieerde opbouw van de langgerekte huizenblokken en de uitwerking en detaillering van de gevels heeft het complex belangrijke architectuurhistorische waarde. Stedenbouwkundig is het complex van belang vanwege tuinstadachtige elementen als de naar achteren liggende huizen en het poortje.

De huidige staat van gaafheid (hoofdvormen en details) is zelfs landelijk uitzonderlijk voor sociale woningbouw van deze ouderdom.

Geschiedenis

Voor de rooms-katholieke woningvereniging Berkenrode was dit het tweede met financiële steun van de overheid gerealiseerde volkswoningbouwproject, na de bouw van het Res Novacomplex (rond het Res Novaplein) in 1909-1910, dat door dezelfde architecten ontworpen werd. Net als zijn voorganger kreeg dit huizencomplex een Latijnse naam, Nova et Vetera ('het nieuwe en het oude'). Deze spreuk uit het evangelie van Mattheus was in zwang in de neo-thomistische wijsbegeerte, die gebaseerd is op de ideeën van

Bouwtekening met voor- en achtergevels en doorsnede, noordzijde Berkenlaan, 1914.

de middeleeuwse filosoof Thomas van Aquino. Waarom Berkenrode deze spreuk gebruikte, is evenwel niet duidelijk.

De oprichting in 1908 van Berkenrode - een van de eerste woningbouwverenigingen in Heemstede - kwam voort uit de lokale afdeling van de Katholieke Sociale Actie. Berkenrode-voorzitter E.A.M. Droog, tevens gemeenteraadslid, was voorzitter van deze afdeling. De KSA was een antwoord op de pauselijke encycliek *Rerum Novarum* uit 1891, waarin opgeroepen werd om de levensomstandigheden van de arbeiders te verbeteren. De naam 'Berkenlaan' was een verwijzing naar de woningbouwvereniging. In lijn met de letterlijke betekenis werden in deze straat berkenbomen geplant.

Stedenbouw en architectuur

De huizen werden gebouwd in drie stroken aan de Berkenlaan en de Eikenlaan. De stroken kregen een voor die tijd gangbare opzet: gevels met schuine kappen, afgewisseld door dwarskappen. Het metselwerk van de dwarskappen werd afgewerkt met een lichtkleurig gesausde pleisterlaag, die de huizen een landelijk cachet moest geven. Bij de voordeuren van sommige huizen werd een kleurige, verglaasde siersteen gemetseld met voorstellingen van gereedschap, voorwerpen, dier- of mensfiguren (bijvoorbeeld een vaas, mes, hamer, vis en nar). De bedoeling van deze sierstenen, die bijdragen aan de levendigheid van het

Eikenlaan met voortuintjes en naar achteren liggende huizen. Foto 1929.

straatbeeld, is niet precies bekend. Behalve dat ze de tamelijk eenvormige woningen een eigen identiteit gaven, kan worden aangenomen dat ze met het oog op de verheffing van de arbeidersklasse een bepaalde opvoedkundige betekenis hadden. Overigens werden ook de woningen van het Res Novacomplex verrijkt met gevelstenen.

De huizen zijn onderverdeeld in twee hoofdtypen: eengezinswoningen met een woonkamer en suite en drie slaapkamers op de verdieping, en woningen met een kleinere woonkamer en alleen een zolderverdieping. Op twee plekken in het complex is een verwijding van de straat gemaakt, namelijk aan de noordzijde van de Berkenlaan en aan de Eikenlaan tegenover de monding van de Berkenlaan. De teruggeplaatste woningen aan de Berkenlaan zijn minder diep dan de overige en hebben geen dwarskap: dit zijn de kleinste woningen van het complex, in de volksmond 'weduwenhuisjes' genoemd. Deze woningen beschikken over kleine voortuinen, net als de naar achteren liggende huizen aan de Eikenlaan. Een deel van de huizen aan de Eikenlaan beschikte ook over kleine voortuinen, wat paste in het beeld van een tuinstadachtige wijk.

In het midden van de naar achter liggende strook aan de Berkenlaan bevindt zich een klassiek vormgegeven poortje, omlijst door natuurstenen pilasters en een hoofdgestel. In de architraaf is in sierlijke letters de naam van het complex gehakt. Een natuurstenen gedenksteen in de zijgevel van de woning die de verwijding aan de oostkant begrenst, herinnert aan de eerste steenlegging op 7 juli 1914 door Petronella Droog, de dochter van de voorzitter van Berkenrode.

De verwijdingen aan de Berkenlaan en Eikenlaan werden ingegeven door het door de tuinstadbeweging gepropageerde gebruik om straten een gevarieerd aanzien te geven. Ook het klassieke poortje, dat het centrum van de Berkenlaan markeert, is een element dat in

Poortje met de naam van het complex 'Nova et Vetera' aan de Berkenlaan. Foto 2019.

tuinstadachtige complexen veelvuldig voorkomt. Het Res Novacomplex beschikte bijvoorbeeld over een smeedijzeren poort als toegang over de Blekersvaart (intussen vervangen door een stalen replica).

De voorgevels van de woningen zijn vrijwel gaaf, op de ramen (oorspronkelijk met ruitvormige roeden) en deuren na. Omdat in de schuine pannendaken tot op heden geen dakkapellen zijn aangebracht, is het totale gevelbeeld nog opmerkelijk authentiek. Wel zijn bij een renovatie in 1970 de oorspronkelijke ramen en deuren vervangen. Bij die gelegenheid werden er aan de achterzijde van de huizen schuurtjes geplaatst.

2.

Breitnerweg 2

Villa

Opdrachtgever: T. Volker, Heemstede

Bouwjaar: 1938

Architect: C.W. Royaards, Schoorl

Waarden: Stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

De villa is architectuurhistorisch van belang vanwege de knappe, verfijnde toepassing van historiserende stijlmiddelen en het ambachtelijk gebruik van materialen.

De gaafheid van het exterieur is bijzonder voor een project van deze ouderdom en vergroot de architectuurhistorische waarde.

De villa heeft bovendien architectuurhistorische waarde omdat het een vroeg en zeldzaam voorbeeld is in het oeuvre van deze architect, die uitblonk in restauratieprojecten.

De ligging in een ruime tuin op een opvallende locatie aan het Spaarne geeft de villa een belangrijke beeldbepalende waarde.

Geschiedenis

Opdrachtgever mr. dr. Tijs Volker (1892-1979) was bekend als journalist en dichter. Vanaf 1934 was hij journalist bij het *Algemeen Handelsblad*, waar hij zich met West- en Oost-Indië bezighield. Voordien werkte hij als bestuurder in Nederlands-Indië en Hongkong.

In 1940 sloot hij zich aan bij het de Nederlandse fascistische beweging Nationaal Front. Tijdens de oorlog bleef hij doorwerken bij het AH. Vanwege journalistieke

Voorgevel aan de Breitnerweg. Foto 2019.

collaboratie met de Duitse bezetter kreeg hij - evenals een aantal van zijn collega's - na de oorlog een tijdelijk beroepsverbod opgelegd. Onder fascist en nationaalsocialisten bestond een meer dan gemiddelde waardering voor traditioneel-Nederlandse architectuur, met name baksteenarchitectuur. Dit is misschien een factor geweest bij Volkers keuze voor de uitgesproken traditionalistische stijl waarin deze villa ontworpen is. Van de architect zijn echter geen fascistische sympathieën bekend. Ten tijde van de bouw van de villa was Tijs Volker getrouwd met Lena Veth (1896-1972), met wie hij in 1917 in Heemstede in het huwelijk was getreden. In december 1940 scheidde het echtpaar.

Architect

Architect Cornelis Willem (Kees) Royaards (1906-1970) was een telg uit een vooraanstaande familie van bestuurders, acteurs en kunstenaars. Hij ontwikkelde zich vanaf de jaren dertig tot een specialist in het restaureren van middeleeuwse gebouwen, met name kerken, raadhuisen, kastelen en boerderijen. Aan het begin van zijn loopbaan ontwierp hij verschillende landhuizen in historiserende stijl, met inbegrip van een huis voor zijn moeder in Schoorl, waar hij ten slotte zelf ging wonen met zijn vrouw en kinderen.

Royaards genoot zijn opleiding in de praktijk bij de Amsterdamse architecten Vorkink en de gebroeders Baanders en werkte veelvuldig samen met de Haarlemse beeldhouwer Jan Bronner, met wie hij bevriend was. In opdracht van de gemeente Haarlem zette hij in 1961 een geheel restauratieplan voor het stadhuis op papier.

Architectuur

De villa bestaat uit een hoofdvolume op een rechthoekig grondvlak evenwijdig aan het Spaarne, waartegen aan de kant van de rivier een hoger opgetrokken volume met een vrijwel vierkant grondvlak is geplaatst. Beide volumes hebben een zadeldak en een topgevel. De gevel aan het Spaarne wordt verlevendigd met een dwarskap met topgevel.

Het eerstgenoemde volume bevat de entree en een centrale hal met trappenhuis, met aan weerszijden een 'opkamer' (op het zuiden) en een keuken, bijkeuken en zijkamer aan de noordzijde. De trap is een spiltrap. In het hogere volume aan het Spaarne ligt de woonkamer. De as van deze ruimte ligt op de as van de entree en hal. De haard van de woonkamer verwarmt vanwege zijn positie tevens de hal en het trappenhuis. Boven bevinden zich twee kamers en een badkamer (boven de opkamer op het zuiden).

Haaks op de voorgevel is een volume met garage gebouwd; ook dit wordt afgesloten door topgevel. De markante schoorsteen in de oostgevel aan het Spaarne werkt nadrukkelijk mee in het gevarieerde silhouet van de villa.

De gevels zijn gemetseld in gemêleerd metselwerk van oranjerode-grijzige klinkers, de kappen zijn gedekt met oranje Hollandse pannen. Verfijnd uitgewerkte onderdelen als ramen en deuren en details in het metselwerk completeren het historiserende beeld, waaruit een grote mate van kunde, kennis en ambachtelijkheid spreekt. De ruime tuin laat de karakteristieke architectuur goed uitkomen.

Belangrijke wijzigingen door verbouwingen hebben niet plaatsgevonden, althans in het exterieur. Hierdoor maakt het woonhuis een opmerkelijk gave indruk.

3.

Camplaan 51 en Valkenburgerlaan 60

v.h. Café met biljartzaal en woning, en café-restaurant / koffiehuis

Opdrachtgever: Mej. wed. A. van der Weiden jr. (1899); C.B. van der Heuvel (1933)

Bouwjaren: 1899; 1933

Architecten: onbekend (1899); Berry Ooms, Haarlem (1933)

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, zeldzaamheid

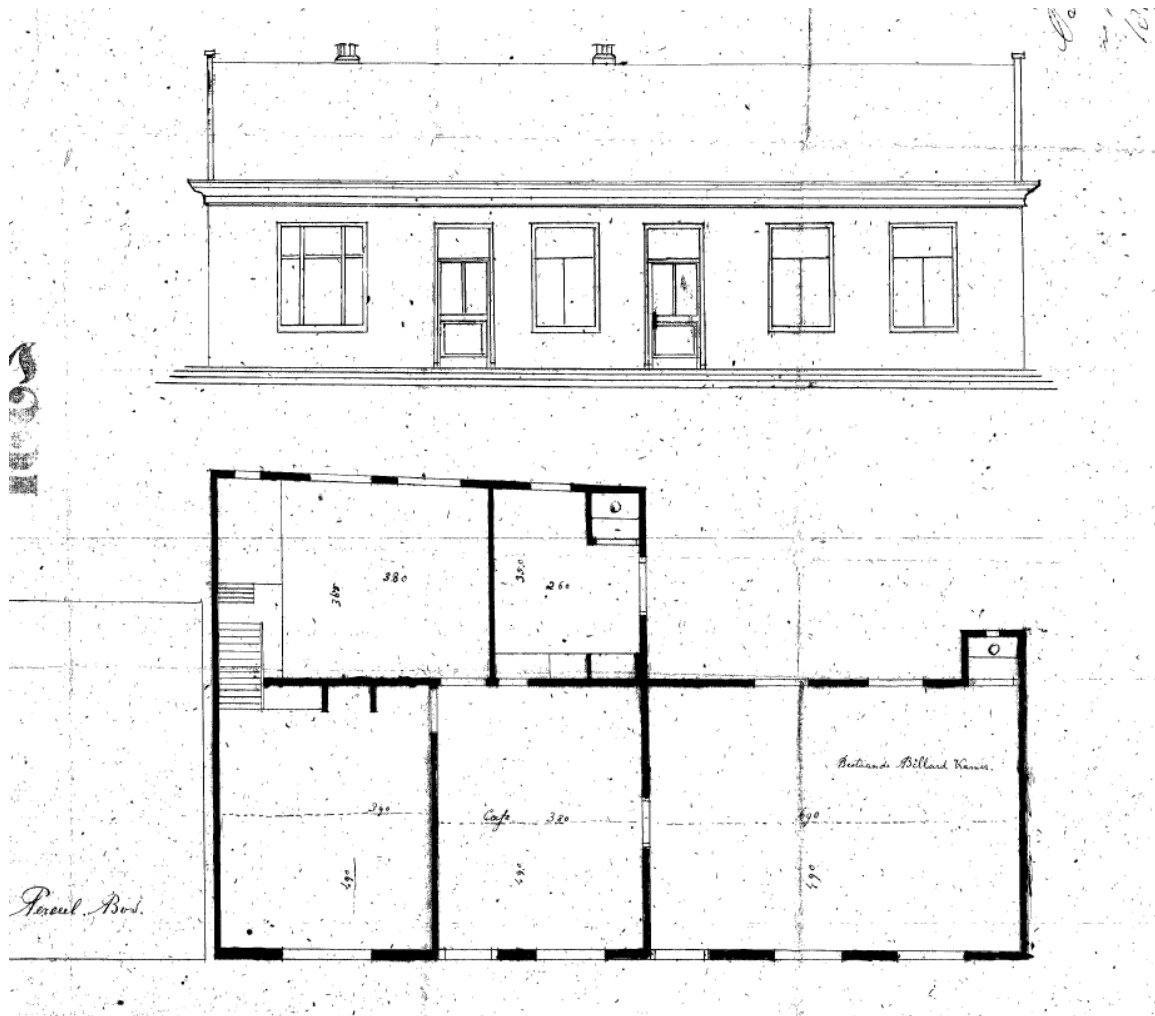
Het ensemble heeft een grote beeldbepalende waarde vanwege de ligging aan een kruispunt van belangrijke lokale wegen op een centraal punt in Heemstede.

Het ensemble is architectonisch van belang vanwege de geslaagde, harmonieuze combinatie van traditionele laatnegentiende-eeuwse dorpsarchitectuur en een gematigd modernistisch, verfijnd gestileerd ontwerp uit het interbellum.

De horecagelegenheid is in cultuurhistorisch opzicht van belang vanwege het feit dat zij meer dan een eeuw lang dezelfde bestemming heeft gehad en als zodanig een grote maatschappelijke rol speelde in het lokale uitgaans-, verenigings- en horecaleven.

Geschiedenis

In 1899 liet 'meijuffrouw wed. A. v.d. Weiden jr.' een café met 'burgerwoning' bouwen, aansluitend bij een al bestaande 'biljartkamer' aan de Camplaan. Zo ontstond een pand met

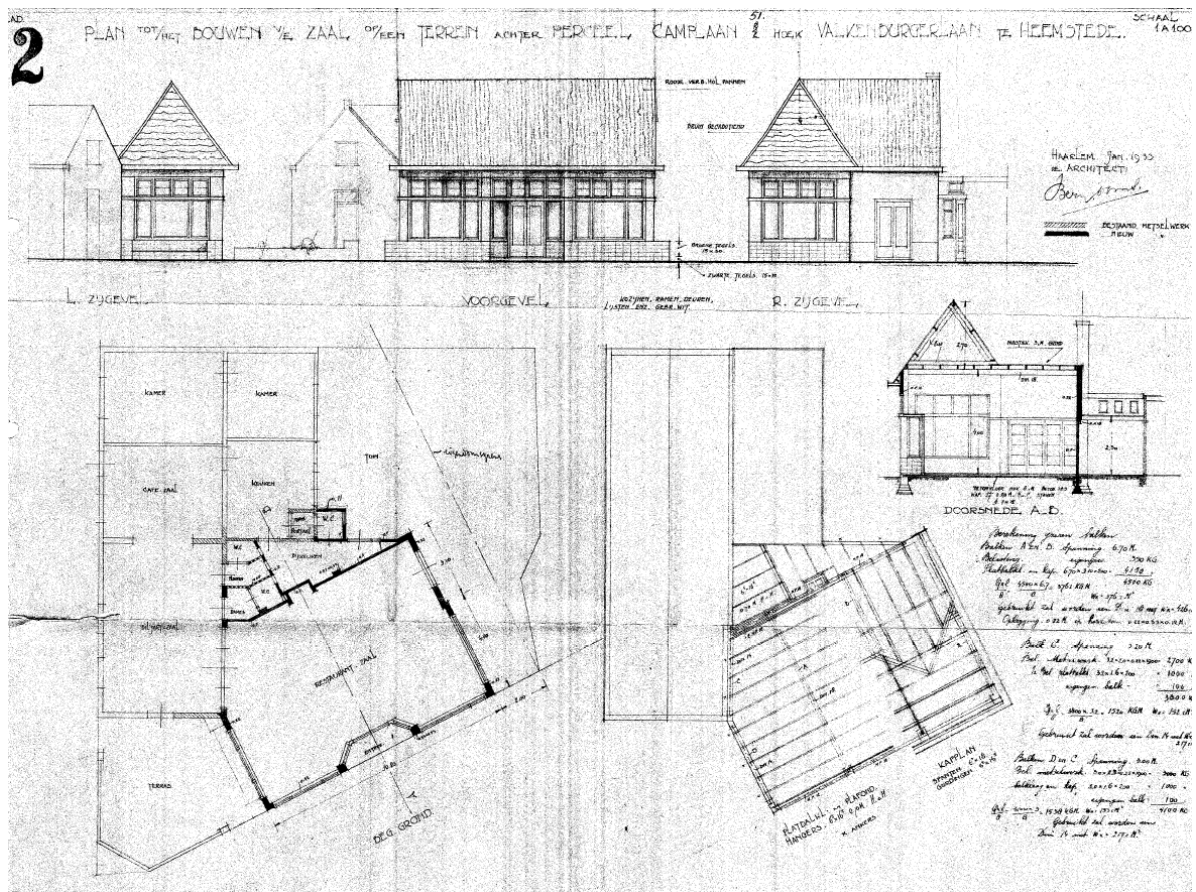
Bouwplan met gevel aan de Camplaan en plattegrond, 1899.

zadeldak evenwijdig aan deze straat, waarin de drie functies waren opgenomen. Voor café en biljartzaal bestonden aan de Camplaan twee aparte toegangen.

Wat de rol van de opdrachtgeefster precies was, is evenwel niet helemaal duidelijk. Zij was de weduwe van Adrianus (Arie) van der Weiden (1823-1884), bij leven eigenaar van een stoomwasserij aan de Blekersvaart (nr. 7). De weduwe zette deze wasserij met haar zoon voort onder de naam 'Stoomwasserij Wed. A. v.d. Weiden jr. & Zn.' Reeds kort na de opdrachtverlening van het café-woonhuis overleed de weduwe, in januari 1900.

In 1919 dient haar zoon, Johannes (Jan) van der Weiden, bij de gemeenteraad een verzoek in voor uitbreiding van zijn vergunning tot het schenken van sterke drank in de gelagkamer van het café. Jan van der Weiden beschikte al over een vergunning 'in het klein' voor het café. Maar de raad beslist afwijzend, omdat er al verschillende andere cafés in de buurt zijn.

Jan van der Weiden (1878-1943) was dus de 'Zn' in de wasserijnaam. Wat nu de reden voor de familie Van der Weiden was om zich ook in de lokale horeca te begeven, is onduidelijk. Tegelijk weten we dat ene N.J. Martin in elk geval vóór 1919, en zeker vanaf

Bouwplan uitbreiding, gevels, plattegrond en doorsnede, 1933.

1912, het café runde samen met zijn vrouw, en met haar ook in het pand woonde. Hoe de zakelijke relatie met Jan van der Weiden was, is onduidelijk.

In de eerste decennia na de bouw stond het etablissement bekend onder verschillende namen, die blijkbaar wisselden met de eigenaar. Achtereenvolgens was sprake van Café N.J. Martin, Café Camplaan, Café Van den Heuvel en Café Groenendaal. De naam 'Café Groenendaal' komt al voor in 1905 in het *Haarlemsch Advertentieblad*, maar werd pas vanaf 1926, toen C.B. van den Heuvel eigenaar werd, voor jaren de vaste naam.

Volgens de overlevering hadden de Martins moeite om de zaak draaiende te houden. Misschien had dit te maken met de aanwezigheid een paar huizen verderop van een ander café, gevestigd op het adres Camplaan 45. Het ziet ernaar uit dat de loop er pas goed in kwam toen C.B. (Cor) van den Heuvel de boel overnam. De eerste vermelding van hem als nieuwe eigenaar dateert uit 1926. Twee jaar later laat hij een bouwplan maken voor een serre, maar dit plan kwam vermoedelijk niet tot uitvoering.

Wél realiteit werd een geheel nieuwe 'restaurant-zaal' met eigen voordeur aan de Valkenburgerlaan (toen nog Valkenburgerstraat) in 1933, op de plek waar Van den Heuvel beschikte over een klein terras. Behalve als restaurant moest de zaal ook gebruikt kunnen worden voor vergaderingen, muziekrepitities, feesten en dergelijke. Van den Heuvel ondernam deze stap in een periode dat de omgeving ingrijpende veranderingen onderging, zoals de aanleg van de Valkenburgerlaan met de bouw van woningen en winkels. De tram die vanuit de Raadhuisstraat door de nieuwe straat reed, kreeg een halte met wachthuisje pal naast Café Groenendaal. In de daarop volgende jaren groeide het café-restaurant uit

Aanzicht van de vroegere 'restaurant-zaal' aan de Valkenburgerlaan. Foto 2019.

tot een waar trefpunt, onder andere van plaatselijke sportverenigingen die iets te vieren hadden. De groeistuijp die Heemstede als geheel doormaakte leverde ongetwijfeld ook nieuwe klandizie op.

Cor van den Heuvel werd na de oorlog opgevolgd door zijn zoon Joop (J.C.) van den Heuvel, die de zaak tot 1974 voortzette. Daarna ging het café-restaurant in andere handen over, namelijk de familie Beck, en werd de exploitatie ten slotte in 1979 gesplitst in Koffiehuis Yverda (het gedeelte aan de Valkenburgerlaan) en een café-bar (het pand aan de Camplaan), die in bepaalde perioden aan andere exploitanten werd verpacht. Met het oog hierop werden de keuken en bijkeuken (in 1979) verbouwd tot een grote keuken voor het koffiehuis. Verder waren sindsdien geen grote verbouwingen of uitbreidingen meer te noteren. Het interieur van het oudste deel viel in 2018 ten prooi aan brand.

Architectuur

De bouw in 1899 leidde tot een eenvoudig hoofdvolume met zadeldak evenwijdig aan de Camplaan, waarin als gezegd de bestaande biljartkamer was opgenomen. Deze ruimte stond in verbinding met het cafélokaal, dat op zijn beurt grensde aan de huiskamer van de woning. Een zijvolume met een plat dak bevatte een keuken en een tweede kamer; vermoedelijk lagen de slaapkamers in de kap. Onder de woning was een kelder uitgegraven. Het pand werd opgetrokken in metselwerk, de kap gedekt met pannen. Over het interieur ontbreken gegevens.

De 'restaurant-zaal' van 1933 verscheen evenwijdig aan de Valkenburgerlaan, waardoor het totale grondvlak van het pand een soort V-vorm kreeg, aangezien de Camplaan en Valkenburgerlaan in een schuine hoek ten opzichte van elkaar lopen. Waar de nieuwbouw aansloot op de oude gelagkamer werd een dubbele deur gemaakt. Aan de achterzijde van het restaurant kwamen, in een dwars op de hoofdruimte geplaatst volume,

een bijkeuken, een dames- en herentoilet voor de gasten, een personeelstoilet en een verbindingsgangetje tussen de nieuwe restaurant-zaal en de gelagkamer. Tussen de restaurant-zaal en het bestaande pand bleef ruimte over voor een terras, met uitzicht op het levendige kruispunt. De architect, Berry Ooms, slaagde de uitbreiding een eigenzinnig, modern voorkomen te geven. Net als het bestaande café kregen de restaurant-zaal en de annexe bijkeuken een zadeldak, dat evenwel hoger en puntiger is dan de oudbouw en bovendien uitkraagt. De gevels zijn symmetrisch ingedeeld met strak gevormde raamkozijnen. De voordeur aan de Valkenburgerlaan ligt in een portiek met afgeschuinde muurvlakken. De rondlopende bovenlichten – oorspronkelijk voorzien van kleurig glas in lood, met klapramen voor de broodnodige frisse lucht – accentueren de horizontale belijning van de gevels. Vooral de gevel aan de Valkenburgerlaan heeft dankzij deze opzet een modernistisch, expressief karakter.

De muren van het bouwwerk werden opgetrokken uit baksteen, maar het is niet helemaal duidelijk of het hele ensemble meteen was voorzien van de lichtkleurige pleisterlaag, die oud en nieuw visueel tot één geheel samensmeedt. Van de restaurant-zaal weten we dat de plint oorspronkelijk uit groene glazuurtegels bestond, terwijl de kap was gedekt met rode Hollandse pannen. De puntgevels werden afgewerkt met ruwe, bruin gekleurde planken. Raam- en deurkozijnen waren evenals de lijsten, gebroken wit geschilderd. Al met al een aantrekkelijke, frisse kleurstelling die typerend was voor de tijd van ontstaan.

Een contemporaine beschrijving in de *Eerste Heemstedesche Courant* leert dat het interieur van het restaurant als positief werd ervaren. Met name de hoogte van de zaal (vier meter), het uitzicht door de grote ramen en details als ‘aardige wandlampjes’ en een bruine, met grijs afgezette lambrisering werden genoemd. Het restaurant had een betonvloer met een ‘Amerikaans grenenhouten dekvloer’, waarop goed bruiloften en partijen te vieren waren.

De smaakvolle combinatie van moderne stijlmiddelen en traditionalistische elementen verleende de architectuur een opvallend karakter, zonder dat dit horecagebouw in de omgeving uit de toon viel. Voor de ontwerper, B.P.A. (Berry) Ooms (1905-1976), was dit een van zijn eerste als zelfstandig architect uitgevoerde projecten, zo niet zijn allereerste. Andere projecten van zijn hand (woningen, scholen en bedrijfsgebouwen) zijn van later datum en vooral in Haarlem te lokaliseren.

De hoofdzaken van de architectuur van het ensemble zijn tegenwoordig nog goed herkenbaar. De interieurs van beide panden hebben in de loop van de tijd de nodige aanpassingen ondergaan, maar het is mogelijk dat er nog enkele al dan niet bijzondere originele elementen aanwezig zijn.

Het exterieur van de voormalige restaurant-zaal vertoont nog de meeste veranderingen. De rode dakpannen zijn vervangen door groene exemplaren. Het robuuste bruine houtwerk van de puntgevels heeft plaatsgemaakt voor een afwerking met groene delen. De plint van glazuurtegels gaat schuil achter zandsteenkleurige kunststenen platen, die zijn doorgetrokken naar het oudste pand. Deze wijzigingen zijn reversibel.

4.

Dr. Droogplein

11 seniorenwoningen en een dienstwoning

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede en woningvereniging Berkenrode

Bouwjaren: 1941-1942

Architect: Nic. J. Nijman, Heemstede

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch.

Het Dr. Droogplein is historisch en typologisch van belang als een vroeg en zeldzaam voorbeeld van een uitsluitend voor senioren gebouwd huizencomplex, dat bovendien tot stand kwam in moeilijke oorlogsomstandigheden.

De situering van de huizen aan een plein in een besloten, enigszins afgelegen setting geeft het complex een bijzondere stedenbouwkundige waarde en past in het ruimtelijk karakter van Heemstede als tuinstadachtige gemeente.

De sobere, maar harmonieuze hoofdopzet en detaillering van de huizen roept het beeld op van traditionele dorpsarchitectuur, wat het complex architectuurhistorische waarde geeft. De verwijzing in de naam van het plein naar de voor de volkswoningbouw in Heemstede zo belangrijke dr. E.A.M. Droog, accentueert het historisch-maatschappelijke belang van dit complex.

Geschiedenis

De gemeente vatte halverwege 1939 het plan op voor de bouw van een complex seniorenwoningen, om hiermee de stagnerende doorstroming in de voorraad volkswoningen te bevorderen. Met woningvereniging Berkenrode werd een plan gemaakt voor de bebouwing van een terrein achter de Kastanjelaan dat al in het bezit was van Berkenrode.

Het poortje in de hoek van de twee woningenstroken. Foto ca. 1946.

De gemeente betaalde de stichtingskosten, Berkenrode stond de grond gratis af en nam het beheer en de exploitatie van de woningen op zich. De huizen moesten eenvoudig zijn en betaalbaar voor ouderen met een krappe beurs. Om de stookkosten te drukken en de bejaarde bewoners niet op te zadel met een eigen kachel, moest er een collectieve cv-installatie worden aangelegd. Maar vanwege ministeriële voorwaarden en vervolgens de oorlogsomstandigheden, lukte het pas medio 1941 om met de bouw te beginnen.

Stedenbouw en architectuur

De woningen werden gegroepeerd aan een pleintje in twee haaks op elkaar aansluitende stroken. In het midden van de op het noorden gelegen strook kwam een woning voor de wijkzuster, die over de gezondheid en het welzijn van de bewoners moest waken. Deze woning ligt iets naar voren en is iets hoger dan de andere huisjes. Bovendien kreeg deze woning een schoorsteen vanwege de gemeenschappelijke cv-installatie die in dit volume was ondergebracht in een aparte ruimte; deze technische ruimte had een eigen buitendeur.

Het overblijvende deel van het terrein bood genoeg ruimte om de huizen een voortuin te geven en om op het pleintje een middenberm te maken met een rijweg die rond de kastanjeboom (met bankjes) een keerlus maakt. Hierdoor heeft het complex een besloten, hofjes-achtig karakter.

De woningen werden eenvoudig ingedeeld met een kleine woonkamer en aangrenzende slaapkamer, alsmede een keuken en toilet. In de kleine achtertuin beschikten de bewoners over een schuurtje. De zolderruimte was niet ingedeeld. Architect Nic. J. Nijman – die eerder voor Berkenrode het complex Op Eigen Wieken ontwierp – paste conventionele bouwmethoden en stijlmiddelen toe: gemetselde gevels, schuine daken met oranje pannen, houten raam- en deurkozijnen. Details als de ruitvormige roedeverdeling, de architraven boven de voordeuren en de driehoekig afgesloten dakkapellen, moesten het traditionele, voor de bewoners vertrouwde architectuurbeeld oproepen. Boven de

De noordelijke strook, met de vroegere woning van de wijkzuster in het iets hogere en naar voren stekende deel. Foto 2019.

poort in de hoek tussen de beide stroken die de doorgang naar de achtertuinen markeert, herinnert een gedenksteen aan de ingebruikneming op 13 mei 1942.

Het Dr. Droogplein werd vernoemd naar de invloedrijke Heemstedse arts, volkshuisvester en wethouder dr. E.A.M. Droog (1866-1941), tevens stichter van woningvereniging Berkenrode. Hij stierf enkele maanden voordat de eerste steen van dit seniorencomplex avant la lettre gelegd werd.

5.

Herenweg 2A

Landhuis Hertenduin

Opdrachtgever: A.E.E. Rhodius

Bouwjaren: 1929

Architect: H.C. Berchtenbreiter, Amsterdam

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

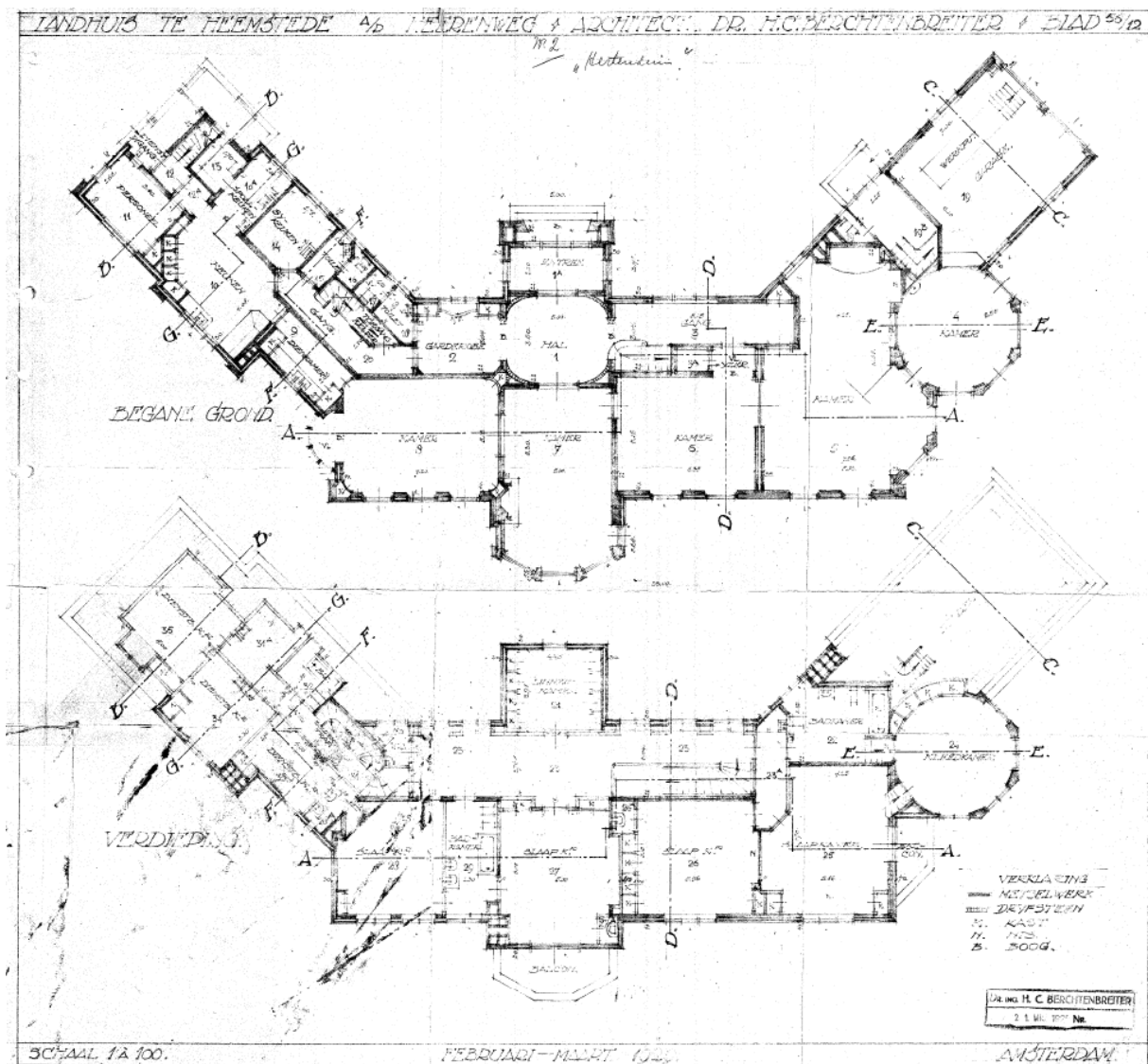
Landhuis Hertenduin is architectuurhistorisch van belang vanwege de geslaagde combinatie van een vlinderplattegrond met elementen ontleend aan de neorenaissance, Engelse cottagestijl en inheemse bouwtradities. De mate van gaafheid van het exterieur versterkt de architectuurhistorische waarde.

De ligging in het heuvelige bosgebied aan de Herenweg met zijn front aan een uitgestrekte tuin, geeft het breed opgezette, pittoreske landhuis een grote situationele waarde.

Omdat dit een van de weinige nog resterende landhuizen is op een authentiek landgoed aan de Herenweg, heeft het huis ook een belangrijke cultuurhistorische en typologische waarde.

Geschiedenis

Het glooiende, bosachtige terrein waarop landhuis Hertenduin ontstond was oorspronkelijk een overplaats van de Hartekamp aan de overzijde van de Herenweg, zoals de Linnaeushof, Eikenrode en Hagenduin dat ooit ook waren. Het terrein vormt een restant van een vroegere strandwal, waarop in de loop der eeuwen een keten van landgoederen werd aangelegd. De

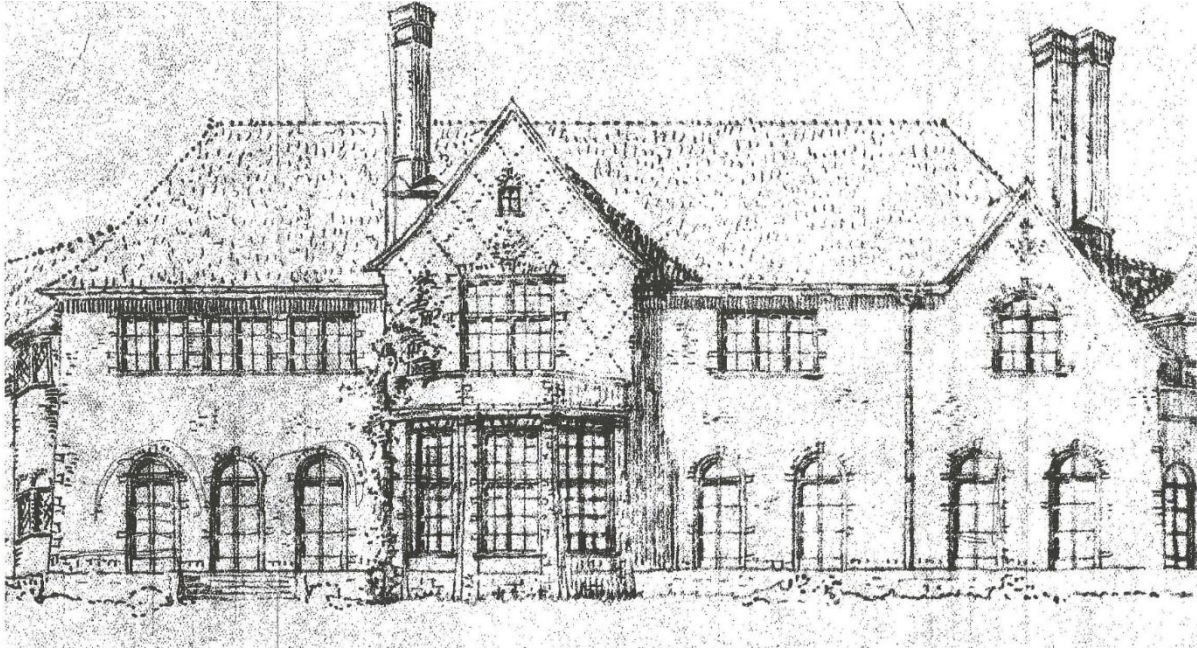

Bouwtekening met de kenmerkende vlinderplattegrond begane grond (o.) en eerste verdieping, 1929.

vermogende opdrachtgever van Hertenduin, Alfred Engelbert Ernst Rhodius (1881-1954), was vennoot van de in Amsterdam gevestigde firma A. en F. Rhodius. Medevenoot F.R.H. Rhodius, zijn neef, bewoonde reeds het nabijgelegen landgoed Dennenheuvel.

Architect

De architect Hanns Carl Berchtenbreiter (1892-1957), Duitser van geboorte, was in 1919 in Bloemendaal komen wonen, waar hij zich vestigde als architect. Een jaar later verhuisde hij zijn bureau naar Amsterdam. Zijn orderportefeuille bevatte vooral landhuizen in Bloemendaal en Aerdenhout. Hij had een voorkeur voor historiserende architectuur, zoals wel blijkt uit zijn dissertatie, *Bürgerliche Wohnhausbauten der Barockzeit in Unterfranken*, waarop hij in 1921 promoveerde (de handelseditie verscheen in 1925). In het jaar van zijn promotie ontwierp hij voor de weduwe Von Pannwitz een uitbreiding van het dichtbij Hertenduin gelegen landgoed de Hartekamp, waarbij de twee haaks op het hoofdvolume

Presentatietekening van de voorgevel, gezien vanaf de Herenweg, 1929.

geplaatste zijvleugels ontstonden. Begin jaren dertig emigreerde Berchtenbreiter naar de westkust van Canada, waar hij vooral luxe woningen in een modernistische architectuurstijl ontwierp.

Architectuur

Landhuis Hertenduin is ideaal gesitueerd op enige afstand van de Herenweg op een flauwe helling, feitelijk het restant van een oud duin, waardoor een riant uitzicht op de omgeving mogelijk was. Het huis heeft opmerkelijk royale afmetingen en is ontworpen met een zogeheten vlinderplattegrond, een aan de Engelse landhuisbouw ontleend plattegrondtype, dat de mogelijkheid bood voor een gevarieerde opbouw, heldere organisatie van de verschillende woonfuncties en specifieke oriëntatie van het huis op de omgeving.

De binnenzijde van het V-vormige grondvlak, de noordgevel, is op het achterterrein georiënteerd. In het midden van deze gevel ligt de entree, die toegankelijk is via een gebogen rijpad dat de besloten vorm van het binnenterrein volgt. Op de entree sluit een ovaalvormige hal aan, met aan weerszijden een gang (deels bedoeld als garderobe), die de woonvertrekken ontsluit en toegang verschaft tot de dienstvleugel met keuken, bijkeuken, speelkeukens, dienkamer enzovoort.

De woonvertrekken zijn op het zuiden georiënteerd, dat wil zeggen het glooiende terrein grenzend aan de Herenweg, en liggen in het middelste volume alsook in de zuidwestvleugel, met elkaar een suite vormend. De zuidwestvleugel bevat onder meer een achthoekige salon. Verder bevindt zich in deze vleugel een garage met ruimte voor twee auto's.

Op de eerste verdieping liggen vier slaapkamers, twee badkamers, een linnenkamer en, boven de salon, een 'kleedkamer', behorend bij een slaapkamer, die verder de beschikking had over een eigen badkamer en balkon; vermoedelijk was dit de ouderslaapkamer. Al met al geeft deze indeling een beeld van het luxueuze leven dat het

gezin Rhodius 'op' Hertenduin leidde. Voor de dienstbodes waren in de noordelijke zijvleugel, de dienstvleugel, drie slaapkamers beschikbaar.

Berchtenbreiters grote interesse in historische woonhuisarchitectuur komt sterk naar voren in de uitwerking en detaillering van de architectuur. De opbouw van het hoofdvolume telt twee bouwlagen onder een schilddak, afgewisseld met dwarskappen en verlevendigd met hoge schoorstenen. Beide zijvleugels zijn één bouwlaag hoog onder een schilddak.

De meest opvallende elementen van de gevels zijn de naar voren gebouwde entree (bestaande uit een portaal met bordes), de erker met balkon in de zuidgevel en het achthoekige volume met puntdak, waarin zich de salon en kleedkamer bevinden. Deze bijzondere architectonische elementen bepalen het gevarieerde, dynamische exterieur van het landhuis.

De entree heeft een opvallend hoge, ojjefvormig afgesloten portiek, voorzien van een geprofileerde lijst van baksteen afgewisseld met natuurstenen blokjes. De gevels van de achthoekige salon hebben grote, van de vloer tot het plafond reikende ramen met een ruitvormige roedeverdeling. De ramen van de zuidgevel bestaan verder uit achtruiters met boogvormige afsluiting (begane grond), grote kruiskoziijnen met roedeverdeling (in de erker) en geschakelde zes-ruiters op de verdieping. De noordgevel bevat voornamelijk ramen met kleine ruitjes in glas-in-lood. De omlijsting van de meeste ramen bestaat uit gemetselde bogen, strekken en natuurstenen blokjes. Verschillende andere details versterken het overheersende historiserende beeld, dat invloeden vertoont van de neorenaissance, Engelse cottagestijl en inheemse bouwtradities. Alles bij elkaar een eclectisch geheel.

Het is onbekend welke ontwerper verantwoordelijk was voor de tuinaanleg van het landgoed.

6.

Herenweg 88

R.K. parochiekerk St. Bavo met pastorie, begraafplaats en beheerderswoning

Opdrachtgever: Parochiebestuur H. Bavo Heemstede-Berkenrode

Bouw: 1877-1879; 1886 (Beheerderswoning)

Architect: E.J. (Evert) Margry, Rotterdam

Kunstenaars: Margry en Snickers, Rotterdam; Maas, Haarlem; Han Bijvoet, Haarlem, e.a.

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, ensemble.

Het kerkgebouw met pastorie, begraafplaats en beheerderswoning is van groot belang voor de geschiedenis van de rooms-katholieken in Heemstede en heeft daarom een belangrijke historische getuigeniswaarde.

De zeer opvallende ligging in een ruime setting aan een belangrijk verkeerskruispunt in Heemstede geeft de kerk een eminente stedenbouwkundige en beeldbepalende waarde. Architectuurhistorisch en typologisch is het kerkgebouw van belang omdat het een goed bewaard gebleven voorbeeld is van een neogotische, driebeukige kruiskerk. De architectuur is kenmerkend voor het oeuvre van de architect, die een vooraanstaande rol speelde in de ontwikkeling van de kerkarchitectuur in het vierde kwart van de negentiende eeuw. De combinatie van kerkgebouw, pastorie, tuin, begraafplaats, beheerderswoning en voorterrein geeft het geheel een grote ensemblewaarde.

De gaafheid van het exterieur is groot, en ook het oorspronkelijke interieur is ondanks enkele aanpassingen nog goed herkenbaar. Bijzondere vermelding verdienen het kerkorgel, de glas-in-loodramen en verschillende onderdelen van de inventaris, zoals de preekstoel en biechtstoelen, die een belangrijke kunst- en kerkhistorische waarde hebben.

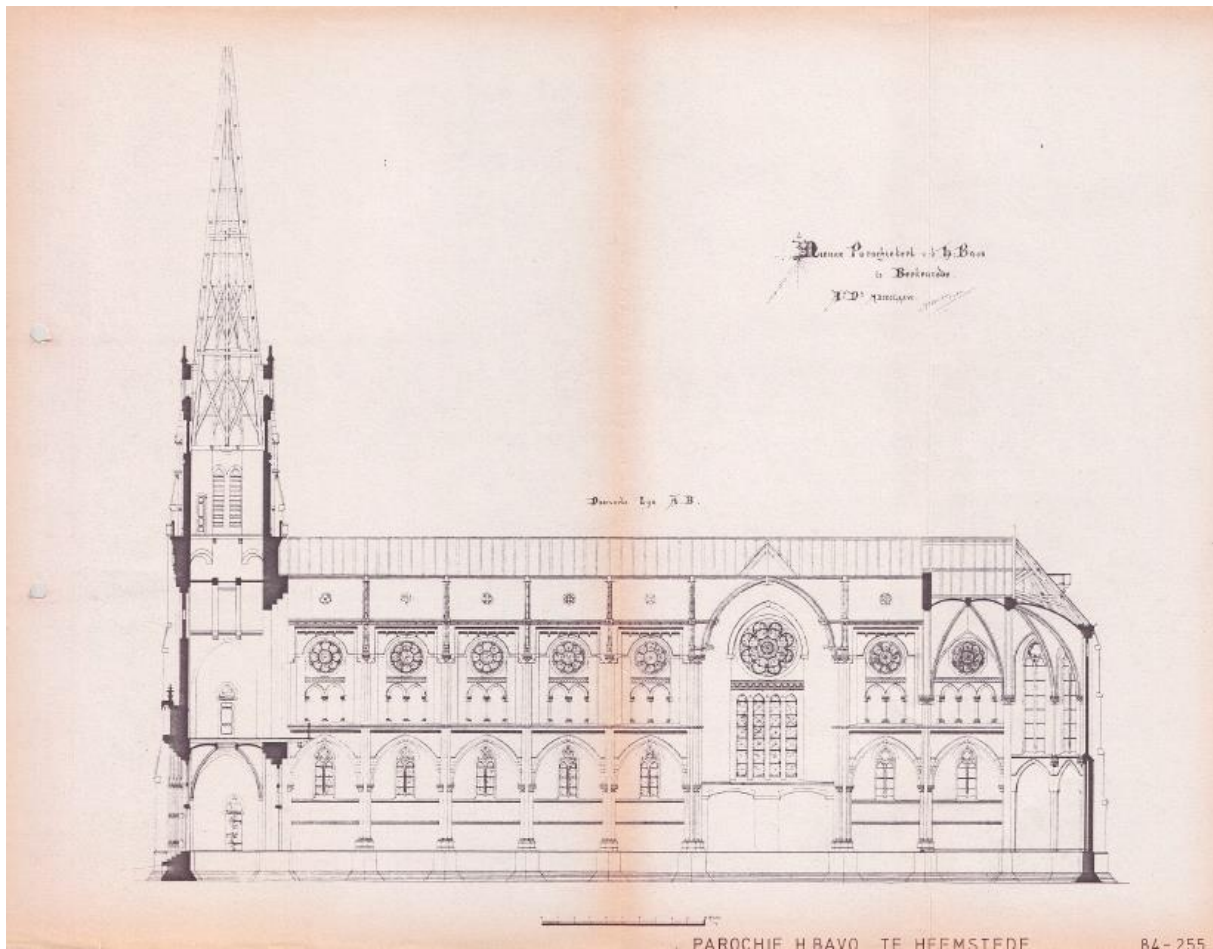
St. Bavokerk, westfront met voorplein. Foto 2018.

Geschiedenis

De nieuwe kerk van de H. Bavo-parochie, oorspronkelijk gevestigd in de gemeente Berkenrode, verving een kerk uit 1817, ook wel genoemd 'het Kerkje van Berkenrode', die aan de westzijde van de Herenweg stond. Nadat Heemstede in 1856 een zelfstandige parochie werd en het bestaande kerkgebouw allengs bouwvalliger werd en te klein bleek voor het groeiende aantal parochianen, nam het kerkbestuur in 1874 het besluit om een nieuwe, grotere kerk te bouwen. Hiertoe kocht men van een bollenkweker een stuk grond aan de overzijde van de Herenweg, dat een restant vormde van de buitenplaats Knapenburg.

De architect E.J. Margry uit Rotterdam kreeg de opdracht om een bouwplan te ontwerpen. De bouw werd mede bekostigd uit de verkoop van bloembollen, die ter beschikking werden gesteld door bollenkwekers die tot de parochie behoorden. Op 18 september 1877 was de aanbesteding. Nadat de eerste spade op 24 september 1877 de grond in ging om het terrein bouwrijp te maken, vierde men op 4 april de eerste steenlegging. De inwijding van de kerk en het hoogaltaar geschiedde op 1 oktober 1879 door Mgr. Snickers, de bisschop van Haarlem. Het kerkhof beleefde zijn inwijding op 1 december 1879. Het oude kerkje aan de overkant van de Herenweg viel in 1880 ten prooi aan de slopershamer. Sinds de bouw van de H. Bavokerk draagt de Kerklaan haar huidige naam.

Behalve het kerkgebouw omvatte het project de bouw van een pastorie, een begraafplaats en beheerderswoning van het kerkhof. De resten van de oude begraafplaats

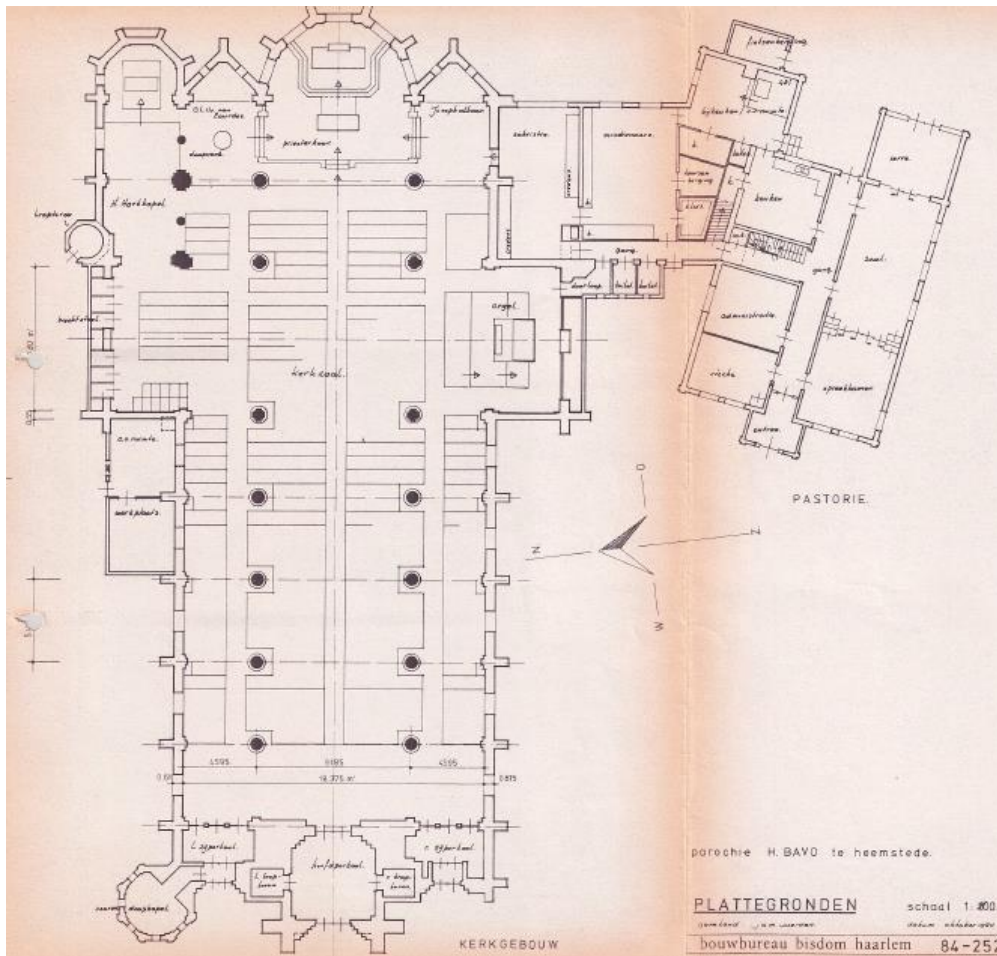
Langsdoorsnede. Repro van de oorspronkelijke tekening van E.J. Margry uit 1876, 1984.

werden in 1923 overgebracht naar het nieuwe kerkhof, dat tot op heden de naam Begraafplaats Berkenrode draagt, naar de parochie waar de kerk ooit toe behoorde. Het kerkhof onderging in 1944 een uitbreiding op stukken grond die reeds in 1913 en 1922 waren aangekocht.

Architect

De architect die het parochiebestuur engageerde, E.J. (Evert) Margry (1841-1891), was een ervaren en gerenommeerd kerkenbouwer en een leerling van P.J.H. Cuypers. Margry staat te boek als een belangrijk vertegenwoordiger van de neogotiek. Hij was gevestigd in Rotterdam en vooral in Zuid-Holland en Noord-Holland werkzaam. Zijn jongste broer, Albert Margry, had met J.M. Snickers een atelier in Rotterdam voor de productie van kerkmeubilair, waar ook Evert bij betrokken was.

Volgens een bericht uit die tijd was het de bedoeling om de St. Bavokerk te bouwen 'in zuiver Gothieken Stijl der 13de eeuw'. (Bomans, Hofhuizen 1979, 12) De dertiende-eeuwse Franse gotiek was inderdaad Margry's grootste inspiratiebron en voorbeeld. Met de Bavokerk vergelijkbare kerken van zijn hand zijn de St. Bonifatiuskerk in Alphen aan den Rijn (1885-1886), de St.-Petruskerk in Leidschendam (1878-1880), de St. Bartholomeuskerk in Nootdorp (1869-1871) en de St. Laurentiuskerk in Stompwijk (1871-1873). Van de laatstgenoemde is de Bavokerk vrijwel een kopie. Ook de bekende, inmiddels gesloopte Spaarnekerk in Haarlem (1883-1885) kwam van Margry's tekentafel.

Plattegrond kerk en pastorie. Tekening 1984.

Architectuur

Er stond een ruim terrein ter beschikking op de hoek van de Herenweg en de Kerklaan, waardoor het gebedshuis ideaal kon worden gesitueerd: ver naar achteren, zodat het gebouw in ruimtelijke zin optimaal tot zijn recht komt en het rijzige westfront het aanzien van de kerk kon bepalen, gezien vanaf de kruising Herenweg-Kerklaan. Tegelijk bleef voldoende ruimte over voor de pastorie, inclusief een ruime tuin, en de begraafplaats achter de kerk. Het royale voorterrein werd ingedeeld met plantsoenen en paden, een indeling die tot op de dag van vandaag in grote lijnen behouden is gebleven.

1. Kerk

De H. Bavokerk heeft een middenschip, geflankeerd door twee zijschepen en gekruist door een dwarsschip; in typologische zin is het een driebeukige kruiskerk. Het priesterkoor met het hoofdaltaar wordt afgesloten door een vijfzijdige apsis. De oostzijde bevat verder aan weerszijden van de apsis een tweezijdig afgesloten kapel voor het doopvont (O.L. Vrouwe van Lourdes) en een tweezijdige kapel voor het zogenoemde Joseph-altaar. In de noordoostelijke hoek bevindt zich een vijfzijdige kapel, de H. Hart- kapel. Ook aan de noordwestzijde van de kerk bevindt zich een doopkapel (de Mariakapel), te bereiken via een zijportaal naast het hoofdportaal. In het zuidelijke deel van het dwarsschip is het kerkorgel geplaatst.

Kerkportaal met de sculptuur van St. Bavo. Foto 2019.

De gevels van de kerk, opgetrokken in een rode gebakken klinker, worden geleed door gemetselde steunberen met schuine hardstenen afdekplaten. De lancetramen en roosvensters hebben een frame van geprofileerde zandstenen inzetstukken. De majestueuze westgevel heeft een pseudo-symmetrische opbouw met de ingang en toren als hoofdelementen. De ingang is verwerkt in een getrappt gemetseld spitsboogvormig portiek, versierd met natuurstenen Korinthische halfzuilen en lijsten. Boven de dubbele houten deuren met ijzerbeslag prijkt een spitsboogvormig raam met glas-in-lood in natuurstenen elementen. De ingang wordt bekroond door een stenen beeld van de H. Bavo, geplaatst onder een baldakijn.

De toren heeft een achthoekige bovenbouw, bekroond door een torenspits. De bovenbouw rijst op vanaf een bordes met natuurstenen balustrade. De bovenbouw is gedetailleerd met spaarvelden en heeft aan vier zijden een wijzerplaat. Oorspronkelijk werd de bovenbouw geflankeerd door vier hoekpinakels, maar deze zijn verwijderd. De in een scherpe punt uitlopende, achzijdige torenspits is bekleed met grijze leistenen.

De toren is in 2016-2017 in zijn geheel gerenoveerd, waarbij onder meer verschillende originele elementen en kleuren werden hersteld, zoals het ossenbloedrood en groen voor de luiken en deuren.

Kerkelijke huwelijksinzegening in oktober 1927. De polychrome versiering van het interieur is hier nog goed te zien. Foto 1927.

1. Interieur

Het interieur bevat de voor neogotische kerkbouw gebruikelijke details als roosvensters, spitsvormige lancetvensters, gemetselde halfzuilen en arcades met blinde bogen boven de zijbeuken (zogenoeten pseudotriforia). Het houten spitstongewelf van het middenschip wordt gedragen door ronde gemetselde pijlers en getrappt gemetselde pijlers (waar middenschip en transept elkaar kruisen). De zijbeuken hebben gemetselde kruisribgewelven, evenals het koor en het ingangsportaal. Het gehele interieur was oorspronkelijk rijk gepolychromeerd (aangebracht in 1895-1896), maar werd in de jaren zestig om liturgische redenen grotendeels wit geschilderd.

De kerkinventaris omvat onder andere een preekstoel (1882, gemaakt door het atelier van Margry en Snickers); biechtstoelen (1882, eveneens Margry en Snickers); veertien kruiswegstaties (1882); beelden van de heilige Antonius met knielbank, van de O.L.V. van

Lourdes en van de heilige Joseph, alle vervaardigd door het atelier van Maas in Haarlem (1895-1896). Het kerkorgel is gemaakt door de gerenommeerde orgelbouwer L. (Leonard) van den Brink & Zn te Amsterdam in 1833 en is een rijksmonument. Het instrument bevond zich oorspronkelijk in de oude Bavokerk aan de overzijde van de Herenweg. In 1971-1972 werd het gerestaureerd. In de jaren 1949-1951 verschenen er nieuwe glas-in-loodramen, ontworpen en gemaakt door de Haarlemse glazenier Han Bijvoet, namelijk achter het hoofdaltaar, bij de rechter en linkerzijgang van de kerk (respectievelijk voorstellende Sint Bavo en Sint Antonius) en in de Maria- en Jozefkapel.

De pastorie is verbonden met het kerkgebouw. Foto 2019.

2. Pastorie

De pastorie staat enigszins schuin ten opzichte van de kerk waar ze via een gang mee is verbonden. Het pand telt twee lagen onder een mansardekap. De gevels zijn opgetrokken in dezelfde rode klinker als van de kerk, het dak is gedekt met grijze leien. De voorgevel heeft een nadrukkelijk symmetrische opzet met een vooruitstekende middenpartij, met daarin de voordeur; de middenpartij wordt afgesloten door een flauw hellend kapje. Deze opzet geeft de pastorie een voornaam aanzien. De gevel is verder verlevendigd door lichtkleurig gesausde speklagen en siermetselwerk boven de ramen. De zijgevels worden geleed door gemetselde schijnpilasters. Typologisch heeft de pastorie een voor negentiende-eeuwse woningbouw kenmerkende opzet van een centrale gang met aan weerszijden woonvertrekken en dienstruimtes. In het rechterdeel bevond zich de woonkamer met een serre aan de tuin. De glooiende pastorietuin is van de Kerklaan afgescheiden door een smeedijzeren hekwerk.

Woning van de beheerder van het kerkhof, gebouwd in 1886. Foto 2019.

3. Beheerderswoning

De beheerderswoning is een eenvoudig huis met zadeldak. De in een rode baksteen gemetselde gevels zijn verlevendigd met spekbanden in gele steen. Boven de ramen en voordeur zijn gemetselde bogen gemetseld; op de verdieping zijn dit spitsbogen. Een beeldhouwde gevelsteen in de vorm van een cartouche boven het grote voorraam vermeldt het bouwjaar: 1886. De schuine kap is gedetailleerd met houten sierlijsten en een makelaar. De dakgoten worden ondersteund door korbelen met moerbalken.

7.

Lieven de Keylaan 7

v.h. Gezondheidshuis, nu Consultatiebureau Heemstede

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Bouwjaren: 1932-1933 / 1952

Architect: A.J.J. Verspoor / Verspoor en Muylaart, Heemstede; A.J.J. Verspoor, Heemstede

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, zeldzaamheid, gaafheid (exterieur).

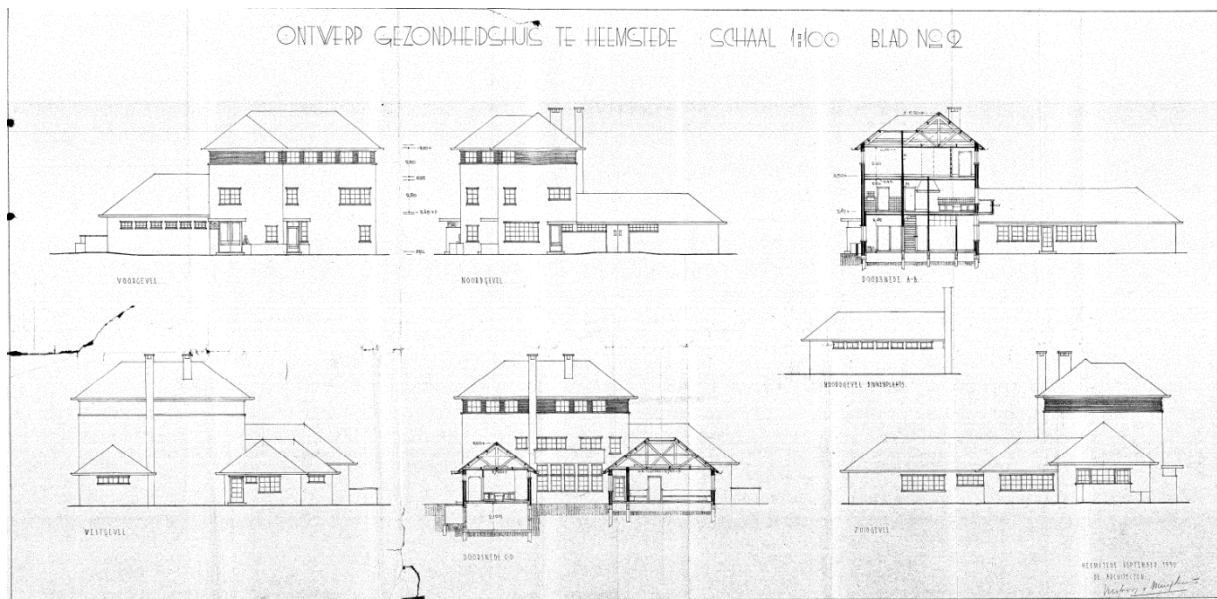
Het Gezondheidshuis is historisch en typologisch van belang als architectonische manifestatie van gemeentelijk volksgezondheidsbeleid in het interbellum. De combinatie van functies is ook in landelijk opzicht zeldzaam.

Architectuurhistorisch is het gebouw van belang vanwege de verfijnde, gematigd-modernistische architectuurstijl en harmonieuze doorwerking in details. De combinatie van baksteen, stalen ramen en gewapend betonnen elementen past hier goed bij.

Het gebouw heeft stedenbouwkundige waarde doordat het vanwege zijn volume en villa-achtige hoofdopzet een aantrekkelijke landmark vormt in de straat.

Geschiedenis

De gemeenteraad besloot in juli 1932 op voorstel van het college van B en W tot de bouw van het Gezondheidshuis. In het gebouw was plaats voor meerdere gezondheidsdiensten die tot dan toe op verschillende locaties in de gemeente 'stiefmoederlijk', aldus een krantenbericht uit die dagen, waren gehuisvest. Het ging om de diensten zuigelingenzorg, kleuterzorg, het Witte Kruis, de Vereniging voor Tuberculosebestrijding en de wijkverpleging.

Bouwtekening met gevels en doorsneden, 1932.

Het pand moest ook een appartement voor een verpleegkundige en een conciërgewoning herbergen.

Een belangrijke rol in dit maatschappelijke initiatief speelde de wethouder, arts en gezondheidsdeskundige dr. E.A.M. Droog. In zijn openingsrede, gehouden op 15 juli 1933, bracht hij het Gezondheidshuis in verband met de ontwikkeling van de preventieve geneeskunde en de toegenomen aandacht voor hygiëne, die hij van groot belang achtte voor de volksgezondheid.

De Lieven de Keylaan bleek de beste locatie vanwege de centrale ligging in Heemstede en de rustige omgeving. Tussen het raadhuis en de haven was vanaf het begin van de jaren twintig een woonbuurt ontstaan, die zich kenmerkte door vrije woonhuizen en geschakelde middenstandwoningen aan smalle straten.

Architectuur

Het Gezondheidshuis bestond uit een hoofdvolume van drie lagen onder een schuine kap en twee lage, zich aan de achterzijde uitstrekkende vleugels. Door de ligging in een flauwe bocht van de straat vormde het een echte blikvanger. Ondanks de in vergelijking met de omringende huizen forse afmetingen vormde het rijzige pand geen dissonant, maar juist een harmonieuze 'landmark'.

In verband met de verschillende diensten, bevatte het gebouw meerdere entrees, zowel aan de voorzijde als in de zijgevels. Op de begane grond van het hoofdvolume lagen een spreekkamer en drie behandelkamers (met hoogtezon). Daarachter vond men, in het lage deel, het magazijn van het Witte Kruis. De verpleegkundige ('zuster') en de conciërge vonden hun woning op de eerste verdieping van het hoofdvolume. De langgerekte vleugel aan de zuidkant was bestemd voor de zuigelingen- en kleuterzorg, met ruimtes voor kinderwagens en boxen, een grote wachtkamer en een artsenspreekkamer. Aan de achterzijde was, tussen de twee lage gebouwdelen in, een open binnenterrein te vinden met een zandbak en tuin.

Reliëf bij de hoofdingang. Foto 2019.

In de jaren vijftig onderging het Gezondheidshuis aan de achterzijde een uitbreiding, waarbij een nieuw volume werd geplaatst dwars ten opzichte van de bestaande lage vleugels, maar van gelijke hoogte en in dezelfde bouwtrant. A.J.J. Verspoor, een van de oorspronkelijke architecten, trad op als ontwerper, zodat hij de uitbreiding in overeenstemming met de bestaande architectuur kon brengen.

De architectuur van het Gezondheidshuis kenmerkt zich door een gematigd-modernisme, die men ook aantreft in andere projecten van het bureau Verspoor en Muylaert, dat veelvuldig in Heemstede en Haarlem actief was. De gevels zijn vlak en vrijwel zonder ornamenten gemetseld. Het schuine dak heeft een flinke overstek, en doordat de ramen daar direct onder zijn geplaatst in een band met strak siermetselwerk, heeft het hoofdvolume een villa-achtig voorkomen, dat aansluit bij de woningbouw in de buurt. De ramen van de begane grond en eerste verdieping zijn tamelijk groot en samengesteld uit dunne stalen kozijnen met ruitvormige roeden. Dergelijke ramen kwamen tegemoet aan de behoefte om een licht en hygiënisch interieur te scheppen en gaven bovendien de architectuur een moderne uitstraling. De ramen hebben betonnen lateien en onderdorpels. De buitendeuren zijn van staal en glas en zijn voorzien van gewapend betonnen luifels, die in de gevels voor horizontale accenten zorgen.

Het enige ornament vormt het in natuursteen uitgehakte figuratieve basreliëf onder de luifel van de hoofdingang, voorstellende een moeder die haar kind zorgend omhoog houdt. De beeldhouwer van deze bouwsculptuur is niet bekend, maar het is denkbaar dat het H.A. van den Eijnde was. De karakteristieke stalen belettering 'Gezondheidshuis' op de gevel is origineel.

8.

Meerweg 45

'Rustoord'

Opdrachtgever: Jacob van den Berg (vermoedelijk)

Bouwjaar: 1906

Architect: Harm Korringa, Haarlem

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch.

Rustoord is architectuurhistorisch van belang vanwege de goed geproportioneerde, landelijke woonhuisarchitectuur, waarin invloed van de eigentijdse Engelse villabouw te herkennen is.

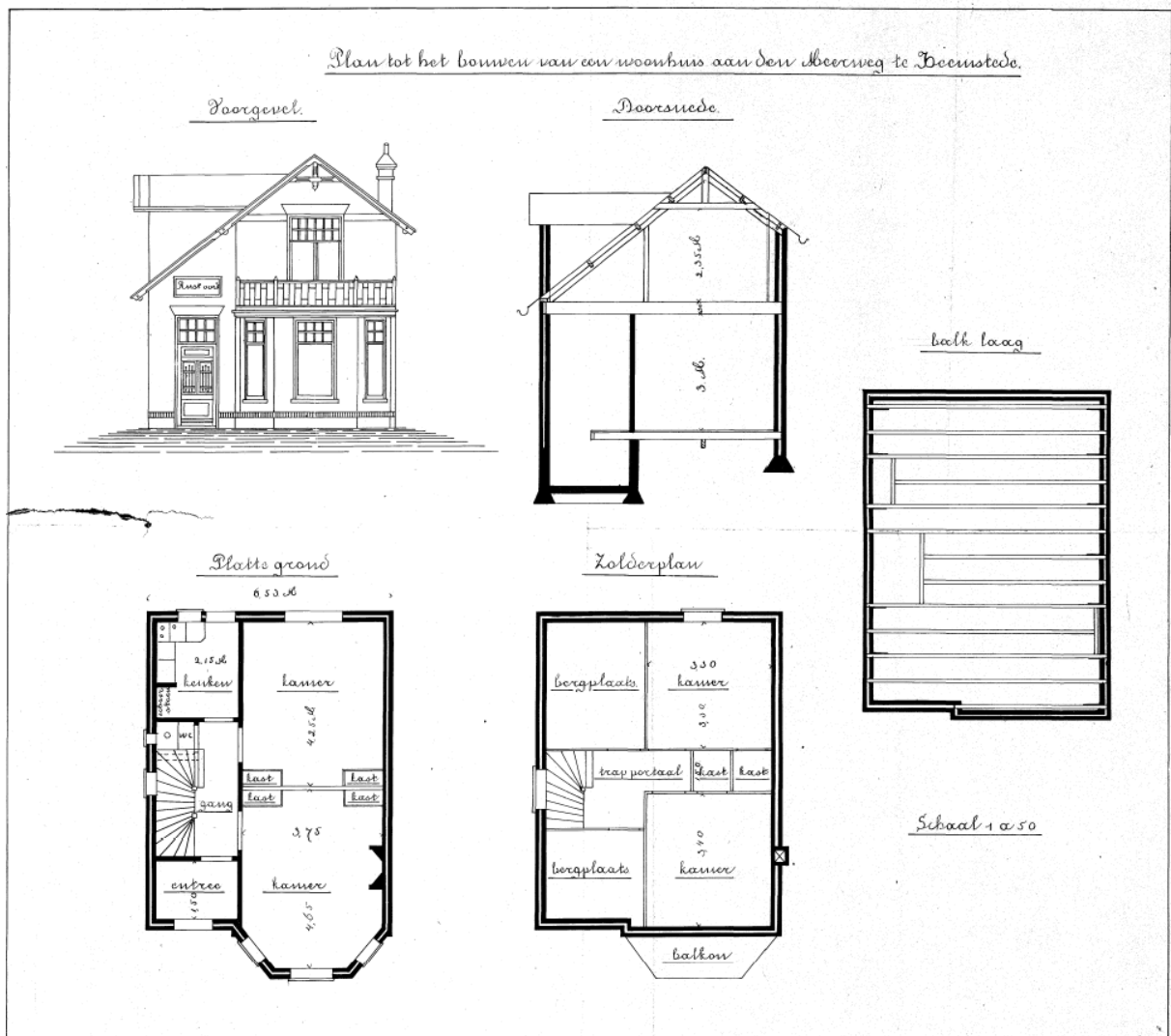
Vanwege de diepe voortuin, die de schilderachtige voorgevel uitstekend tot zijn recht laat komen, heeft het woonhuis een belangrijke beeldbepalende waarde.

Omdat het een van de eerste landelijke woonhuizen was aan de Meerweg, en door een toonaangevende plaatselijke architect ontworpen werd, heeft het huis bovendien historische waarde.

Geschiedenis

Toen dit landelijke woonhuis gebouwd werd was er nog maar weinig andere bebouwing aan de Meerweg te bekennen. Deze oude verbinding tussen de Achterweg en de Ringvaart was niet meer dan een landweg te midden van velden en weilanden. Alleen ter hoogte van de Achterweg stonden enkele eenvoudige huizen. Voor vermogende lieden was dit dan ook een aantrekkelijke locatie om een villa of landhuis te laten bouwen.

Bouwtekening met voorgevel, plattegronden, doorsnede en balklaag, 1906.

Architect Harm Korringa was behoorlijk actief in deze omgeving: zo ontwierp hij enkele jaren later op een steenworp afstand het dubbele woonhuis Meerweg 31-33, waar hij later zelf zou gaan wonen (zie blz. 129). Ook het perceel links naast dat van Meerweg 45 was in zijn bezit; hier en op de drie aangrenzende bouwkvavels is in de jaren dertig een blok van vier middenstandswoningen neergezet. Toen Korringa het bouwplan voor Rustoord op papier zette, liep tussen dit perceel en nummer 43 nog een sloot.

De eigenaar van het perceel Meerweg 45 was Jacob (Jac.) van den Berg; vermoedelijk was hij ook de opdrachtgever van het huis. De bouwttekeningen dateren uit januari 1906, Van den Berg overleed in maart van dat jaar. Van den Berg behoorde tot de lokale elite. Hij was gemeenteraadslid en bestuurslid van de Haarlemse afdeling van de Hollandsche Maatschappij van Landbouw en van de Nederlands Hervormde Gemeente in Heemstede. Zijn opvolger bij de Hollandsche Maatschappij van Landbouw was A.H. van Wickevoort Crommelin, die in 1908 opdracht gaf tot de bouw van het door Korringa ontworpen dubbele woonhuis Meerweg 31-33, hierboven reeds genoemd.

Architectuur

Rustoord staat tamelijk ver naar achteren op het perceel, waardoor de ruime voortuin de landelijke, schilderachtige façade van het huis optimaal tot zijn recht laat komen en het huis een echte blikvanger is. Ook de achtertuin heeft een aanzienlijke diepte. Korringa ontwierp een landhuis met een schuine kap, met aan de westzijde, waar de kap lager is doorgetrokken boven de entree, een dwarskap waarvan het raam het trapportaal verlicht. De rechthoekige plattegrond is conventioneel ingedeeld: een woonkamer en suite (voor- en achterkamer), voorzien van een driekantige erker aan de voorzijde. Links hiervan bevinden zich het entreeportaal, de gang met de trap naar boven en de keuken. Boven twee slaapkamers en twee bergkamers. De voorslaapkamer kreeg de beschikking over een balkon, dat bovenop de erker is gelegen.

Vooraf de combinatie van de gevarieerde dakopbouw met de naar beneden doorgetrokken schuine kap, de houten daklijst (op de bouwtekening met sierhoutwerk in de top), de houten balkonbalustrade en de dubbele openslaande deuren van de slaapkamer roepen een charmant, landelijk beeld op. Tegenwoordig zijn de gemetselde gevels gepleisterd en wit geverfd, maar het is onduidelijk of dit origineel is. Op de bouwtekening is bijvoorbeeld ter hoogte van het verdieping-raam een horizontale band aangegeven, wat erop kan duiden dat deze elementen zichtbaar in het metselwerk moesten zijn. Ook de raamluiken van de erker staan niet op de bouwtekening aangegeven. Deze onderdelen versterken het op de Engelse landhuisbouw geschoeide, cottage-achtige karakter. Details als de ruitvormige roedeverdeling van de bovenlichten, de roedeverdeling van de openslaande deuren en de voordeur zijn wél oorspronkelijk.

Bij een verbouwing in 1989 (architect Frans van Donselaar uit Haarlem) werd het huis aan de achterzijde uitgebreid met een aanbouw, die het aanzicht vanaf de Meerweg niet geschaad heeft. Mogelijk dat toen ook werd gekozen voor de gladde, lichtkleurige afwerking van de gevels.

9.

Van Merlenlaan 23

'Noors' landhuis 'De Echo'

Opdrachtgever: S. van Lennep, Amsterdam

Bouwjaren: 1919-1920 (prefab ontwerp 1907)

Architect: onbekend / Strømmen Traevarefabrik (Stroomvoorzieningsfabriek), Christiania (nu Oslo)

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, zeldzaamheid, gaafheid (exterieur).

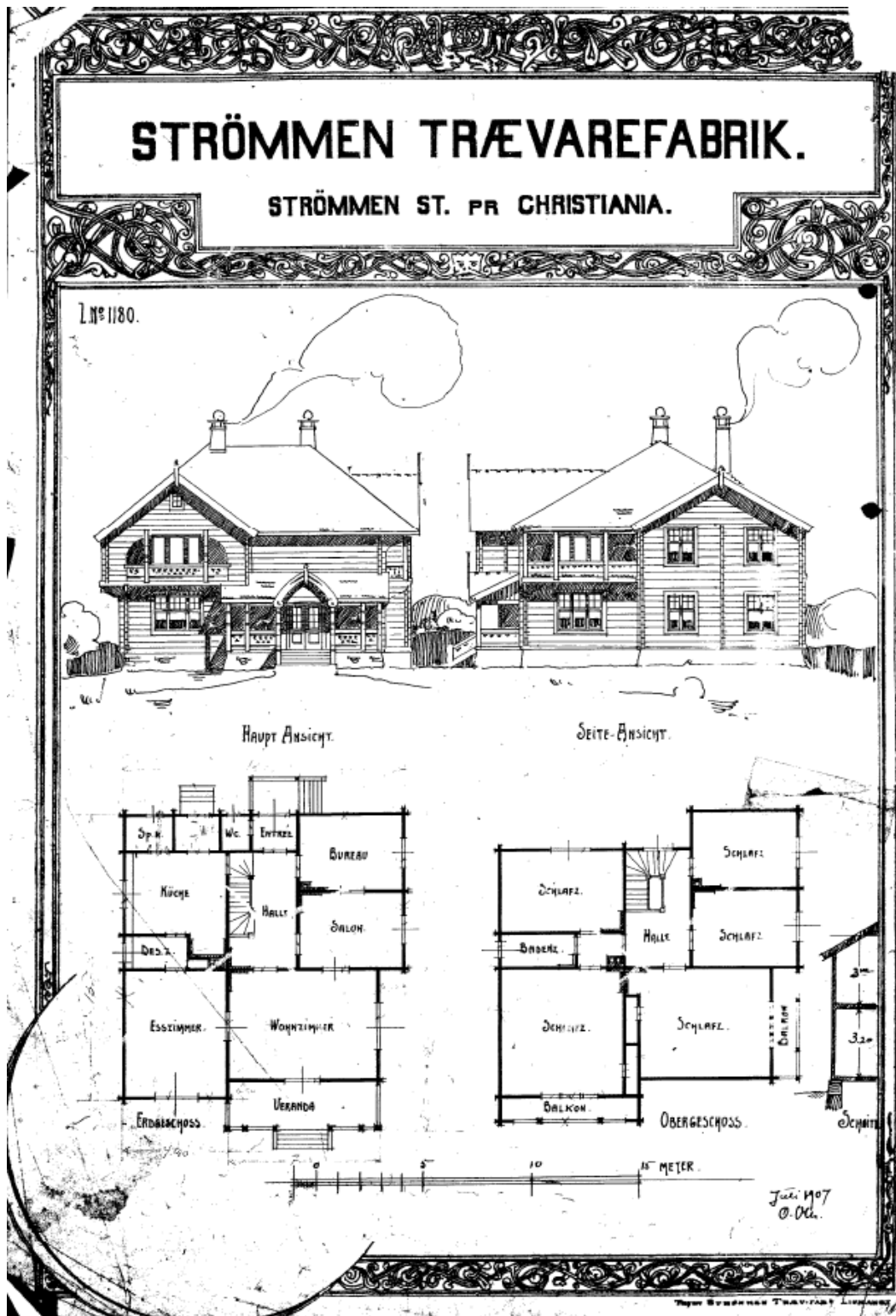
Landhuis De Echo heeft grote architectuurhistorische waarde doordat het een goed bewaard, zeldzaam voorbeeld is van de toepassing van een catalogusmodel van de Noorse Strømmen Traevarefabrik. De uitvoering in hout en het gebruik van verschillende voor de Noorde landhuisbouw karakteristieke elementen versterken de architectuurhistorische waarde.

Het landhuis heeft vanwege de ligging op een ruim kavel op de hoek van de Van Merlenlaan en Burgemeester Van Doornkade een belangrijke beeldbepalende waarde.

Omdat het huis gebouwd werd voor een opdrachtgever die maatschappelijk in aanzien stond en de broer was van de toenmalige burgemeester van Heemstede, heeft het ook historische waarde.

Geschiedenis

De opdrachtgever van dit 'Noors balkenhuis', zoals het werd gekenschetst, was jonkheer Samuel van Lennep (1866-1943), een broer van burgemeester David Eliza van Lennep. Nadat Samuel had besloten om met zijn echtgenote, A.E. (Betsy) van der Wyck, en zijn zoons van

Het catalogusmodel van de 'Strømmen Traevarefabrik' dat als voorbeeld diende voor 'De Echo'. In verband met de situering op de hoek van de Van Merlenlaan en Burgemeester van Doornkade werd de plattegrond omgedraaid. Tekening 1907.

Amsterdam naar Heemstede te verhuizen, bemachtigde hij een kavel aan de Van Merlenlaan, op de hoek van een zijstraat die naar het Grotstuk leidde, de Wakkerkade, nu Burgemeester Van Doornkade. Het was het diepste kavel aan de Van Merlenlaan, waaraan sinds het begin van de eeuw enkele royale landhuizen op ruime kavels tot stand waren gekomen. Het Grotstuk stond rond 1920 nog aan het begin van zijn ontwikkeling als villawijk. Aan de achterzijde keken de Van Lenneps uit op de weilanden van Groenendaal en de zoom van het in 1913 geopende wandelbos. Ten tijde van de bouw van zijn landhuis was Van Lennep secretaris van de NV. Mij. Voor Gemeentecrediet in Amsterdam, waar hij later directeur werd. Verder was hij lid van de Raad van beroep van de directe belastingen in dezelfde stad en bestuurslid bij diverse maatschappelijke instellingen.

Van Lennep kocht het kavel in 1916, maar vanwege de schaarste aan voedsel werd de bouwgrond eerst nog gebruikt als aardappelteelland. Hij liet de Amsterdamse architect C.B. Posthumus Meyes een bouwplan maken voor een klassieke villa (1917), maar vanwege de hoge kosten zag Van Lennep af van uitvoering. In het algemeen was het tijdens de Eerste Wereldoorlog vanwege de schaarste aan bouwmaterialen en de gestegen prijzen, met name van baksteen, erg kostbaar om bouwprojecten te verwezenlijken.

Op zoek naar een goedkoop alternatief kwam Van Lennep uit bij de in Christiania (nu Oslo) gevestigde producent van houten balkenhuizen 'Strømmen Traevarefabrik'. Hij was lang niet de enige bouwheer die deze weg aflegde. Bij elkaar zijn er toen meer dan zeventig Noorse houten prefab huizen in Nederland gebouwd. De Noorse timmerfabriek was in eigen land een van de grootste in zijn soort en leverde over de hele wereld kant en klare huizen in alle soorten en maten, kerken, stations en andere gebouwtypen. In Nederland zijn relatief veel van dergelijke houten huizen afgeleverd. De bouwstijl werd 'Drakenstijl' genoemd vanwege de versiering met drakenkoppen en -staarten als gevelornamenten. Hoe Van Lennep op het spoor kwam van deze fabriek is niet bekend, maar de 'Strømmen Traevarefabrik' adverteerde in kranten, er verschenen artikelen in *De Bouwwereld* en in Amsterdam zat een vertegenwoordiger van de Noorse firma.

Van Lennep bestelde dus feitelijk een huis uit een catalogus, waarvan de houten onderdelen als bouw pakket naar Nederland werden verscheept. Maar om het in elkaar te kunnen zetten moest de gemeente vrijstelling van de bouw- en woningverordening verlenen, aangezien het verboden was houten huizen te bouwen op Heemsteeds grondgebied. Die vrijstelling verleende het raadhuis in september 1919. De ervaren plaatselijke aannemer-architect W.A. van Amstel voerde de bouw uit, hierin bijgestaan door verschillende onderaannemers.

Architectuur

De traditionele Noorse bouwmethode bestond hieruit, dat de balken van de gevels en binnenmuren op elkaar gestapeld werden, wat voor een solide constructie zorgde en een aangenaam binnenklimaat creëerde. Met houtverbindingen werd alles aan elkaar gemonteerd. Maar anders dan de bouwmethode voorschreef, kreeg het huis twee gemetselde rookkanalen en gemetselde schouwen in de woonkamer en keuken.

De noordgevel met de voordeur aan de Van Merlenlaan. Foto 2019.

Met het oog op de wensen van de opdrachtgever en de ligging van het huis werden nog enkele veranderingen doorgevoerd. De belangrijkste was dat de plattegrond werd omgedraaid: de woonvertrekken kwamen in het rechter gedeelte van het grondvlak te liggen, dat wil zeggen aan de westzijde, waar de Burgemeester van Doornkade loopt. Hierdoor was een vrijer uitzicht mogelijk en ontvingen de woonvertrekken meer daglicht.

De indeling van de plattegrond stemde overeen met wat toentertijd gebruikelijk was in de villa- en landhuisbouw. De plattegrond heeft een onregelmatig rechthoekige vorm, waarbij de verschillende vertrekken in een soort U-vorm rond de centrale hal met trappenhuis zijn gegroepeerd. De entree ligt als gevolg hiervan ongeveer in het midden van de voorgevel aan de Van Merlenlaan. In het oostelijke deel van de plattegrond liggen, in elkaars verlengde, de keuken en eetkamer. De westelijke helft was gereserveerd voor, van voor naar achter, een 'linnenkamer', een 'herenkamer' en een grote woonkamer met veranda aan de tuin. Boven beschikte het gezin over vijf slaapkamers, waarvan twee met balkon.

De opbouw van het landhuis beslaat twee lagen onder een gevarieerd pannenzadeldak met dwarskappen en balkons. De gevel aan de achtertuin, die op het zuiden ligt, was eigenlijk bedoeld als hoofdgevel ('Haupt Ansicht', volgens de catalogustekening). Deze gevel heeft dan ook de meeste allure, dankzij de veranda met spitsboog in de overkapping en het balkon in de fraaie dwarskap. De entree in de noordgevel ligt in een met een overhuidend kapje afgedekte uitbouw van de begane grond, waarin ook twee wc's en een 'spoelhok' werden ondergebracht. De voordeur bereikt men via een dwars geplaatst trapje dat naar een bordes onder de overkapping van de entree voert.

De achtergevel op het zuiden, met de tuinaanleg en de schuur. Foto ca. 1919.

De meeste ramen hebben een traditionele signatuur en zijn samengesteld uit horizontale en verticale stijlen en hebben bovenlichten met roeden. Ze werden voorzien van luiken. De oorspronkelijke kleur van de gevels is niet bekend, maar blijktens oude foto's was deze donkerkleurig. De raamkozijnen werden lichtkleurig afgewerkt, evenals de kolommen van de veranda en balkons en het lijstwerk. Het duurde overigens tot de jaren dertig voordat men de binnenwanden kon gaan betegelen en behangen, omdat pas toen de houten balken grotendeels waren 'uitgewerkt'.

Na de voltooiing van het huis werd rondom het huis een tuin aangelegd. De tuin aan de achterzijde van het huis kende de grootste diepte en kreeg een formele indeling met geometrische patronen. Verantwoordelijk voor ontwerp en aanleg was de hovenier H.J. Draijer. In de noordoostelijke hoek van de tuin werd in 1919 een schuurtje gebouwd, volgens een catalogusontwerp van de Noorse fabrikant. Hier werd in 1932 nog een garage bijgeplaatst. De veranda werd in 1939 met een meter verlengd, met inbegrip van de overkapping. De Van Lenneps bewoonden het huis toen nog steeds.

10.

Molenwerfslaan 7, 9, 11

v.h. R.K. Jongensschool Sint Augustinus (nr.9); R.K. bewaarschool, later Maria kleuterschool, nr. 11), Sint Aloysiuschool (nr. 7).

nu Kindcentrum De Molenwerf (nr. 7 en 9); Gebouw voor de Geloofsgemeenschap Congregacao Crista en locatie van Wij Heemstede (nr. 11)

Opdrachtgever: R.K. Kerkbestuur van St. Bavo, Heemstede (nr. 9); R.K. Kerkbestuur O.L.V. Hemelvaart, Heemstede (11); 7 ?

Bouwjaren: 1925, 1929, 1931

Architect: Nic. J. Nijman, Heemstede

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, ensemble, gaafheid (exterieur).

De drie schoolgebouwen vormen met elkaar een ensemble dat van grote betekenis is voor de geschiedenis van het rooms-katholieke onderwijs in Heemstede, hetgeen ze een belangrijke cultuurhistorische en maatschappelijke waarde geeft.

Vanwege de ligging van de schoolgebouwen aan de Molenwerfslaan en de Cruquiusweg, feitelijk aan de rand van de Indische buurt, hebben de schoolgebouwen - elk voor zich én met elkaar - een zeer belangrijke beeldbepalende waarde.

Architectuurhistorisch zijn de scholen van waarde vanwege de onderling afgestemde harmonieuze proporties en vakkundige toepassing van stijlmiddelen, waardoor de gebouwen werkelijk met elkaar een eenheid vormen en goed passen in de door woningbouw gedomineerde omgeving.

*De St. Augustinusschool werd als eerste school van het ensemble gebouwd in 1925.
Foto 2019.*

Geschiedenis

Aan de Molenwerfslaan ontstond in een tijdsbestek van zes jaar een ensemble bestaande uit een rooms-katholieke jongensschool, rooms-katholieke meisjesschool en rooms-katholieke kleuterschool ('bewaarschool'). De groei van de Indische Buurt, waar veel katholieke gezinnen kwamen wonen, was een belangrijke factor, maar niet de enige. Er bestonden in het snel uitbreidende Heemstede als geheel te weinig rooms-katholieke lagere scholen in de jaren twintig. De meeste leerlingen van de nieuwe St. Augustinusschool waren aan het begin van het schooljaar 1925-1926 afkomstig van de 'overbevolkte' St. Antoniuschool aan de Kerklaan. Van oorsprong was dit een meisjesschool, maar de nood was zo hoog dat er ook jongens op zaten. De jongens van de St. Antoniuschool die in september 1925 niet naar de nieuwe school aan de Molenwerfslaan konden, vonden een plaatsje op de St. Josephschool aan de Herenweg, waar extra ruimte was gecreëerd.

Het R.K. Kerkbestuur van St. Bavo nam het initiatief tot de bouw van de St. Augustinusschool, het eerste gebouw van het ensemble. Men vond een bouwterrein aan de Molenwerfslaan aan de rand van de Indische buurt, op een stuk grond bij de Cloosterweg en de toegangsweg tot Seminarie Hageveld. Eigenaar van dit terrein was het Bisdom Haarlem. Overigens was toen al bekend dat de nieuwe school met zijn achterzijde zou komen te liggen aan een geplande doorgaande weg tussen Heemstede en de Haarlemmermeerpolder, de latere Cruquiusweg.

De St. Augustinusschool was aanvankelijk bestemd voor zowel jongens als meisjes en bevatte zes leslokalen plus een gymnastieklokaal. Het eerste schooljaar bezochten ongeveer

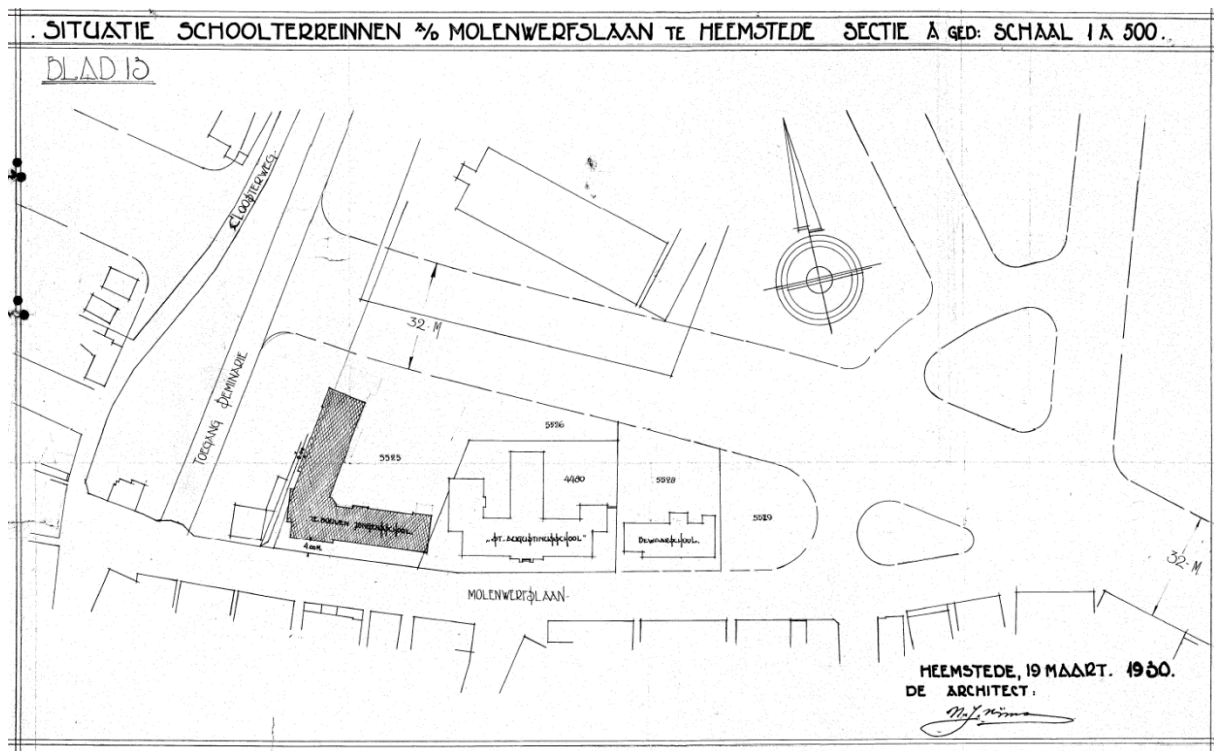

De 'Bewaarschool', gebouwd in 1929. Foto 2019.

150 leerlingen de school. Ze kregen er les van leerkrachten uit de gemeenschap van de Zusters Franciscanessen van Salzkotten te Aerdenhout. Ter gelegenheid van de opening van het schooljaar 1925-1926 werd voor zowel de St. Augustinus als de St. Antoniuschool en St. Josephschool in de St. Bavokerk aan de Kerklaan een Heilige Mis opgevoerd, in de ochtend van dinsdag 2 september 1925. De plechtige inwijding van de St. Augustinus was aansluitend om half twaalf. Al gauw bleek de nieuwe school echter te klein, zodat het gebouw in 1928 aan de linkerkant werd verlengd met een zevende leslokaal. Dit ging ten koste van de speelplaats, die daarom in 1930 een vergroting onderging.

Voor de kleuters werd in 1929 een zogeheten 'Bewaarschool' gebouwd, rechts naast de St. Augustinusschool. Ook deze kleuterschool, op den duur Mariakleuterschool geheten, kwam onder leiding van de Zusters Franciscanessen. Op dinsdag 24 september 1929 was de opening en inwijding. Aanvankelijk konden hier trouwens uitsluitend meisjes terecht.

De St. Augustinusschool groeide uit zijn voegen, ondanks de uitbreiding van 1928. Na enkele jaren telde de school 300 leerlingen, wat tot te grote klassen leidde. Het R.K. Kerkbestuur van O.L. Vrouwe Hemelvaart (de nieuwe parochiekerk stond intussen aan het Valkenburgerplein) diende daarom in september 1929 een bouwaanvraag in voor een derde schoolgebouw, dat ter linkerkant van de St. Augustinus moest komen en acht klassen zou bevatten. De gemeenteraad stelde op 3 oktober 1929 hiervoor geld beschikbaar. Maar pas twee jaar later opende de nieuwe school, genoemd naar St. Aloysius, zijn deuren. Vermoedelijk duurde de bouw van deze school zo lang, omdat de benodigde rijksvergoeding langer op zich liet wachten dan verwacht en gehoopt. Een bijkomend aspect was dat vanwege de nieuwste kerkelijke wetgeving er in het onderwijs een strikte scheiding van

Situatie met de drie scholen in 1930: links de St. Aloysiusschool (op dat moment al wel gepland, maar nog niet in aanbouw), in het midden de St. Augustinus en rechts de Bewaarschool. De Cruquiusweg bestaat nog slechts op de tekentafel. Links van de St. Aloysiusschool zijn de Cloosterlaan en de toegangsweg tot Hageveld herkenbaar, die beide dan nog niet door de Cruquiusweg worden doorsneden. Opvallend is het niet-gerealiseerde verkeersplein waar de Molenwerfslaan op de Cruquiusweg moest aansluiten. Tekening 1930.

jongens en meisjes moest worden aangebracht. Om die reden gingen de jongens voortaan naar de St. Aloysiusschool. De meisjes hadden in de St. Augustinusschool het rijk voor zichzelf alleen.

Op woensdag 22 april 1931 werd de gedenksteen gelegd van de St. Aloysiusschool. Het opschrift luidde: 'Deze steen is gelegd door P.J. Nieuwenhuis, Pastoor der parochie A.D. MCMXXXI 22 april.' Met ingang van het nieuwe schooljaar, september 1931, was de school helemaal in gereedheid gebracht. De leerkrachten waren aanvankelijk afkomstig van de Frères de la Salle, Broeders van Christelijke Scholen. In 1970 gingen de St. Augustinusschool en de St. Aloysiusschool samen tot de R.K. Basisschool Valkenburg. In 1985 werd de Mariakleuterschool daar aan toegevoegd.

Architectuur

Alle drie de scholen kwamen van de tekentafel van de Heemstedse architect Nicolaas J. Nijman. Dat de rooms-katholieke bestuurders hem in de arm namen was niet zo verwonderlijk, want Nijman, zelf van roomse huize, werkte veelvuldig voor rooms-katholieke opdrachtgevers en beschikte over een uitgebreid netwerk in de (lokale) katholieke zuil. Bovenal was hij een veelzijdige, ervaren en kundige ontwerper.

De St. Aloysiuschool, gebouwd in 1931. Foto 2019.

Nijman creëerde een grote mate van architectonische samenhang tussen de drie gebouwen door de toepassing van dezelfde gevelklinkers, dakpannen, raamtypen, deuren en gemetselde detailleringen. De hoofdozet, gevelindeling en dakvorm van de verschillende scholen vertonen eveneens overeenkomsten, ondanks de aanwijsbare onderlinge verschillen die het specifieke karakter van de scholen bepalen. De situering aan de rand van een woonwijk bepaalde de door de bank genomen op middenstandswoningbouw gebaseerde architectuurstijl.

De St. Augustinusschool had oorspronkelijk een volledig symmetrische opzet, gekenmerkt door een centrale hoofdingang met drie klaslokalen aan weerszijden. In het verlengde van de hoofdingang kwam het gymnastieklokaal te liggen. De school is een voor de tijd van ontstaan typerende zogeheten gangenschool, wat betekende dat de lokalen aan een langgerekte gang werden gesitueerd. De leerlingen kijken door grote ramen uit op de Molenwerfslaan. De speelplaats werd aan de achterzijde gesitueerd.

De school bestaat uit een begane grond onder een samengesteld, gewelfd schilddak, dat gedekt is met oranje dakpannen. De hoofdingang bevindt zich in een volume dat iets naar voren steekt en hoger dan de gootlijst is opgetrokken; deze ingangspartij heeft een rechte beëindiging, gemarkeerd door gedetailleerd metselwerk. Boven de portiek biedt een eenvoudige, gewapend betonnen luifel beschutting. Muurvlak en luifel accentueren tezamen de symmetrie van de gevel. Getrapt metselwerk kenmerkt de zijwanden van de portiek. De dubbele houten voordeuren zijn origineel. De hoekpunten van de kap worden gemarkeerd door stenen ornamenten met een bolvormige bekroning. De ramen hebben hun originele indeling en roedeverdeling behouden. Ook in het interieur is een aanzienlijke hoeveelheid oorspronkelijke elementen nog aanwezig, zoals vloer- en wandtegels.

De 'Bewaarschool' of 'Maria kleuterschool', ook een gangenschool, heeft een asymmetrische opzet, met de hoofdingang aan het linker uiteinde en de drie leslokalen op de begane grond daarnaast. Ook hier is de gang aan de achterzijde te vinden, zodat de lokalen op het zuiden aan de straat liggen. Op de zolderverdieping bevindt zich een extra groot lokaal, dat voor meerdere doeleinden was bestemd, zoals spelen. Dit lokaal heeft een opmerkelijk hoog plafond vanwege het steile schilddak.

Het volume met de hoofdingang heeft een conventioneel gedetailleerde topgevel. Gevoegd bij de luifel met zuiltjes en de 'kerkelijke' vormgeving van het raam daarboven, biedt deze gevel een opvallend waardige aanblik. De ramen van de leslokalen zijn identiek aan die van de St. Augustinusschool. In de kap zijn langgerekte dakkapellen aangebracht, die net als de andere ramen hun originele indeling en roeden hebben behouden. Ook de kap van deze school is versierd met gebakken steenornamenten met bolvormige bekroning. En ook het interieur van de vroegere kleuterschool bevat nog tal van originele elementen.

De architectuur van de St. Aloysiuschool is van het drietal schoolgebouwen het meest ambitieus van opzet. Het gebouw heeft een soort V-vormige grondvlak dat doet denken aan de contemporaine vlinderplattegrond, maar feitelijk komt deze structuur voort uit de omstandigheden. De vleugel aan de Molenwerfslaan heeft - net als de Maria kleuterschool - de entree aan de linkerzijde, terwijl de leslokalen (in dit geval zijn het er vier) aan de straat liggen en toegankelijk zijn via een gang (met garderobes) aan de achterzijde. Op de zolderverdieping konden de leerlingen terecht in een handenarbeidlokaal. De andere vleugel sluit schuin aan op de entreehal. Deze vleugel bevat drie leslokalen aan een gang met garderobes, en bovendien een kamer voor de schoolarts en een kamer voor de leermiddelen. De lokalen liggen aan de zijde van het speelplein, dat tussen de beide vleugels werd gesitueerd. Naast de entreehal was de personeelskamer te vinden.

Architect Nijman gaf het gebouw vorm met de middelen die hij ook voor de twee eerdere scholen toepaste: rode gevelklinkers, oranje dakpannen, hoge schilddaken, grote raampartijen, langgerekte dakkapellen, sobere detailleringen van het metselwerk en dergelijke. Maar het hoekvolume met de hoofdingang, de hal en het trappenhuis (en bovendien de personeelskamer, een 'sprekkamer' en - op de verdieping - een achtste leslokaal) kreeg een bijzonder karakter. Het trappenhuis en de ligging van het achtste leslokaal boden aanleiding om de tweede bouwlaag recht op te trekken en het volume een plat dak te geven. Hierdoor groeide deze hoekpartij uit tot een duidelijke architectonische blikvanger, zowel vanuit de Molenwerfslaan als de Cruquiusweg. Het gedeelte boven de hal, waarin zich een achtkantige omloop bevindt, is nog hoger en heeft bovendien een markante schoorsteen. De ligging van het trappenhuis in de gevel herkenbaar aan de verticale raampartij én doordat de gevel hier iets naar voren komt en hoger is. Aan de achterzijde, d.w.z. de kant van het speelplein en de Cruquiusweg, is de Amsterdamse School-achtige architectuur zo mogelijk nog markanter, omdat hier de specifieke, kantige vorm van de omloop tot uiting is gebracht.

Evenals in de twee andere schoolgebouwen bevat het interieur van de St. Aloysiuschool nog veel oorspronkelijke elementen: wand- en vloertegels, kapstukken, deuren. Speciale vermelding verdienen het trappenhuis en de omloop, waarin een opmerkelijk ruimtelijke atmosfeer heerst.

11.

Postlaan 16

V.h. Verenigingsgebouw en kerk van de Nederlandse Protestantenvbond

Opdrachtgever: Nederlandsche Protestantenvbond, afdeling Heemstede-Bennebroek

Nu 'Kleine Vermaning', Vereenigde Doopsgezinde Gemeente Haarlem

Bouwjaar: 1926

Architect: Huib Tuninga, Haarlem

Kunstenaar: Huib de Ru (De Vonk), Haarlem

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, kunsthistorisch, gaafheid.

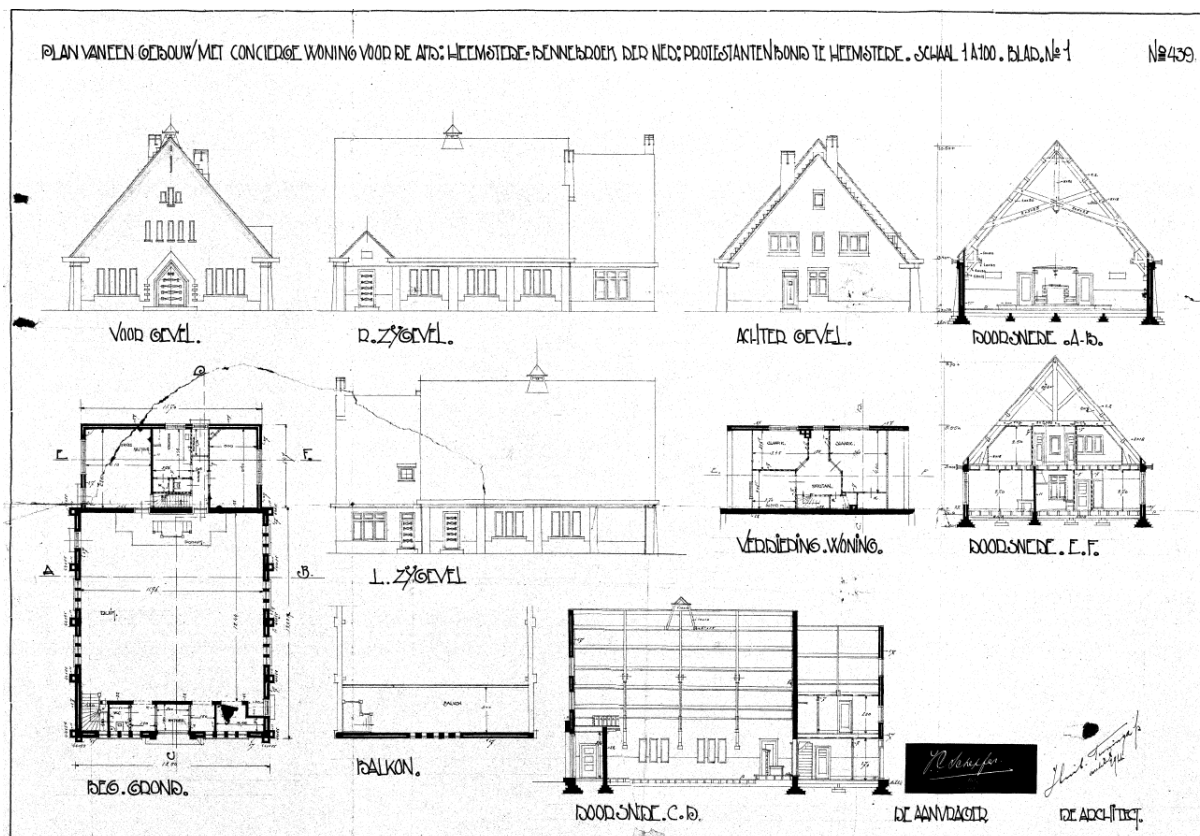
Het kerkgebouw met kosterwoning is architectuurhistorisch van belang vanwege de goed geproportioneerde, verfijnd gedetailleerde architectuur en ambachtelijke uitwerking van details, waarin invloed van de Amsterdamse School te herkennen is.

De gaafheid van zowel het exterieur als interieur voor een gebouw van deze ouderdom is opmerkelijk en draagt bij aan de architectuurhistorische waarde.

Bijzondere vermelding verdienen de glas-in-loodramen en ornamenten in de kerkzaal, die een belangrijke kunsthistorische waarde hebben.

Vanwege de ligging op de hoek van de Postlaan en Lieven de Keylaan heeft het gebouw een belangrijke beeldbepalende waarde.

Het object heeft historische en maatschappelijke waarde omdat het getuigt van de langdurende aanwezigheid van de Nederlandsche Protestantenvbond in Heemstede.

Bouwtekening met gevels, plattegronden en doorsneden van de kerk en pastorie, 1926.

Geschiedenis

Kerkgenootschap 'de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap Nederlandse Protestantenbond' (kortweg de Nederlandse Protestantenbond) richtte in november 1922 de afdeling Heemstede en Bennebroek op. Deze geloofsgemeenschap bestond als aparte richting binnen het Nederlandse protestantisme sinds 1870. Nadat in de eerste tijd een oude bollenschuur aan de Bronsteeweg als kerkruimte dienst deed, besloot men een nieuw verenigingsgebouw annex kerk te laten bouwen in het hart van Heemstede, in de nieuwe buurt tussen Raadhuisstraat en Heemstedse Dreef op de hoek van Postlaan en Lieven de Keylaan. In het gebouw moest plaats zijn voor ongeveer 350 gelovigen. Behalve kerkruimte en een bestuurskamer, moest het gebouw een conciërgewoning (kosterwoning) bevatten.

Toen architect Huib Tuninga in het voorjaar van 1926 zijn schetsontwerp presenteerde, ontstond er levendige discussie naar aanleiding van zijn keuze voor 'rechte' ramen. Het afdelingsbestuur wilde liever 'ronde' ramen, omdat het gebouw ook gebruikt zou worden als kerk, waar dergelijke traditionele ramen beter bij pasten, vond het bestuur. Tuninga gaf echter aan dat hij slechts met de grootst mogelijke tegenzin hieraan zou willen voldoen. Rechte ramen pasten juist beter bij de architectuurstijl die hem voor ogen stond. Zijn plan was bovendien al zonder wijzigingen goedgekeurd door de schoonheidscommissie, argumenteerde hij. Hij kreeg zijn zin. In mei 1926 ontving hij officieel de opdracht voor het maken van het bouwplan, in augustus was de plechtige eerste steenlegging, de inwijding van het nieuwe kerkgebouw volgde op 7 november 1926. De bouw kon worden bekostigd door de uitgifte van aandelen en schenkingen.

De kerkzaal met het orgel en de preekstoel. Foto 2019.

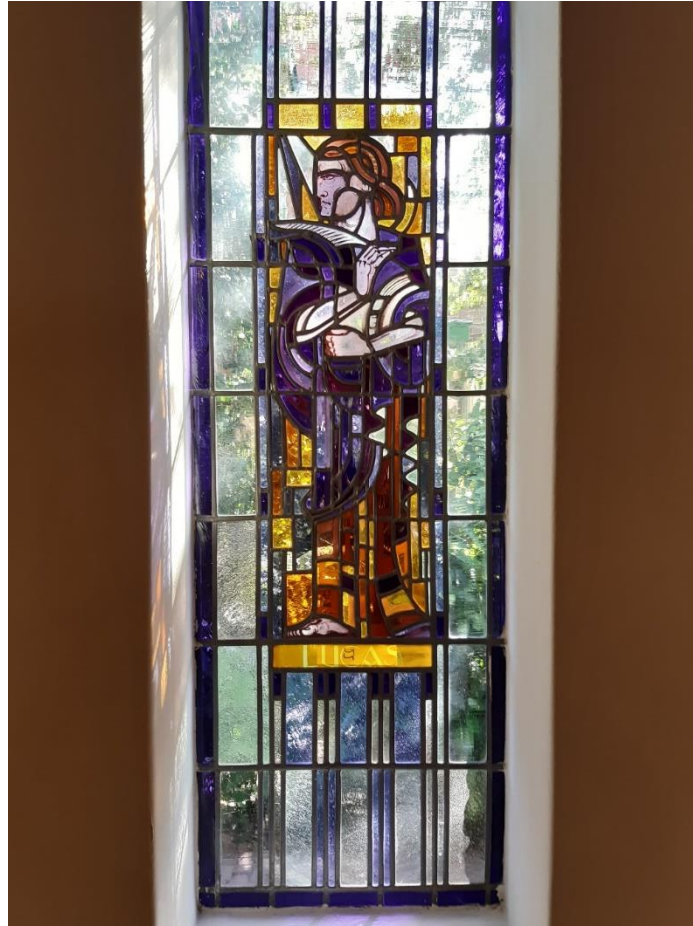
Architect

Huibert Tuninga (1898-1958) ontwierp in de jaren twintig en dertig talrijke volkswoningen, middenstandswoningen, villa's, kantoren, winkels en fabrieksgebouwen in Haarlem, Heemstede en andere plaatsen in de buurt. Ook na de Tweede Wereldoorlog was hij nog actief als architect. De stijl waarin hij te werk ging vertoonde invloeden van de gangbare bouwstijlen van zijn tijd, met name de Amsterdamse School, traditionalisme en Engelse landhuisarchitectuur, dit alles in een gematigde vorm en met een voorkeur voor krachtige geometrische en orthogonale vormen en patronen. Dit kerkgebouw is derhalve een kenmerkend, goed bewaard gebleven voorbeeld van zijn werkwijze. En het is te begrijpen dat hij zijn keuze voor 'rechte' verticale ramen stevig verdedigde tegenover zijn opdrachtgever.

Architectuur

Tuninga ontwierp de kerk en de dienstwoning op een rechthoekig grondvlak haaks op de Postlaan, waar de hoofdingang van de kerk kwam te liggen. Kerk en woning bestaan uit een enkele bouwlaag onder een hoog, samengesteld zadeldak, bekroond door een dakruiter. Het grootste deel van de plattegrond werd ingeruimd voor de kerk, aan de achterzijde bevond zich de conciërgewoning in een iets lager en smaller volume.

*Gebrandschilderd glas-in-loodraam
met de voorstelling van de evangelist Lucas.
Foto 2019.*

De kerk is typologisch een zaalkerk, dat wil zeggen een ongedeelde ruimte waar de diensten zich afspelen en de gelovigen hun zitplaats vinden. Aan weerszijden van de entree werden toiletruimtes ondergebracht. Bovendien konden de bezoekers hier een trap naar het balkon in de kerkzaal nemen. Aan de tegenoverliggende korte zijde van de kerkzaal bevindt zich een podium met het spreekgestoelte. In de achterwand zien we twee deuren. Met de linker verschaft men zich toegang tot de bestuurskamer. Via de rechter deur betreedt de conciërge zijn woning. Deze bestaat uit een huiskamer en een keuken aan weerszijden van een gang. In de kap drie slaapkamers.

De gevels van het geheel werden opgetrokken in een geelrode baksteen met daartussen gesinterde exemplaren, de schuine kappen werden gedekt met rode Hollandse pannen. Op verschillende plaatsen paste Tuninga accenten van siermetselwerk toe, die het expressieve karakter van de architectuur versterken. Dit siermetselwerk is stilistisch verwant aan de Amsterdamse School.

De façade aan de Postlaan heeft een symmetrische indeling, bepaald door de hoofdingang en verticale vensterreeksen. De hoofdingang heeft een opvallende, driehoekige afsluiting en een geprofileerde gemetselde omlijsting die de spitse vorm van de afsluiting benadrukt. De dubbele houten deur kent geen glasopeningen. Men betreedt het terrein

door een laag houten hek, dat is bevestigd aan pilaren voorzien van siermetselwerk. De zijgevels worden geleed door uitgemetselde steunberen en beslaan vier traveeën, de

Een van de wandlampen. Foto 2019.

meeste met verticale vensterreeksen. In de travee nabij de Postlaan bevindt zich een deur, met daarboven een topgevel. Via deze deur betreedt men de kerkruimte. In de topgevel is een gevelsteen gemetseld die in sierlijke cijfers het bouwjaar vermeldt, 1926. In de achterste travee van de oostgevel zit eveneens een deur, die toegang geeft tot de bestuurskamer. De houten dakruiter heeft een tentdakje bekleed met oranje leipannen.

De kap bestaat uit een houten hangspantconstructie. Aan ijzeren trekstangen zijn de lampen gehangen. De vloer bestaat uit houten planken. Het entreeportaal heeft een betegelde vloer en glas-in-loodramen met blank glas.

Toegepaste kunst

Een vijftal ramen in de kerkzaal is verrijkt met gebrandschilderd glas-in-loodramen die voorstellingen tonen van Christus en de vier evangelisten. Deze werden vervaardigd door de glazenier Huib de Ru (1902-1980) van het atelier De Vonk. Een grafisch gestileerd herdenkingsbord rechts van de entree tot de kerkzaal herinnert aan de inwijding op 7 november 1926. Het bord vermeldt in fraaie letters de betrokkenen bij de bouw en totstandkoming van de kerk. Een identiek vormgegeven plaquette in dezelfde wand, links van de entree, herinnert aan de verbouwing en herbesteding in 1996 (Six Architecten,

Zijgevel met gemetselde details aan de Lieven de Keylaan. Foto 2019.

Amsterdam). Andere bijzondere originele onderdelen van het interieur zijn de houten preekstoel, het orgel (Hendrik Wicher Flentrop, 1937), de wandklok boven de entree van de kerkzaal en de wandlampen met kleurig glas-in-lood in een expressief-abstract patroon, aangebracht los aan de wand of onder de consoles van de spanten.

In verband met de overname door de Verenigde Doopsgezinde Gemeente in 1996, werd het gebouw gerestaureerd en vonden enkele kleine inwendige bouwkundige wijzigingen plaats. Het gebouw gaat sindsdien door het leven als 'De Kleine Vermaning'. Ingrijpende wijzigingen in de architectuur hebben zich niet voorgedaan.

12.

Raadhuisstraat 42

Woonhuis

Opdrachtgever: E. van Beusekom, Heemstede

Bouwjaar: 1875

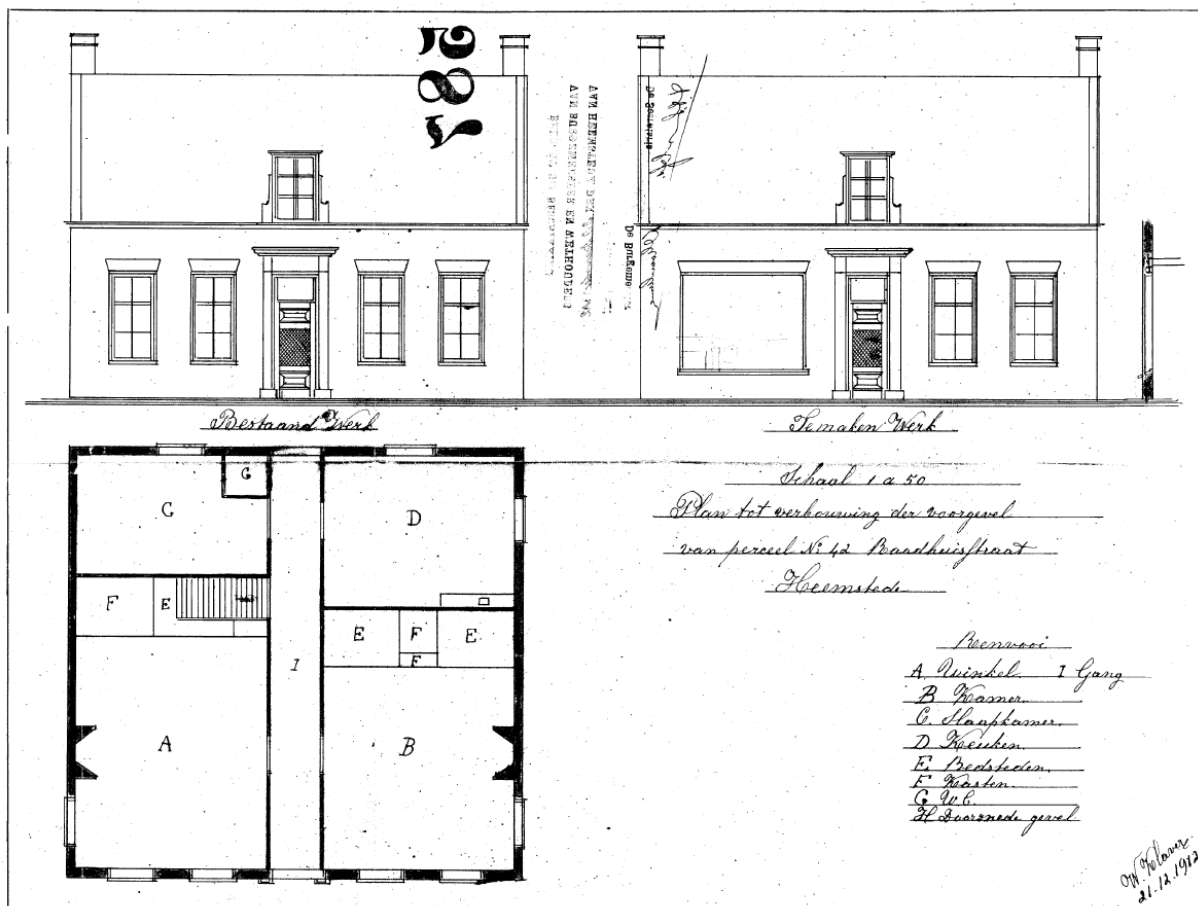
Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, zeldzaamheid.

Dit woonhuis is architectuurhistorisch en typologisch van belang omdat het een voor de tijd van ontstaan typerende dorpswoning is, die mede dankzij de restauratieve ingrepen van de huidige bewoners grotendeels in oorspronkelijke staat verkeert.

Het pand heeft stedenbouwkundig-historische waarde, omdat het een van de weinige goed bewaard gebleven panden is aan het lint Binnenweg-Raadhuisstraat uit het laatste kwart van de negentiende eeuw. Bovendien is het van betekenis voor de lokale sociale geschiedenis vanwege de specifieke bewonings- en gebruiksgeschiedenis.

Vanwege de opvallende ligging op de hoek van de Raadhuisstraat en Havenstraat heeft het woonhuis een grote beeldbepalende waarde.

Bouwtekening i.v.m. de verbouwing van 1912-1913, met de oorspronkelijke voorgevel en plattegrond (links) en de nieuwe voorgevel (rechtsboven).

Geschiedenis

Het was vermoedelijk de landbouwer Ernst van Beusekom (1843-1915) die dit huis bouwen liet, aangezien zijn zoon A. van Beusekom de eerste steen legde op 27 maart 1875, aldus de inscriptie van deze steen. Ernst van Beusekom hield, zo valt te lezen in krantenberichten uit die tijd, onder andere melkvee. Hij was getrouwd met Alida Huijg, met wie hij behalve Adrianus nog veertien kinderen kreeg waarvan het merendeel betreuenswaardig genoeg zeer jong overleed (wat typerend is voor de enorme kindersterfte in die periode). Adrianus was hun derde kind. Ook hij werd veehouder. Hij overleed in 1942 in Velsen.

Het moet Ernst van Beusekom economisch voor de wind zijn gegaan toen hij, 32 jaar oud, zijn woonhuis aan de Raadhuisstraat liet bouwen. Deze weg werd in die tijd geflankeerd door spaarzame lintbebouwing, bestaande uit bedrijfjes, werkplaatsen, eenvoudige woningen, stallen, schuren. Overigens heette dit deel van de Raadhuisstraat toen nog Binnenweg, net als het traject ten noorden van de IJzeren Brug.

Behalve de dood van de meeste van zijn kinderen kenden Van Beusekom en zijn vrouw nog meer tegenslag: in augustus 1895 ontstond er blijkens krantenberichten brand in zijn hooiberg in de zogeheten 'Achterbuurt' (waar later het GEB-terrein kwam). Enkele jaren later brak er mond-en-klauwzeer uit onder zijn rundvee. Hoe lang hij en zijn vrouw dit huis hebben bewoond is niet duidelijk.

Voorgevel. Foto 2019.

In 1912-1913 onderging het pand een verbouwing toen het door een nieuwe eigenaar, de timmerman Weijert Klaver, geschikt werd gemaakt als winkelhuis. Klavers vrouw, Maria Klaver-Veringa, vestigde in het gedeelte links naast de voordeur een modewinkel gespecialiseerd in dames- en kinderhoeden, 'Klaver Modes'. Bij die gelegenheid werden de beide ramen vervangen door een groot etalageraam. Na het overlijden van Maria Klaver zetten haar twee dochters de zaak tot na de oorlog voort.

Nadat het omstreeks 2010 in nieuwe handen overging, hebben de nieuwe eigenaars de architectuur grotendeels terug laten brengen in originele staat.

Architectuur

Het huis is typologisch gezien kenmerkend voor de eenvoudige, vrijstaande negentiende-eeuwse dorpswoning. Het telt één bouwlaag onder een schilddak en beschikt over een rechthoekig, bijna vierkant grondvlak met de entree in het midden en een gang die de plattegrond in twee helften verdeelt. De symmetrische indeling van de voorgevel wordt geaccentueerd door een dakkapel. Links en rechts van de gang liggen vanouds de woonvertrekken. In de zolderkap de slaapkamers. Aan de achterzijde van het huis was ruimte voor een klein erf (nu in gebruik als tuin).

De gevels werden gemetseld in klinkers, het dak gedekt met grijze pannen. De voordeur heeft een voornaam accent in de vorm van een bovenlicht met snijraam, de geprofileerde deurlijst wordt bekroond door een architraaf. De dakkapel is versierd met houten vleugelstukken. Dergelijke traditionele sierelementen duiden erop dat de eigenaar de voorgevel van het huis een representatief karakter wilde geven. Boven de vier ramen zijn gemetselde strekken aangebracht. De gedenksteen met de inscriptie is rechts onderin de voorgevel gemetseld.

Zoals gezegd werd de originele indeling van de voorgevel door de huidige bewoners zo goed als gereconstrueerd. De belangrijkste ingreep betrof het vervangen van het etalageraam door twee ramen identiek aan de ramen rechts van de voordeur (die eveneens werden vernieuwd), waardoor de symmetrie van de façade hersteld werd. De oorspronkelijke, laatnegentiende-eeuwse indeling van de vier schuiframen - zogeheten zes-ruiters - keerde evenwel niet terug. Verder werd het raamkozijn van de dakkapel vervangen en kregen alle raamkozijnen en de voordeur een kleurstelling die past in het historische beeld. Het metselwerk werd waar nodig vernieuwd en schoongemaakt.

13.

Valkenburgerplein 20

R.K. parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart, met pastorie

Opdrachtgever: Parochiebestuur O.L.V. Hemelvaart, Heemstede

Bouw: 1926-1927

Architecten: J.Th.J. Cuypers en P.J.J.M. Cuypers jr., Roermond/Amsterdam

Kunstenars: Han Bijvoet, Haarlem, Frans Balendong, Haarlem, e.a.

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, kunsthistorisch, ensemble, gaafheid.

Het kerkgebouw met pastorie vormt een belangrijke getuigenis van de eeuwenlange geschiedenis van de rooms-katholieke kerk in Heemstede en is daarom van zeer grote cultuurhistorische en maatschappelijke betekenis.

Architectuurhistorisch en typologisch is het kerkgebouw van belang, omdat het een aan de situering en specifieke omstandigheden aangepast uniek voorbeeld is van religieuze centraal-bouw. In het interieur domineren de voor Nederland bijzondere, ruimtelijke netgewelven (hangend schaalgewelf) en houten vakwerkgebinten van de samengestelde schuine kap. De architectuur is om die reden ook uniek in het oeuvre van de architecten. Met name Joseph Cuypers speelde een uitzonderlijk belangrijke rol in de stedenbouwkundige en architectonische ontwikkeling van Heemstede tussen beide wereldoorlogen.

De opvallende ligging aan een belangrijk verkeersknooppunt in Heemstede geeft het kerkgebouw een grote stedenbouwkundige en beeldbepalende waarde. De lage, elegante opbouw van de kerk – met uitzondering van de toren – is volledig afgestemd op de

villaparkachtige bebouwing in de omgeving. Ook de pastorie sluit hier goed bij aan. De toren in de westgevel vormt vanuit alle richtingen een blikvanger en oriëntatiepunt.

De mate van gaafheid van het exterieur is groot, en ook het historische interieur met de kerkelijke inventaris is goed bewaard gebleven. Bijzondere vermelding verdienen het hoofdaltaar, de muurschilderingen (van Han Bijvoet), de gebrandschilderde glas-in-loodramen (Frans Balendong), de gemetselde preekstoel en het kerkorgel, die alle een aanzienlijke kunst- en kerkhistorische waarde hebben.

Voor een nadere beschrijving, zie de *Waardebepaling Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart*, opgesteld door Gerrit Vermeer en Gert van Kleef, mei 2019, namens de Stichting Cuypers Genootschap en de Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek, t.b.v. het verzoek tot bescherming door het Cuypers Genootschap in een brief aan het college van B en W, d.d. 4 juni 2019.

14.

Voorweg 47 en 49 / Bosboom Toussaintlaan 11

v.h. Bijzondere Protestantsche School / Gebouw voor Christelijke Belangen / Nicolaas Beetschool; nu atelier / multifunctioneel gebouw

Opdrachtgever: De Bijzondere Protestantsche Schoolvereniging / Vereniging voor Christelijke Belangen

Bouwjaren: 1904-1905 / 1905/ 1913 / 1930-1931

Architecten: onbekend / Harm Korringa, Heemstede

Waarden: Historisch, typologisch, ensemble, stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid (exterieur).

De verschillende gebouwen van de Nicolaas Beetschool en het Gebouw voor Christelijke Belangen, inclusief de dienstwoning, vormen een ensemble dat van grote betekenis is voor de geschiedenis van het protestantse onderwijs en de protestantse maatschappelijke activiteiten in Heemstede. Dit geeft het ensemble een grote historische en maatschappelijke waarde.

Vanwege de ligging op een gemeenschappelijk terrein aan de Voorweg hebben deze gebouwen te midden van de omringende historische bebouwing een belangrijke beeldbepalende waarde. Het schoolgebouw aan de Bosboom Toussaintlaan is vanwege de situering nog opvallender, waardoor dit een nog hogere beeldbepalende waarde heeft. De architectuurhistorische waarde van de uitbreiding uit 1931 is aanzienlijk vanwege de modernistische, naar Frank Lloyd Wright verwijzende bouwstijl, die het gebouw goed doet aansluiten bij de woonbebouwing. Het exterieur is opmerkelijk goed bewaard gebleven, evenals delen van het interieur, wat bijdraagt aan de architectuurhistorische waarde van het pand.

Leerlingen van de Nicolaas Beetschool voor het gebouw uit 1904-1905. Foto ca. 1915.

Geschiedenis

De Vereniging Bijzondere Protestantse School werd in 1851 opgericht door Nicolaas Beets, predikant van de Nederlands-hervormde kerk aan het Wilhelminaplein en landelijk gevierd schrijver, als antwoord op de toenemende katholieke signatuur van de Voorweg-school, oorspronkelijk een openbare school. Een jaar na de oprichting nam de VBPS een eigen school in gebruik aan de Camplaan (nr. 12), waar 43 leerlingen een plaatsje vonden in twee leslokalen. Deze christelijke school, bestemd voor kinderen van Nederlands-Hervormde en gereformeerde ouders, was de eerste bijzondere school in Heemstede, zelfs een van de eerste van Nederland. De schoolvereniging stichtte daarna nog enkele scholen: in 1919 de eerste MULO in Heemstede en in 1924 de Bosch en Hovenschool, voor lager en uitgebreid lager onderwijs.

Aan het begin van de twintigste eeuw werd het ruimtegebrek zo nijpend (in 1902 telde het krappe schoolgebouw 94 leerlingen), dat het bestuur de mogelijkheden van nieuwbouw op een andere locatie onderzocht. Besloten werd, in april 1904, de nieuwe school aan de Voorweg te bouwen. De nieuwe christelijke school, met vier leslokalen, werd op 5 januari 1905 ingewijd. Het schoolhoofd kreeg de beschikking over een eigen woning op het terrein. In 1913 volgde een uitbreiding met twee extra lokalen.

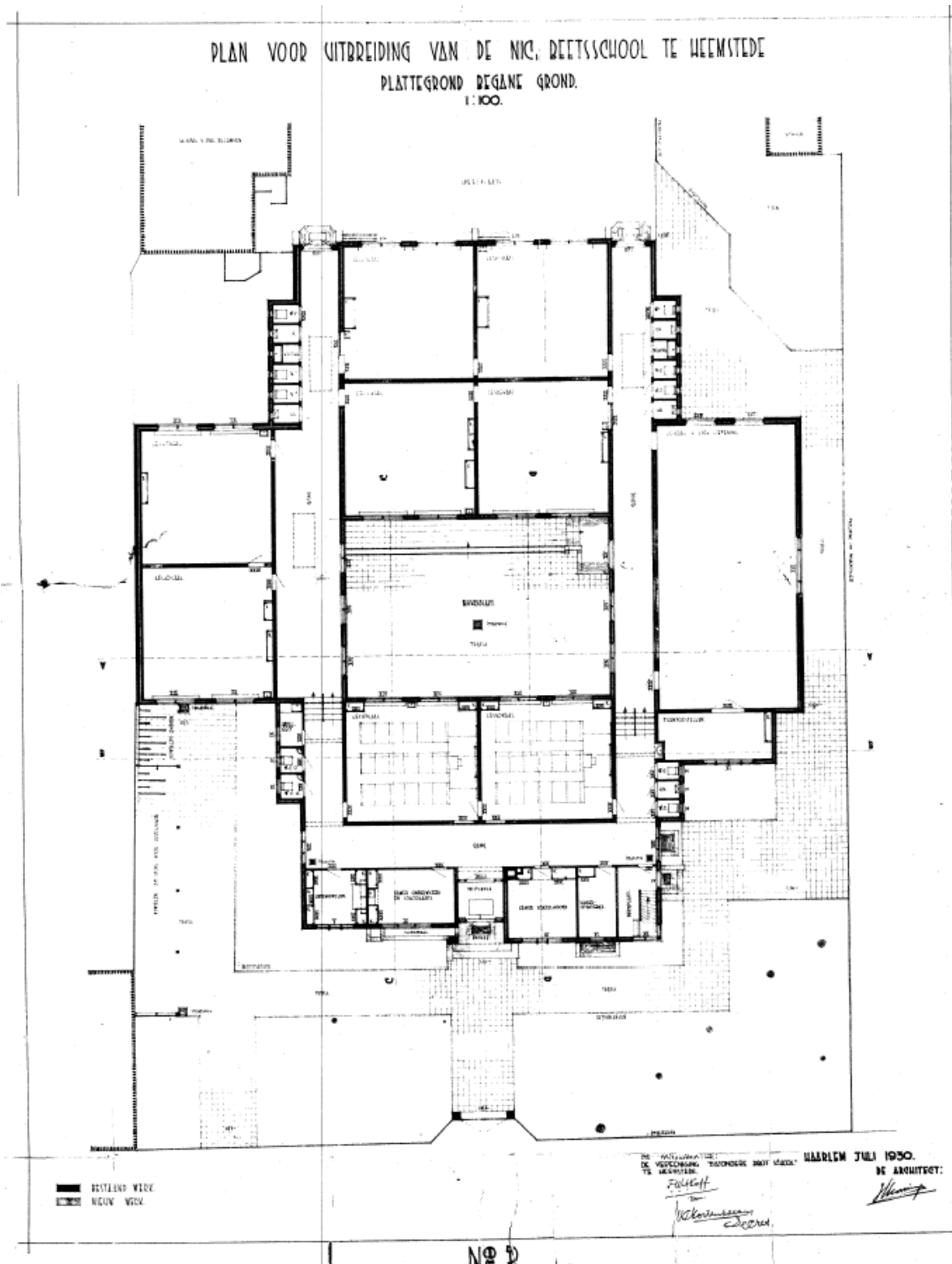
Nog in het jaar dat de school zijn deuren opende (1905), diende de Vereniging voor Christelijke belangen een plan in voor de bouw van een verenigingsgebouw of verenigingslokaal op het voorterrein. De driejarige zoon van burgemeester Van Lennep, Hugo van

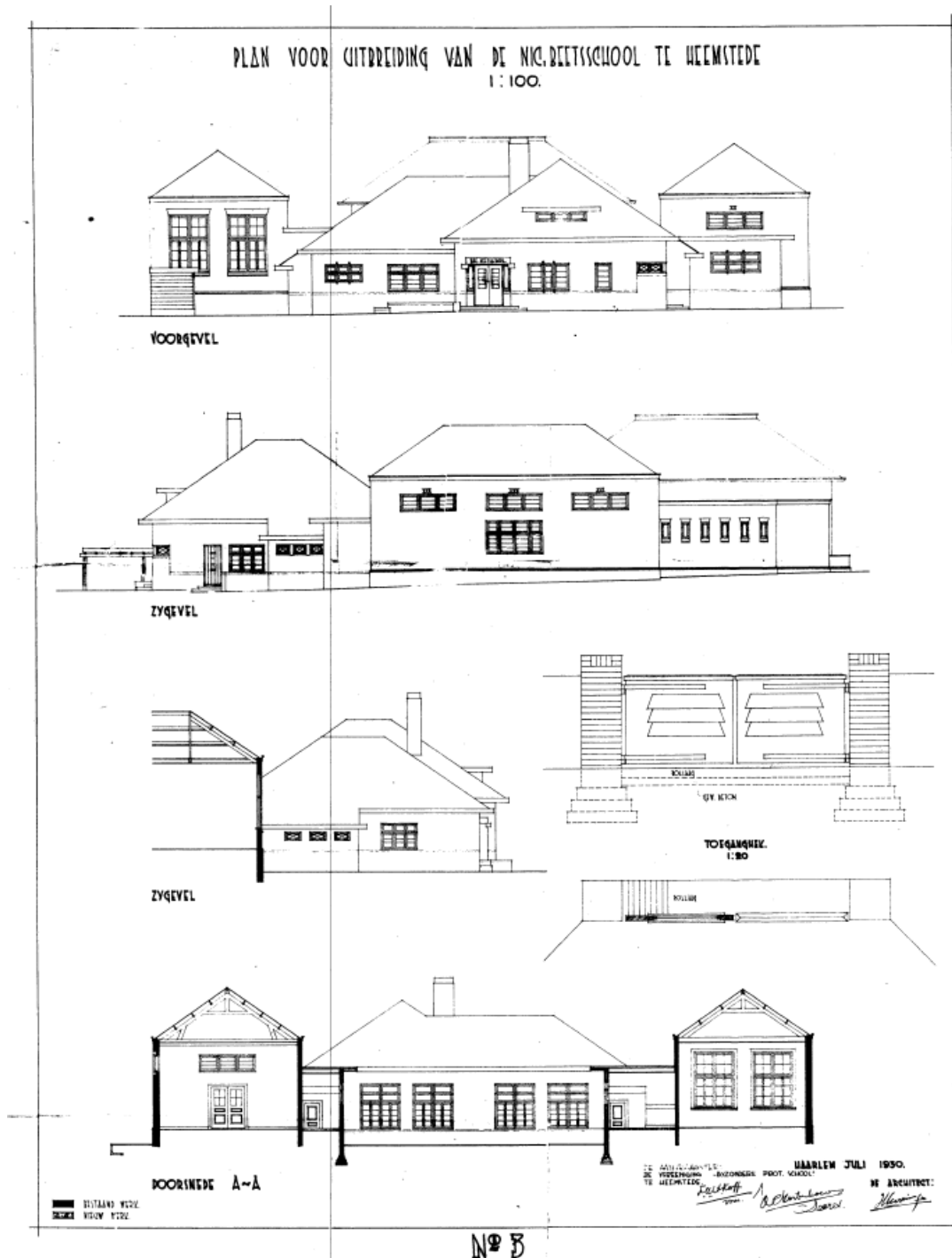
Gebouw voor Christelijke Belangen, gebouwd in 1905. Links is een stuk van de Nicolaas Beetsschool zichtbaar. Foto ca. 1911.

Lenneep, metselde de eerste steen, op 28 juli van dat jaar. Burgemeester David Eliza van Lenneep was van protestantse huize, vandaar deze getuigenis van persoonlijke betrokkenheid. De opening viel op 25 oktober 1905. In dit verenigingslokaal vonden allerlei activiteiten plaats: bijeenkomsten van christelijke verenigingen, Bijbellezingen, filmvertoningen, muziekuitvoeringen, kerstvieringen enzovoort. Later kreeg het gebouw de bestemming van christelijke kleuterschool, nog weer later van peuterspeelzaal.

De Nicolaas Beetsschool – zoals de christelijke school inmiddels heette – bleef intussen groeien. De aanwezigheid van het verenigingslokaal op het terrein kwam goed uit, want de school kon haar zevende klas er in onder brengen toen (van november 1929 tot 1931) het schoolgebouw een verbouwing onderging. In het voorjaar van 1931 was deze uitbreiding klaar voor ingebruikname. De uitbreiding was noodzakelijk vanwege het voortdurend stijgende leerlingenaantal, maar ook vanwege nieuwe hygiënische eisen die aan de schoolruimten gesteld werden en de behoefte aan faciliteiten op het gebied van tandheelkundige zorg en schoolartsenonderzoek. Tezelfdertijd onderging het bestaande pand een modernisering. Na de verbouwingswerkzaamheden telde de school acht leslokalen. Het nieuwe volume bevond zich achter de oude school op een terrein aan de Bosboom Toussaintlaan. De ingang van de vernieuwde Nicolaas Beetsschool was vanaf dat moment aan deze straat te vinden.

De gehele plattegrond van de Nicolaas Beets school na de finale uitbreiding in 1930-1931. Aan de onderzijde de nieuwbouw aan de Bosboom Toussaintlaan. Bovenaan het oude schoolgebouw aan de Voorweg, ingedeeld met vier gelijke leslokalen. De twee vleugels van de uitbreiding uit 1913 verbinden oud en nieuw met elkaar aan weerszijden van een binnenhof. Linksboven een stukje van het gebouw voor Christelijke Belangen. Tekening 1930.

De uitbreiding uit 1930-1931, herkenbaar aan de naar verhouding lage bouwmuren en hoge kappen. Van boven naar beneden: de voorgevel met de nieuwe hoofdentree aan de Bosboom Toussaintlaan, de zijgevel met de nieuwbouw, de gymzaal uit 1913 en het schoolgebouw uit 1905, de andere zijgevel met bovendien het toegangshek, en de achtergevel met links en rechts de doorsneden van de uitbreidingen uit 1913. Tekening 1930.

Architectuur

De school aan de Voorweg uit 1904-1905 bestond van origine uit één bouwlaag onder een schilddak en had een rechthoekig grondvlak. De gevels waren opgetrokken uit schoon metselwerk, het dak gedekt met grijze pannen. De vier klaslokalen verdeeld in vier gelijke delen over de plattegrond met aan weerszijden gangen. Hoge ramen zorgden voor veel daglicht in het interieur. Het schoolgebouw stond ver naar achteren op het terrein, waardoor een ruime speelplaats aan de voorzijde bestond.

De uitbreiding uit 1913 geschiedde aan de flanken van het gebouw en betrof een hoog oprijzende gymnastiekzaal met schilddak aan de westzijde, en lagere aanbouwen met schuine kappen aan de oostzijde. Deze beide nieuwe volumes liepen verder door dan de achtergevel van het oorspronkelijke gebouw. Het nieuwe schoolgebouw aan de Nicolaas Beetslaan (1930-1931) sloot met zijn achterzijde aan op de volumes uit 1913, waardoor er tussen dit gebouw en het oudere pand een ruime, open binnenplaats ontstond.

De woning van het schoolhoofd (eveneens uit 1904-1905) op de linkerhelft van het voorterrein, werd villa-achtige kenmerken gegeven. De verticale opbouw met samengesteld schilddak is verlevendigd met een dwarskap in de westgevel, driekantige erker met balkon in de voorgevel en een serre met openslaande deuren en balkon aan de achterzijde. Omdat deze dienstwoning halverwege het terrein werd gesitueerd, beschikte de bewoner over een diepe voortuin. De gevels werden opgetrokken in rode klinkers, het dak kreeg een bekleding van oranje pannen. De rechthoekige plattegrond kende een en-suite ingedeelde woonkamer. In de dwarskap klimt de zoldertrap omhoog.

Het Gebouw voor Christelijke Belangen (1905) werd aan de rechterzijde van het voorterrein gebouwd, met zijn front naar de straat toegekeerd. Zo bleef voldoende ruimte over voor het speelplein. Het gebouw heeft een rechthoekig grondvlak met één bouwlaag onder een zadeldak. De voorgevel is symmetrisch ingedeeld met een dubbele voordeur in een risalerende middenpartij. Boven de entree is een steen gemetseld met de naam van het verenigingslokaal. De ramen in de beide zijgevels zijn ondergebracht in vijf traveeën. De gevels werden opgetrokken in rode klinkers, de kap is gedekt met grijze pannen. Een gedenksteen rechtsonder in de frontgevel herinnert aan de eerststeenlegging.

De oorspronkelijke plattegrond was (vermoedelijk) onderverdeeld in twee vertrekken, die van elkaar waren gescheiden door een houten wand met glaspanelen. In 1965 werd deze afscheiding vervangen door een wand met vier draaibare deuren, in 1997 werd de afscheiding in zijn geheel verwijderd met het oog op de nieuwe functie van peuterspeelzaal.

Na de voltooiing van het verenigingslokaal in 1905 werd het gehele terrein aan de straatzijde voorzien van een perk met beplanting en een smeedijzeren hek, die de speelplaats afscheidde van de Voorweg.

De nieuwbouw aan de Bosboom Toussaintlaan (1931) kwam uit de koker van de in Heemstede zeer actieve architect Harm Korringa, die talrijke opdrachten uitvoerde voor de protestantse zuil. De nieuwbouw sloot als gezegd aan op de beide naar achteren stekende zijvolumes uit 1913. Het gebouw omvatte twee leslokalen aan de ene zijde van een gang die de rechthoekige plattegrond in de lengte doorsneed, kamers voor het schoolhoofd, de

De uitbreiding uit 1931 aan de Bosboom Toussaintlaan. Foto 2019.

conciërge en de schoolarts/onderwijzers aan de andere zijde, alsmede toiletgroepen en enkele dienstruimtes. Tussen de nieuwbouw en het oudere schoolgebouw werden aan weerszijden van de binnenplaats corridors gemaakt. Trapjes in deze gangen overbruggen het hoogteverschil met de oudbouw, die op een hoger gedeelte van het terrein ligt. Tussen de nieuwbouw en de Bosboom Toussaintlaan was ruimte genoeg voor een ruim speelplein.

Korringa schiep ten opzichte van de oudere bebouwing een duidelijk contrast door enkele moderne stijlmiddelen toe te passen, die de architectuur een modern voorkomen gaven. De belangrijkste waren de forse overstek van het samengestelde schilddak (die door zijn hoogte en vorm harmonieerde met de omringende woningbouw) en de strakke, horizontale geleiding en detaillering van de gevels, zoals de toepassing van plastisch geprofileerde ladderramen. De betrekkelijk geringe hoogte van de begane grond is evenzeer eigentijds, voortkomend uit puur functionele overwegingen. De gevels werden gemetseld in rode klinkers, waarbij een paarsrode gebruikt werd voor de plint. De kap kreeg grijze pannen. Als geheel verraadt de architectuur invloed van de Amsterdamse School en de 'prairie-style' van de bekende Amerikaanse architect Frank Lloyd Wright. Het eerste stijlkenmerk uit zich in details als de stevig geprofileerde raamkozijnen met horizontale roeden en de belettering van de naam van de school boven de ingang. Het tweede in de relatief lage muren en hoge kappen en de overwegend horizontale belijning en forse dakoverstekken.

Ter gelegenheid van de opening werd in de ingangshal een door de Heemstedse beeldhouwer H.A. van den Eijnde gemaakt reliëf met een portret van stichter Nicolaas Beets geplaatst.

Monumenteninventarisatieproject Heemstede en Bennebroek 1850-1940

HEEMSTEDE

A objecten met beschrijvingen

1. **p. 73** Bosch en Hovenschool, Adriaan Pauwlaan 19
2. **p. 76** Woningcomplex Heemstede's Belang, Bosboom Toussaintlaan e.o.
3. **p. 80** Drie villa's, Camplaan 13, 15 en 17
4. **p. 83** Crayenesterschool, Crayenestersingel 37
5. **p. 86** Landhuis W.J. Burgersdijk, Frans Lisztlaan 29
6. **p. 89** Dubbel woonhuis, Glipperweg 15-17
7. **p. 92** Plantsoenen Julianaplein en Richard Holplein
8. **p. 96** Plantsoen Rembrandtlaan
9. **p. 99** Woonhuis W.A. van Amstel, Wilhelminaplein 1
10. **p. 102** Woonhuis, Wilhelminaplein 3

1.

Adriaan Pauwlaan 19

Bosch en Hovenschool

Opdrachtgever: School-Vereeniging Bijzondere Protestantsche School, Heemstede

Bouwjaren: 1924 / 1928

Architecten: De Bruin en Jonkheid, Heemstede / De Bruin, Heemstede (1928)

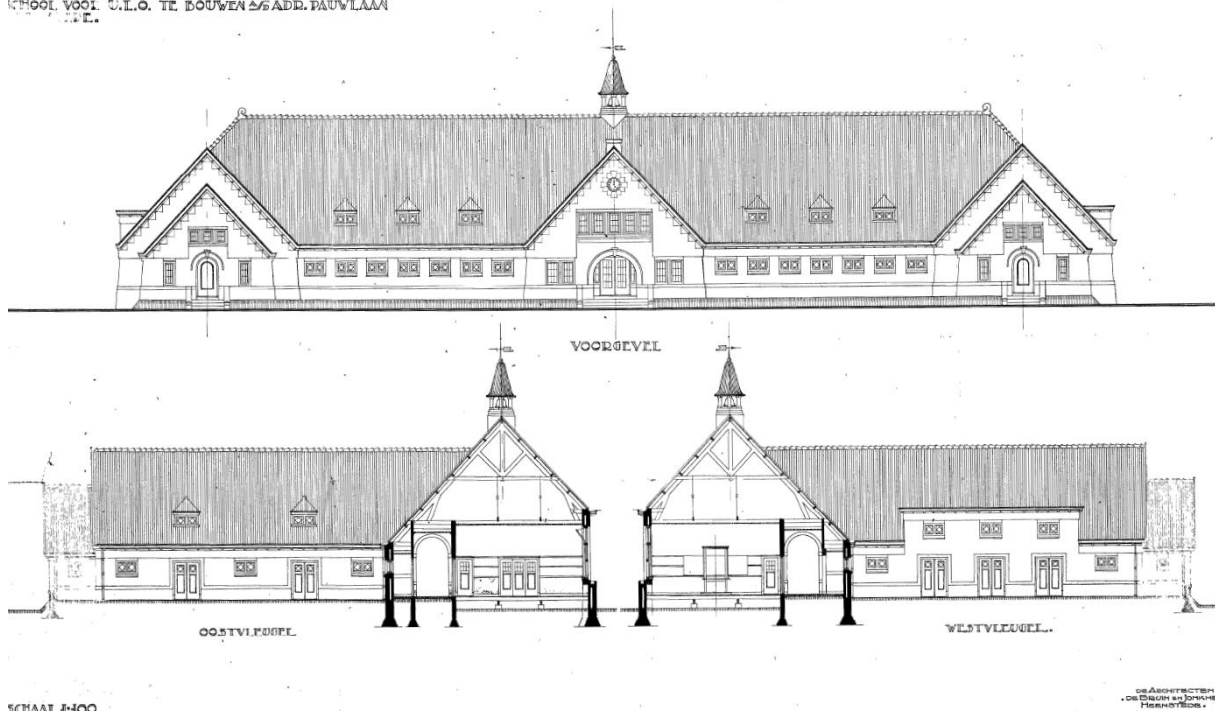
Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Geschiedenis

Na de Nicolaas Beetsschool aan de Voorweg was dit de tweede protestantse school in Heemstede. Deze school was in de eerste plaats bedoeld voor inwoners in het noorden van de gemeente, waar in rap tempo nieuwe buurten verschenen. Toch werd het initiatief van de 'School-Vereeniging Bijzondere Protestantsche School', geschraagd door een lijst met handtekeningen van ouders, aanvankelijk afgewezen door het gemeentebestuur. De vrees bestond dat na de op handen zijnde grenswijziging de nieuwe school op Haarlems grondgebied zou komen te liggen. Na een kroonberoep slaagden de initiatiefnemers erin het gebouw toch te verwezenlijken. De nieuwe gemeentegrens met Haarlem kwam uiteindelijk iets noordelijker te liggen. De school was bestemd voor lager en uitgebreid lager onderwijs (ulo), een destijds gangbare combinatie.

Architectuur

In verband met de villapark-achtige omgeving kreeg de architectuur doelbewust een landelijk, eenvoudig karakter, dat gekenmerkt wordt door een lage, uitgestrekte hoofdopzet. De lage goothoogte, de zadeldaken met rode dakpannen en de horizontale accenten in de gevels waren voor de architecten de belangrijkste stijlmiddelen om dit karakter te creëren.

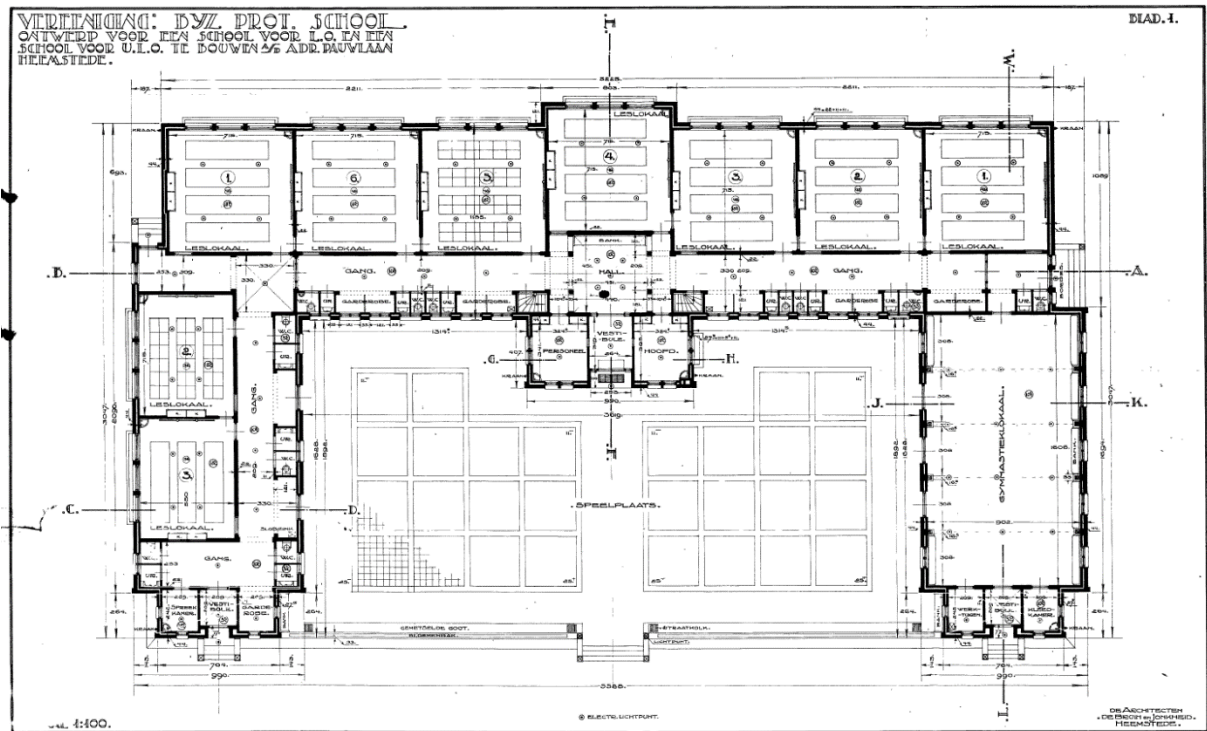

Bouwtekening van de voorgevel met doorsneden en de oost- en westvleugel, 1924.

Het symmetrische grondplan bestaat uit een hoofdvolume en twee haaks daarop geplaatste zijvleugels. De hoofdingang bevindt zich in het midden van het hoofdvolume, in een naar voren stekend gedeelte met dwarskap. Dit is de entree voor het lager onderwijs. Dit gebouwdeel bevatte aan weerszijden van de vestibule kamers voor het schoolhoofd en het personeel. De lagere school bevatte zes leslokalen, de uloschool drie. Alle lokalen lagen gelijkvloers en werden met het oog op de rust aan de achterzijde van het gebouw gesitueerd. Aan de straatzijde vond men de garderobes, gangen en toiletten.

In de kopgevel van de linkervleugel gingen de leerlingen van het ulo naar binnen. De rechtervleugel bevatte de gymnastiekzaal, die aan de kopse zijde over een eigen ingang beschikte. Tussen deze beide vleugels projecteerde De Bruin en Jonkheid aan de voorkant van het gebouw het speelterrein, dat van de straat wordt afgegrensd door een lage gemetselde muur. Vanwege het hoogteverschil ten opzichte van het trottoir moet men om het speelplein te kunnen betreden enkele treden omhoog nemen.

Conform de hoofdstructuur van het gebouw zijn de gevels symmetrisch ingedeeld met ramen en deuren; de symmetrie wordt benadrukt door de compositie van het geveldeel met de dubbele voordeur, de boogvormige portiek, de klok daarboven, de dakruiter en de plaatsing van raamkozijnen. De ramen aan de voorzijde bezaten oorspronkelijk fijn gevormde indelingen met roeden, maar deze zijn intussen vervangen. De ramen van de lokalen aan de achterzijde reiken, evenals die van de oostgevel van de ulo-vleugel, van de

Bouwtekening met de plattegrond begane grond, 1924.

plint tot de goot, om maar zoveel mogelijk licht naar binnen te laten. Deze raampartijen hebben een horizontale indeling. De bel in de dakruiter moest herinneren aan de buitenplaats Bosch en Hoven, waartoe het terrein ooit behoorde. Aan weerszijden van de hal strekt zich een gewelfvormige gang uit, waarvan de vloer belegd is met rode en grijze gebakken tegels.

In 1928 kwamen twee extra leslokalen tot stand op de verdieping aan weerszijden van de hal; hiertoe werd in de hal een dubbele trappartij geconstrueerd. Een en ander gebeurde naar ontwerp van De Bruin en Jonkheid. Met het oog hierop werd de schuine kap aan de achterzijde recht getrokken en voorzien van raampartijen.

Vanwege de opzet met een hoofdgebouw, zijvleugels en binnenplaats, wekt het schoolgebouw associaties met de structuur van traditionele boerenhoeven. Het architectenbureau De Bruin en Jonkheid, zeer actief in Heemstede, was bijzonder bedreven in de toepassing van historiserende architectuur met een sobere inslag.

2.

Bosboom Toussaintlaan (Nicolaas Beetsplein, Nicolaas Beetslaan, Wilhelminaplein)

Woningcomplex (69 middenstandswoningen)

Opdrachtgever: Woningbouwvereniging Heemstede's Belang, Heemstede

Bouwjaren: 1921-1922 / 1935 /1968

Architecten: De Bruin en Jonkheid

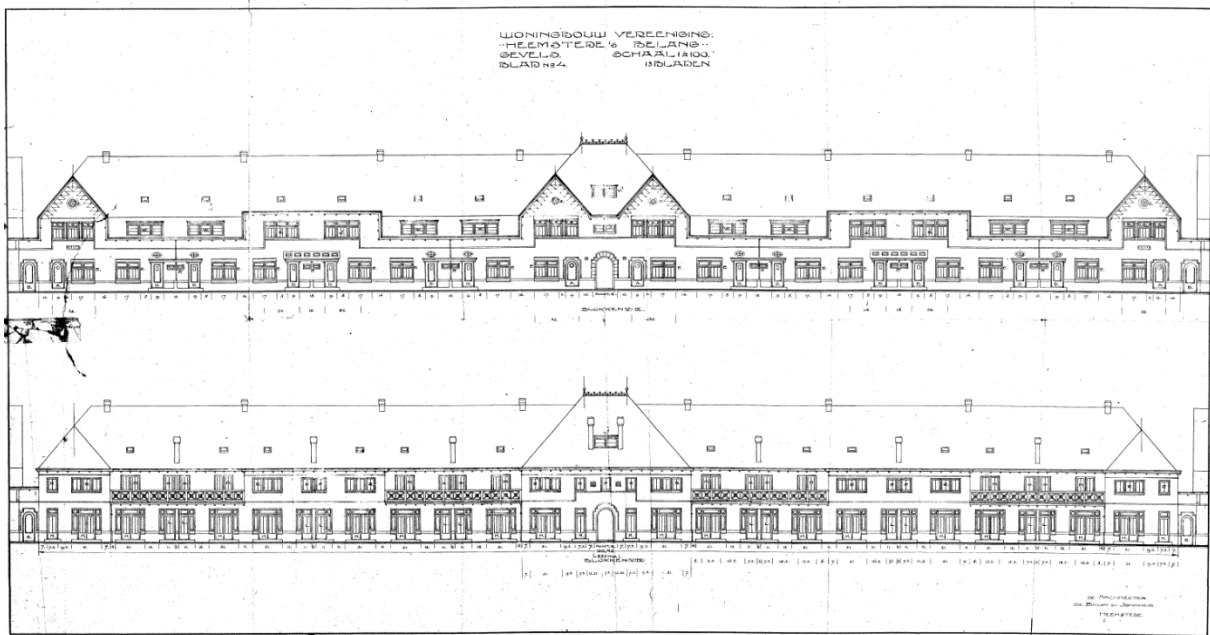
Beeldhouwer: Joop Veldheer

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, gaafheid (voorgevels).

Geschiedenis

Om na afloop van de Eerste Wereldoorlog de woningnood onder de maatschappelijke middenklasse (waartoe leraren, ambtenaren, winkeliers, beoefenaars van vrije beroepen e.d. werden gerekend) te helpen oplossen, besloten regering en gemeentes subsidie te verlenen aan projecten voor middenstandswoningbouw. Woningbouwvereniging Heemstede's Belang, opgericht op 3 juni 1919, werd met het oog op deze doelgroep opgericht.

Het bestuur liet het oog vallen op een terrein nabij de Voorweg en het Wilhelminaplein, waar het gemeentelijke uitbreidingsplan voorzag in de bouw van complexmatige woningbouw. Om precies te zijn betrof het een deelplan voor het hele gebied rond het geplande Valkenburgerplein, gesitueerd tussen de Vrijheidsdreef, Camplaan, Voorweg en Wandelbos Groenendaal. Omstreeks 1920 bood dit gebied

Bouwtekening met de voorgevels en achtergevels van de huizen aan de Bosboom Toussaintlaan, 1922.

nog een verwaarloosde aanblik met velden, bosjes, slootjes enzovoort. Vanwege de aantrekkelijke ligging dicht bij Groenendaal wilde de gemeente aan de west- en zuidzijde van het gebied luxe woningen laten ontstaan. In de omgeving van het oude dorps hart was dan ruimte voor eenvoudiger woningen, zoals dit complex middenstandswoningen.

Heemstede's Belang schakelde het plaatselijke architectenbureau De Bruin & Jonkheid in om een plan op papier te zetten. Tijs de Bruin was trouwens een van de oprichters van Heemstede's Belang. De gemeenteraad kon zich in het bouwplan voor 69 woningen en een winkelhuis vinden en besloot op 29 februari 1920 financiële steun te verlenen in de vorm van een voorschot.

Op 7 september 1921, toen een groot deel van de huizen zijn voltooiing naderde, viel de ceremoniële plaatsing van een gedenksteen. De hooggestemde verwachtingen bleken te worden ingelost. De voorzitter van de woningbouwvereniging, generaal J. Stoutjesdijk, sprak bij die gelegenheid: 'Deze wijk belooft een sieraad te worden van het centrum van Heemstede, in de nabijheid van het schoone Groenendaal.' Burgemeester Van Doorn had het over een 'villapark'. Het *Haarlems Dagblad* (24 januari 1922) noemde het complex een 'villadorp'. De eerste bewoners staken in februari 1922 de sleutel in het slot van hun splinternieuwe huis; de laatste woningen werden in mei van dat jaar opgeleverd.

Ondanks het enthousiasme bleek tijdens de economische crisis van de jaren dertig de verhuurbaarheid van de woningen problematisch. De huren werden als te hoog bevonden voor wat de huurders ervoor kregen. 'Nu is het niet moeilijk, om smalle huizen gelegen in een dooie straat en behept met kleine donkere voorkamers en gevangenisraampjes in de slaapkamers met de weidse naam van middenstandswoningen te betitelen – doch lastiger is het om de middenstander te bewegen in dergelijke huizen te gaan wonen. Zij kunnen elders beter terecht', smaalde de *Eerste Heemstedesche Courant* (2 november 1934). Om de aantrekkelijkheid van de huizen te verhogen werden in 1935 erkers, enkele voortuintjes en vaste wastafels toegevoegd.

*Bosboom Toussaintlaan, gezien naar het oosten, met links de verwijding van de straat.
Foto 2019.*

Architectuur en stedenbouw

De huizenblokken werden gesitueerd aan de langgerekte Bosboom Toussaintlaan (aanvankelijk *straat* genoemd), het Nicolaas Beetsplein en de Nicolaas Beetslaan, en ook aan het Wilhelminaplein. Het leeuwendeel verrees aan eerstgenoemde straat. Het blok aan de zuidzijde ligt hier grotendeels enkele meters naar achteren, waardoor een verwijding in de straat ontstond, die voortuintjes en een gemeenschappelijk plantsoen toeliet en bovendien een ruimtelijke verlevendiging creëerde. Een en ander kwam tegemoet aan het concept van de tuinstad dat aan het gemeentelijke uitbreidingsplan van Cuypers en Stuyt ten grondslag lag. Soortgelijke verwijdingen van de straat zijn in meerdere buurten in Heemstede te vinden. Op het rechthoekige Nicolaas Beetsplein werd in het midden een plantsoen aangelegd. Zowel aan de Bosboom Toussaintlaan als het Nicolaas Beetsplein zijn de plantsoenen intussen verdwenen.

De 69 middenstandswoningen zijn onderverdeeld in vier types, allemaal met twee woonvertrekken en suite, een serre, keuken en kelderkast op de begane grond en drie slaapkamers, een tweede toilet en een douche boven, en tenslotte een grote zolderruimte.

De huizenblokken hebben een opbouw van een bouwlaag (begane grond) onder een opvallend hoog mansardedak, met daarin de verdieping en een ruime zolder. De schuine kap wordt afgewisseld door dwarskappen en recht opgetrokken uitbouwen van de verdieping. De gevels zijn gemetseld in roodbruine klinkers, de daken zijn gedekt met oranje pannen. De blokken hebben een symmetrische hoofdstructuur, terwijl ook de onderverdelingen symmetrisch zijn uitgewerkt. Zo bestaat het centrale element van het verwijde straatgedeelte uit twee woningen met een dwarskap aan weerszijden van een poort,

Gedenksteen, gebeeldhouwd door Joop Veldheer, 1921. Foto 2019.

die naar de achtertuinen voert. De geleding van deze twee huizen is strikt symmetrisch, hetgeen versterkt wordt door de verfijnde detailleringen van het metselwerk. Boven de poorten zijn natuurstenen sluitstenen aangebracht. Overigens is de sober-sierlijke, licht historiserende architectuur kenmerkend voor het oeuvre van Tijs de Bruin en Klaas Jonkheid; de architectuur van dit project is als het ware een vertaling naar complexmatige woningbouw van hun villa-ontwerpen, waarvan verschillende voorbeelden te vinden zijn aan de Heemstedse Dreef en elders.

Het meest opmerkelijk zijn de in de gevels van de huizen gemetselde, kleurrijke tegeltableaus met vermanende, moralistische spreuken uit het werk van Nicolaas Beets (1814-1903), die predikant was in Heemstede en in de pastorie van de NH-kerk aan het Wilhelminaplein woonde. Wie de ontwerper en maker is van deze bijzondere bouwelementen is tot op heden niet bekend. De Haarlemse beeldhouwer Joop Veldheer (1892-1987) was de maker van de grafisch fraaie gedenksteen, die zich in de kopgevel van een van de huizen aan het Nicolaas Beetsplein bevindt en op 7 september 1921 onthuld werd.

3.

Camplaan 13, 15 en 17

Drie villa's

Opdrachtgever: W.A. van Amstel (vermoedelijk)

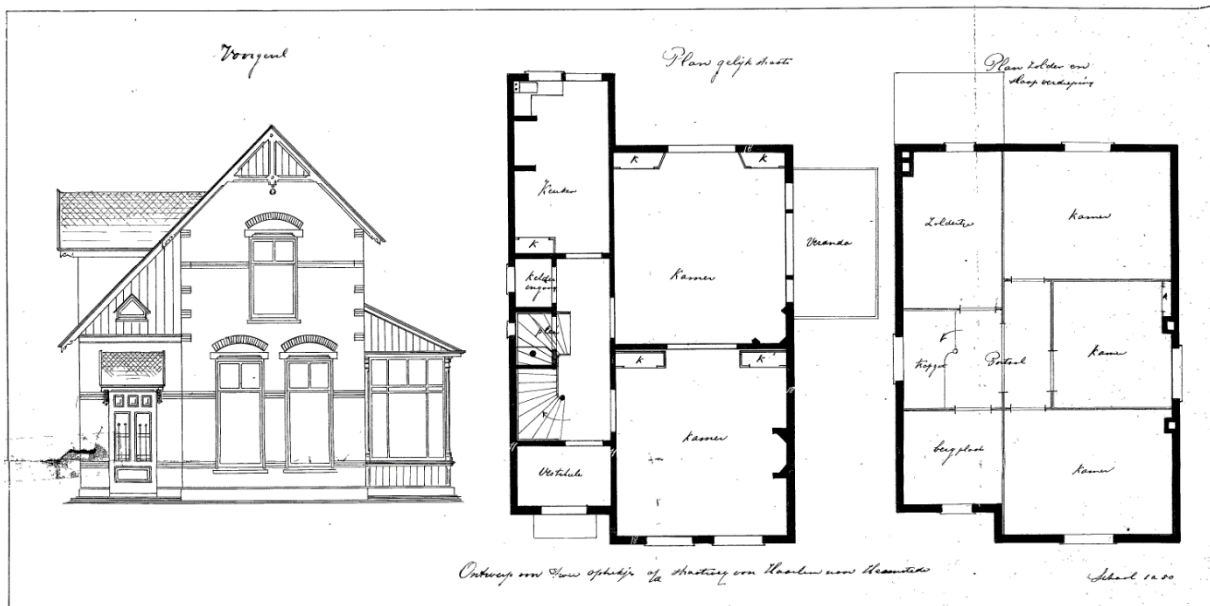
Bouwjaar: 1897

Architecten: W.A. van Amstel / W.F. Doeglas (nr. 13, 1921) / Mecanoo (nr. 17, 1999)

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, ensemble.

Geschiedenis

Dit ensemble van drie villa's vormde de opmaat van belangrijke veranderingen in de bebouwing aan de Camplaan, vanouds een belangrijke verbinding tussen Heemstede, Haarlem, Bennebroek en de Haarlemmermeerpolder. Ten tijde van de bouw van deze villa's had de omgeving van de Camplaan nog een sterk landelijk karakter. Vanwege de ligging nabij het oude dorps hart vormde de Camplaan een aantrekkelijke locatie voor luxueuze woningen, temeer omdat de stoomtram er sinds 1881 doorheen reed. Vooral in de jaren twintig en dertig verschenen aan de Camplaan verschillende vrije landhuizen en grote middenstandswoningen onder één kap.

Bouwtekening van nrs. 15 en 17. De voorgevel en plattegronden waren in oorsprong identiek aan elkaar. Tekening 1897.

De plaatselijke aannemer/architect/bouwondernemer W.A. van Amstel zag de ontluikende commerciële mogelijkheden van de Camplaan al vroeg in. Hij trad op als ontwerper van deze drie villa's, en vermoedelijk ook als de opdrachtgever. Om de kavels bouwrijp te maken moest wel eerst een evenwijdig aan de Camplaan lopende sloot worden gedempt. De bewoners van de nieuwe villa's keken uit op een oud buitenhuis aan de overkant van de straat, toentertijd bekend als café-restaurant Van Ree. Schuin tegenover de nieuwe villa's liep een vaart, die in verbinding stond met het Spaarne.

Architectuur

Van Amstel tekende drie gelijksoortige villa's. De twee rechter exemplaren (nrs. 15 en 17) zijn in oorsprong zelfs vrijwel identiek. Alle drie hebben een voor de toenmalige villa-architectuur conventionele, rijzige opbouw van twee bouwlagen onder een samengestelde schuine kap. De entree van de twee identieke exemplaren ligt in een teruggeplaatst gebouwdeel met de vestibule, traphal en keuken. De hierover naar beneden doorgetrokken kap wordt onderbroken door een dwarskap in de zijgevel. In het hoofdvolume liggen beneden de woonkamer en-suite en boven de slaapkamers. Vanuit de woonkamer konden de bewoners een veranda in de zijgevel betreden. Nr. 15 heeft echter ter plaatse nu een traditionele serre, bij nr. 17 is in 1999 een aanbouw toegevoegd door het bekende architectenbureau Mecanoo.

Villa nr. 13 (op de hoek van de Bosboom Toussaintlaan) kent een enigszins afwijkende opzet. Aan de voorzijde prijkt naast de voordeur een driekantige erker met balkon. De dwarskap bevindt zich, vanwege het ontbreken van een lager nevenvolume, hoger in de zijgevel dan bij de andere twee villa's. In 1921 werd aan de zijde van de Bosboom Toussaintlaan alsnog een nevenvolume toegevoegd met inbegrip van een serre, naar ontwerp van W.F. Doeglas.

Camplaan 13, op de hoek van de Bosboom Toussaintlaan. Foto 2019.

Alle drie de villa's hebben wit geverfde gepleisterde gevels, die zijn verlevendigd door horizontale banden in de gevels en schoon siermetselwerk boven ramen en deuren. Bij nr. 13 zijn deze details overgesausd. Sierhoutwerk in de geveltoppen accentueert op eenvoudige wijze het landelijke karakter van de architectuur.

4.

Crayenestersingel 37

Crayenesterschool, openbare lagere school

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Bouwjaren: 1937-1938 / 1982 / 1997 / 2004-2006 / 2007-2008

Architecten: H. Korringa, Heemstede / BBHD (2004-2006) / De Groot Vroomshoop (2008)

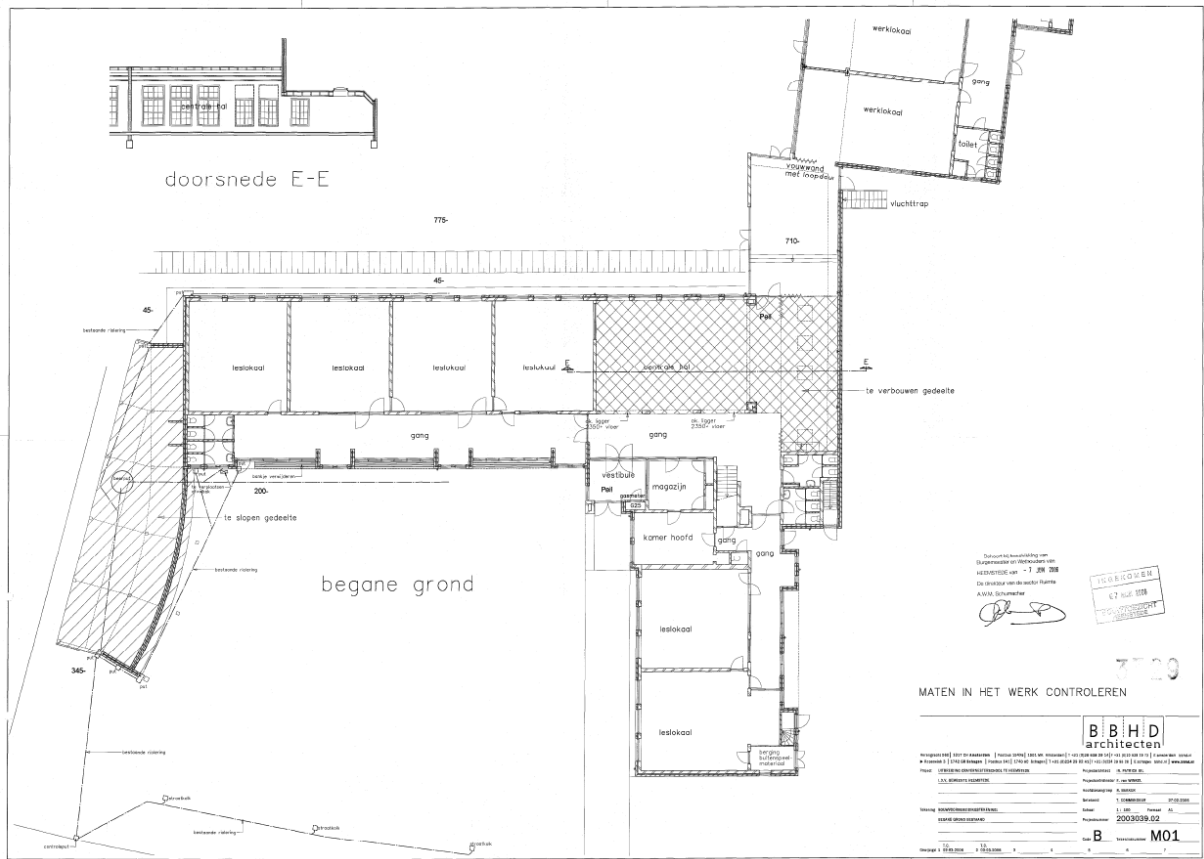
Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Geschiedenis

De gemeenteraad besloot op 30 juni 1936 tot de bouw van een zogeheten 'zevenklassige' openbare lagere school aan de Crayenestersingel. Ruim een jaar later pas, in september 1937, gaven B en W groen licht voor de bouw. De reden voor de trage afhandeling was dat de goedkeuring van de provincie en het ministerie lang op zich liet wachten.

Er werd bewust geen gymnastieklokaal opgenomen in de bouw, maar de architect kreeg wel als opgave mee om er rekening mee te houden dat dit er in de toekomst wel zou kunnen komen, aan de achterzijde van het gebouw. De architect, Harm Korringa, kreeg van de gemeente verder als richtlijn dat de architectuur een 'landelijk karakter' moest hebben, in verband met de door villa's gedomineerde omgeving en de schilderachtige ligging aan de Crayenestersingel. Vanaf 1920 was hier het villapark Bosch en Hoven ontstaan.

Voor de inrichting en meubilering van de nieuwe school werd gedeeltelijk gebruikgemaakt van de inventaris van de iets oudere Bronsteeschool (op de hoek van de Bronsteeweg en Overboslaan). De beeldhouwer H.A. van den Eijnde vervaardigde een

Bouwtekening in verband met een uitbreiding in 2006. De oorspronkelijke plattegrond van de twee haaks op elkaar aansluitende vleugels is hierop herkenbaar.

gevelsteen voor de school, die een plaats kreeg in de kopgevel aan de straat. Na de zomervakantie van 1938 opende de Crayenesterschool zijn deuren.

In 1949 werd achter het gebouw een kleuterschool neergezet, feitelijk het eerste aparte gebouw voor openbaar kleuteronderwijs in Heemstede. Dit heeft intussen plaats moeten maken voor een nieuwe grote uitbreiding van de school.

Architectuur

Korringa ontwierp een grondplan met twee haaks ten opzichte van elkaar gesitueerde vleugels. De zeven leslokalen werden verdeeld over deze twee vleugels: vijf op de begane grond van de linkervleugel, twee op de begane grond van de rechter. In de 'oksel' kwamen de personeels- en dienstvertrekken. Boven de hoofdentree op de hoek van beide vleugels plaatste hij een handenarbeidlokaal, met extra grote ramen. De lokalen van de linkervleugel liggen aan de achterzijde, de gang ligt aan de kant van het speelplein. In de rechtervleugel is de situatie precies andersom, wat vermoedelijk te maken heeft met het gegeven dat deze lokalen niet op het noorden liggen, maar op het zuiden. Deze verschillen in de plattegrond zijn in de gevels af te lezen aan de raampartijen.

Tussen de beide vleugels en de straat bevindt zich het speelplein. Aansluitend op de linkervleugel bestond een overdekte fietsenstalling met een flauw gebogen grondvlak; deze heeft intussen plaatsgemaakt voor een uitbreiding met leslokalen. De gevelsteen van beeldhouwer Van den Eijnde is in de kopgevel aan de Crayenestersingel geplaatst.

Door H.A. van den Eijnde gebeeldhouwde gevelsteen. Foto 2020.

De vierkante, overhoeks ingemetselde steen bevat een voorstelling van een kraai die zijn jongen in het nest voedt.

Het verlangde landelijke karakter van het schoolgebouw komt op eenvoudige wijze tot uiting in de ten opzichte van de gemetselde buitenmuren relatief hoge schuine kappen met oranje pannen. De gevel van het handenarbeidlokaal is opgetrokken uit bruin gebeitste houten delen. Bij elkaar vormen deze kenmerken referenties aan de villabouw, zoals die in de omgeving van de school in ruime mate voor handen is. De rijzige, centrale hoekpartij vormt in dit geheel een krachtig, fraai aandachtspunt.

De verbouwingen en uitbreidingen van de school hebben de architectuur van het oorspronkelijke gebouw niet wezenlijk aangetast. De belangrijkste wijziging betrof het realiseren van een centrale hal (1982), waarvoor een van de leslokalen in de linkervleugel werd opgeofferd.

5.

Frans Lisztlaan 29

Landhuis

Opdrachtgever: W.J. Burgersdijk, Haarlem

1935-1936

Architect: F.C.J. Dingemans, Haarlem

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Geschiedenis

Nadat de directeur van de NZHTM, W.J. Burgersdijk, in het bezit gekomen was van een kavel aan de Bronsteevijver, aan de voet van de Bronsteebrug, nam hij de architect ir. F.C.J. Dingemans in de arm om er een landhuis te ontwerpen. Daarvóór woonde het gezin Burgersdijk aan de Zuiderhoutlaan in Haarlem, dus niet ver van deze nieuwe villabuurt in Heemstede. Burgersdijk stond toen op het toppunt van zijn roem als directeur van de vervoersmaatschappij: in 1934 vierde hij er zijn 25-jarig jubileum.

Architect

In Frans Dingemans (1905-1961) trof Burgersdijk een beloftevolle architect die nog aan het begin van zijn loopbaan stond. Dingemans had zich in 1931 in Haarlem gevestigd na een

Bouwtekening van de oorspronkelijke toestand, gemaakt in 2005 in verband met een verbouwing door de architecten Carel en Pirko van Bruggen.

opleiding aan de Technische Hogeschool Delft. Hij had praktijkervaring opgedaan bij het toonaangevende architectenbureau Brinkman en Van der Vlugt in Rotterdam. Na zijn tijd als zelfstandig architect werkte hij vanaf 1942 tot aan zijn overlijden als stadsarchitect van Maastricht.

Architectuur

Dingemans ontwierp een landelijk huis van twee lagen onder een schuine kap, voorzien van een kelder en inbandige garage. Omdat de schuine kap is doorgetrokken over de garage, heeft het huis een opvallend brede voorgevel aan zowel de Frans Lisztlaan als aan de zijde aan de vijver. De zuidgevel daarentegen heeft een meer formele, modernistische opbouw, bepaald door symmetrie, rechte lijnen en grote ramen. In de gevel aan de Bronsteenvijver is bij de slaapkamers een balkon geplaatst.

De hal deelt de plattegrond in twee helften. De woonkamer ligt op het zuiden en oosten en is door grote ramen op de zon en de vijver georiënteerd; ook de keuken kijkt uit op de vijver. Links van de hal zien we opmerkelijk genoeg een grote slaapkamer, vermoedelijk de ouderslaapkamer. Op de verdieping zijn zogeheten zit-slaapkamers en een logeerkamer U-vormig rond de centrale traphal gegroepeerd. Het balkon aan de vijver is toegankelijk vanuit de beide zit-slaapkamers aan deze zijde van het huis.

Alles bij elkaar zijn de hoofdopzet van de architectuur en de indeling van de plattegrond overwegend conventioneel, met enkele modernistische trekken. Bij uitstek

Zuidgevel. Foto 2019.

eigentijds zijn de okerkleurige gevelklinker, de stalen, donkergroen geverfde raamkozijnen, waarvan vooral het grote exemplaar van de woonkamer opvalt, en de flauw gebogen gewapend betonnen luifel met dunne stalen kolommen boven de voordeur. De originele kleurstelling van het exterieur draagt bij aan de modernistische styling: de okerkleurige stenen zijn gecombineerd met donkergroene raam- en deurkozijnen en grijze pannen. Behalve de luifel, funderingen en begane grondvloeren werden ook de vloerplaat van het balkon en de latei boven de garagedeuren uitgevoerd in gewapend beton. Uit dergelijke kenmerken blijkt Dingemans' affiniteit met vernieuwende architectuur, die hij leerde toepassen op het bureau van Brinkman en Van der Vlugt.

Het exterieur is nog goeddeels oorspronkelijk, en ook in de plattegrond zijn geen majeure wijzigingen opgetreden. In de kap van de noordwestgevel werden in 2005 wel enkele dakkapellen geplaatst.

6.

Glipperweg 15-17

Dubbel woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1895

Architect: W. Kromhout, Amsterdam

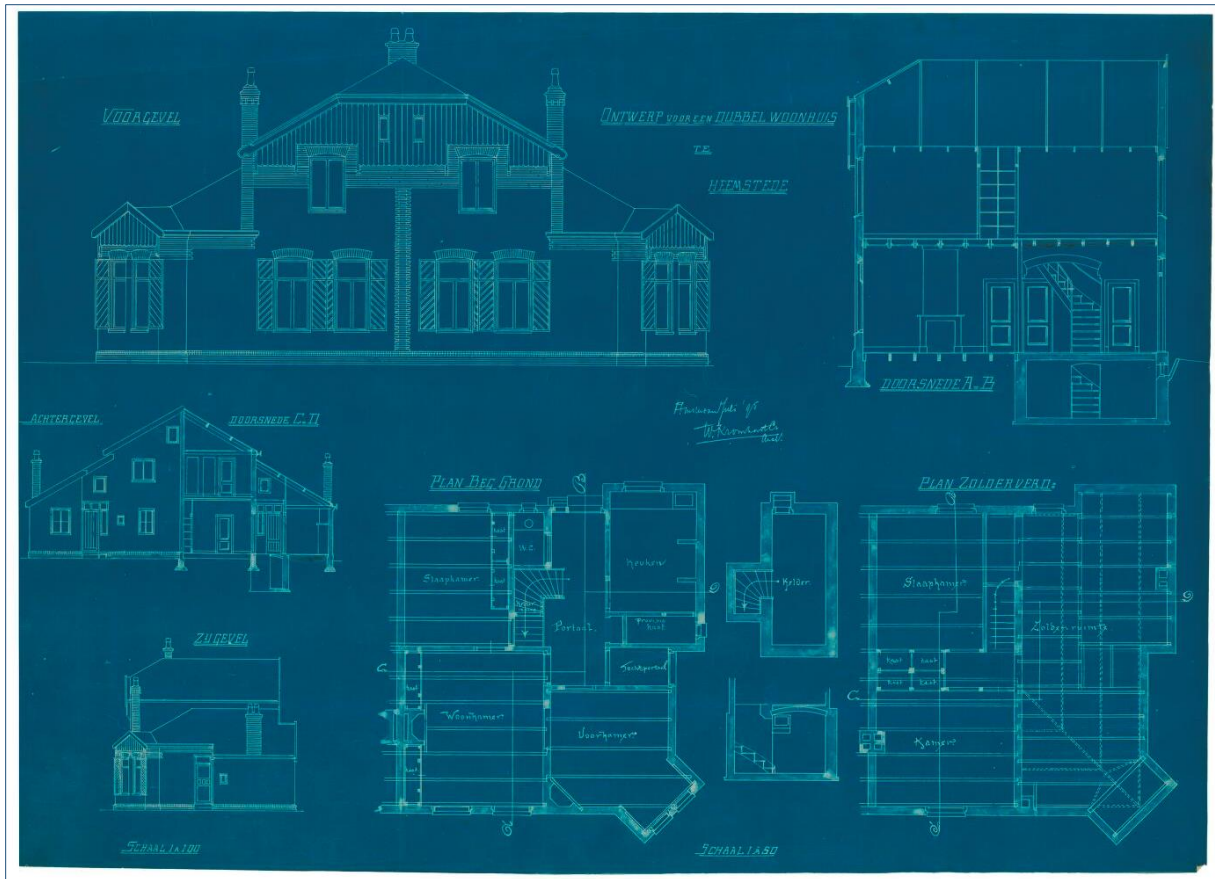
Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Geschiedenis

De Glipperweg was nog een onverharde verbinding tussen Heemstede en Bennebroek, toen dit riante dubbele woonhuis gebouwd werd in de kom van het buurtschap De Glip. De adressen luiden destijds kortweg 'Glip', gevolgd door een nummer. Vanwege de rust van de landelijke omgeving met landerijen en beboste landgoederen en ook omdat de tram er passeerde, was de Glipperweg aantrekkelijk voor vermogende burgers om er een luxueuze woning te laten bouwen. Enkele jaren na de bouw van dit dubbele woonhuis liet bijvoorbeeld de bloembollenkweker J.G. Jansen Hendriks er pal naast een ruim opgezet huis neerzetten, thans Glipperweg 19.

Architect

Architect Willem Kromhout (1864-1940) stond nog aan het begin van zijn carrière toen hij de kans kreeg zich te buigen over deze opdracht. Tot dan toe had hij voornamelijk meegedaan aan prijsvragen, lezingen gehouden en tal van artikelen geschreven over bouwkunst, maar hij had nog maar enkele huizen ontworpen.

Ontwerptekening met gevelaanzichten, plattegronden en doorsneden, 1895.

Over zijn opdrachtgever ontbreken vooralsnog gegevens. Wel is bekend dat in juni 1894 de stiefmoeder, zus en broer van Kromhout vanuit Amsterdam naar Glip 13 waren verhuisd. Vanwege de omnummering van de huizen is het onduidelijk welk huis Glip 13 precies was. Het is denkbaar dat Kromhouts familieleden een van de helften van het nieuwe dubbele woonhuis, dat ruim een jaar later tot stand kwam, gingen bewonen, maar hiervoor ontbreken bewijzen. Overigens is er van Kromhouts hand nog een ontwerp bekend voor 'twee woonhuizen in Heemstede', maar of deze gerealiseerd zijn, en zo ja waar, is niet bekend.

In zijn lezingen en artikelen had Kromhout zich afgekeerd van het gebruik van historische stijlen of neostijlen met al de bijbehorende tierlantijnen. Het American Hotel in Amsterdam (1900-1902) is veruit zijn bekendste werk. Enkele andere woningen die hij aan het begin van zijn loopbaan ontwierp, kenmerken zich door eenvoudige hoofdvormen en terughoudend versierde muurvlakken, waaruit invloed spreekt van zowel klassieke ontwerpprincipes als de eigentijdse arts and crafts-beweging en art nouveau. Een villa die hij in 1901 in Bussum ontwierp is net als het dubbele woonhuis in Heemstede geënt op inheemse, landelijke bouwwijzen, destijds een geliefde ontwerpstrant voor vrije huizen in een natuurlijke omgeving.

Oost- en noordgevel. Foto 2019.

Architectuur

Kromhout ontwierp een volume dat maximaal twee bouwlagen hoog is onder een samengestelde schuine kap met pannen en een wolfseinde in de voorgevel. De twee woningen zijn gelijk over het grondvlak verdeeld. Dit uit zich in een symmetrisch opgetrokken voorgevel met opvallende overhoeks geplaatste uitbouwen op de hoeken. Beide entrees liggen in de zijgevels. Aan weerszijden van het hoge middendeel is de schuine kap doorgetrokken over de lagere zijdelen, wat een landelijke, boerderijachtige aanblik oplevert, versterkt door de bekleding van de gevel onder het wolfseinde met een houten beschieting. Ook de geveltoppen van de overhoekse uitbouwen werden met hout bekleed.

De gemetselde gevels zijn verder grotendeels gepleisterd en wit gesausd, met uitzondering van de gebogen strekken boven de ramen en een muurvlak onder de houten beschieting. Ook de plint, schoorstenen en een verticale strook tussen de beide woningen, dat wil zeggen de kopse kant van de scheidingsmuur, werd vrij gelaten van pleisterwerk. De ramen op de bouwtekening zijn voorzien van luiken, maar in de huidige situatie ontbreken deze.

Beide plattegronden zijn ten opzichte van elkaar gespiegeld. De diverse vertrekken liggen rond het trapportaal; aan de voorzijde bevinden zich een 'voorkamer' (in de overhoekse uitbouw, die als een soort erker dient) en woonkamer; aan de achterzijde de keuken en een slaapkamer. Boven nog twee slaapkamers en een zolderruimte onder het schuin aflopende dak.

Een belangrijke latere wijziging (1985) betrof de toevoeging aan beide huizen van een dakkapel in de zijgevel, waardoor aan beide zijden een volwaardig slaapvertrek ontstond. De dakkapellen werden conform Kromhouts architectuur gepleisterd en gedeeltelijk met hout afgewerkt.

7.

Julianaplein en Richard Holplein

Julianaplein:

Plantsoen met gras, borders en boombeplanting en monument ter ere van Juliana en Bernhard, bestaande uit een boom, banken en hek

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Jaren van aanleg: 1937/1939

Ontwerper: G. Bleeker, Santpoort (vermoedelijk)

Waarden: Typologisch, stedenbouwkundig, ensemble.

Richard Holplein

Plantsoen met gras, ligusterhagen, boombeplanting en verdiepte aanleg

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

1933-1936

Ontwerper: G. Bleeker, Santpoort (vermoedelijk)

Waarden: Typologisch, stedenbouwkundig, ensemble, gaafheid.

Geschiedenis

De aanleg van het Julianaplein en Richard Holplein kwam voort uit het toenmalige gemeentelijk uitbreidingsplan (eerste versie 1908-1909, daarna verschillende keren herzien). In eerste instantie was hierin op de plaats van deze groene pleinen een groot verkeersplein voorzien, genaamd Kloosterplein. Vanouds liep hier een landweg langs, het Kloosterpad, van de buitenplaats Het Klooster (waar later Seminarie Hageveld ontstond) tot aan de Binnenweg bij villa 't Nieuw Clooster. Maar omdat de in de eerste versie van het uitbreidingsplan vanaf het Kloosterplein oostwaarts lopende wegen geen doorgang vonden, werd ook het Kloosterplein geschrapt. De open ruimte bleef echter wel in het plan gehandhaafd, zij het ingevuld met twee omvangrijke plantsoenen aan weerszijden van de Dreef, omringd door straten en riante huizen.

Dat het Julianaplein en Richard Holplein niet recht tegenover elkaar kwamen te liggen, zoals uit stedenbouwkundig oogpunt logisch was geweest, had te maken met de situering van de bouwkavels.

De belangrijkste reden om deze groene pleinen aan te leggen, had te maken met de behoefte om halverwege de Dreef open ruimtes te creëren die een aangename onderbreking vormden van de eenvormige huizenblokken. Zodoende kreeg de aantrekkelijkheid van de woonomgeving een krachtige impuls. De Heemsteedse Dreef was in 1932 officieel voltooid en de huizen aan deze anderhalve kilometer lange verbinding moesten aan de man worden gebracht. Groen gestoffeerde pleinen vormden een handig stedenbouwkundig middel hiertoe. Bovendien beantwoordden ze aan het ideaalbeeld van de tuinstad, dat Joseph Cuypers en Jan Stuyt (hierin gesteund door de gemeente) met het uitbreidingsplan nastreefden. Illustratief is dat de beide pleinen in documenten uit die tijd werden aangeduid als 'de parken'. Het nabij gelegen Sweelinckplein werd om dezelfde redenen aangelegd.

Ontwerper

De tuinarchitect die de gemeente in deze periode adviseerde en van ontwerpen voorzag, Gerard Bleeker (1882-1956), is vermoedelijk de ontwerper van de groene inrichting van Julianaplein en Richard Holplein. Bleeker was vooral betrokken bij Groenendaal en de Algemene Begraafplaats, maar liet ook zijn sporen na bij de aanleg van de vele plantsoenen die de gemeente rijk is. Hij had een eigen bureau in Santpoort en legde een voorkeur voor de informele, romantische landschapsstijl aan de dag, maar hanteerde ook wel een strakke, meer architectonische ontwerpstyl. In de aanleg van het Julianaplein en Richard Holplein zijn kenmerken van beide stijlen aan te wijzen.

Julianaplein (voorgond) en Richard Holplein, vóór 1945. Herkenbaar is de verdiepte aanleg van zowel het Julianaplein als het Richard Holplein.

Tuinontwerp

Eenmaal ingedeeld en van bomen en planten en perken en gazons voorzien, vormden het Julianaplein en Richard Holplein een goed bij elkaar passend ensemble. Het meest opmerkelijk aan de tuinarchitectuur van beide 'parken' is de verdiepte aanleg: vanaf de randen werden beide terreinen ongeveer een meter afgegraven, waardoor de gazons lager kwamen te liggen dan de straat, als een soort grasbassins met schuin aflopende taluds. Dit verleende de pleinen een verrassend ruimtelijk effect.

De indeling van beide pleinen verschilde evenwel. Bij het grotere Julianaplein vormden de hogere en lagere gedeelten van het gazon en de indeling met bloemperken een informeel, landschappelijk patroon. De hoekpunten van het gazon werden gemarkeerd door bomen. Het Richard Holplein kreeg een eenvoudiger, meer architectonische aanleg, die het langgerekte grondvlak accentueerde: het gazon wordt aan beide lange zijden omzoomd door lage ligusterhagen en rijzige populieren, strak in het gelid.

Het Julianaplein kreeg later extra betekenis, toen de gemeente in 1937 op een van de hoeken aan de Dreef ter ere van het huwelijk van prinses Juliana en prins Bernhard, een zogeheten Julianaboom liet planten. Korte tijd later werden hier nog twee zitbanken en een sierlijk smeedijzeren hekwerk met de initialen van het vorstelijke paar aan toegevoegd. Nu was sprake van een complete herdenkingsplaats.

In 1974 werd in het gazon van het Julianaplein tegenover de Dreefschool een bronzen sculptuur van de bekende beeldhouwer Kees Verkade neergezet, voorstellende twee bokje springende kinderen.

Richard Holplein, 1947.

In de jaren negentig is het plantsoen van het Julianaplein aan de zuidzijde een stuk verkleind in verband met de verbreding van de rijweg aldaar ten behoeve van opstelstroken voor het verkeer. Tegelijk werd het plantsoen geëgaliseerd en de indeling met plantvakken e.d. gewijzigd. Van het oranjemonument bleven alleen het hek en de boom over.

Het Richard Holplein heeft daarentegen tot op de dag van vandaag zijn oorspronkelijke opzet, indeling en beplanting behouden, inclusief de verdiepte ligging.

8.

Rembrandtlaan

Plantsoen met gras, ligusterhagen en boombeplanting

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Jaren van aanleg: ca. 1925 / ca. 1940

Ontwerper. G. Bleeker, Santpoort (vermoedelijk)

Waarden: Typologisch, stedenbouwkundig.

Geschiedenis

De aanleg van de Rembrandtlaan komt voort uit het gemeentelijke uitbreidingsplan, en wel de bijgewerkte versie van ca. 1922; de eerste, door Cuypers en Stuyt ontworpen versie dateerde uit 1909-1910. Naar alle waarschijnlijkheid was Cuypers ook verantwoordelijk voor de bijgewerkte versie.

Ter ontsluiting van de nieuwe woonwijk tussen Heemsteedse Dreef en Spaarne ten zuiden van de Crayenestervaart, werd een stratenplan geprojecteerd dat via twee bruggen aansloot op de nieuwe wijk noordelijk van de Crayenestervaart. Tussen de Dreef en het Spaarne werd een oostwestverbinding getekend, waarvan de oostelijke helft uitgroeide tot de Rembrandtlaan; de westelijke helft is de huidige Paulus Potterlaan. Conform het uitbreidingsplan ontstonden in de wijk rond de Rembrandtlaan en Paulus Potterlaan hoofdzakelijk blokken met middenstandswoningen en vrijstaande huizen.

Rembrandtlaan, gezien naar het oosten, 1935.

Ontwerper

De tuinarchitect die de gemeente in deze periode adviseerde en van ontwerpen voorzag, Gerard Bleeker, is vermoedelijk de ontwerper van de groene inrichting van de Rembrandtlaan. Bleeker was vooral betrokken bij Groenendaal en de Algemene Begraafplaats, maar liet ook zijn sporen na bij de aanleg van de vele plantsoenen die de gemeente rijk is. Hij had een eigen bureau in Santpoort en legde doorgaans een voorkeur voor de informele, romantische landschapstijl aan de dag, maar hanteerde ook wel een strakke, meer architectonische ontwerpstyl.

Tuinontwerp

Van de profilering en groenaanleg van de Rembrandtlaan zijn geen ontwerptekeningen bekend, maar aangenomen mag worden, gezien de verwijzingen in raadsnotulen en de bouwdata van de huizenblokken, dat de aanleg omstreeks 1925 werkelijkheid werd. Reeds in 1921 kreeg de laan bij raadsbesluit zijn naam. In overeenstemming met de situatie in het uitbreidingsplan, kreeg de weg een breed plantsoen in het midden, aan weerszijden beplant met bomen en heesters. Op één punt werd de Rembrandtlaan doorkruist, namelijk door de Johannes Vermeerstraat, zodat er feitelijk sprake is van twee langgerekte plantsoenen.

Met deze groene opzet creëerde de gemeente een aantrekkelijke woonomgeving, die eraan moest bijdragen dat kopers de nieuwe huizen zouden weten te vinden, en die bovendien voldeed aan Cuypers' stedenbouwkundige uitgangspunt, namelijk om woonwijken met tuinstadachtige kenmerken te laten groeien. De profilering van de

Rembrandtlaan, gezien naar het westen. Foto 2019.

Rembrandtlaan paste in de reeks Heemstedse Dreef, Laan van Rozenburg en ook de nabijgelegen Jan van Goyenstraat, waar eveneens een plantsoen in het midden van de straat werd aangelegd.

De weelderige, hoog opgaande beplanting werd tegen het einde van de jaren dertig evenwel verwijderd, na klachten over de verkeersveiligheid en het gebrekkige uitzicht uit de woningen, blijktens een krantenbericht uit december 1939. De oorspronkelijke beplanting werd uitgedund en grotendeels vervangen door nieuwe, laag blijvende planten. De gazons en een deel van het bomenbestand bleven. Sinds de jaren negentig zijn er (weer) lage ligusterhagen rondom de gazons aanwezig, wat een architectonisch beeld van de Rembrandtlaan oproept dat geënt lijkt op het oostelijke gedeelte, zoals te zien op een foto uit 1935. De beplanting met bomen is evenwel losser: behalve een bomenrij aan de noordelijke rand zijn er verspreid in de plantsoenen enkele solitaire bomen geplant.

9.

Wilhelminaplein 1

Woonhuis

Opdrachtgever: W.A. van Amstel (vermoedelijk)

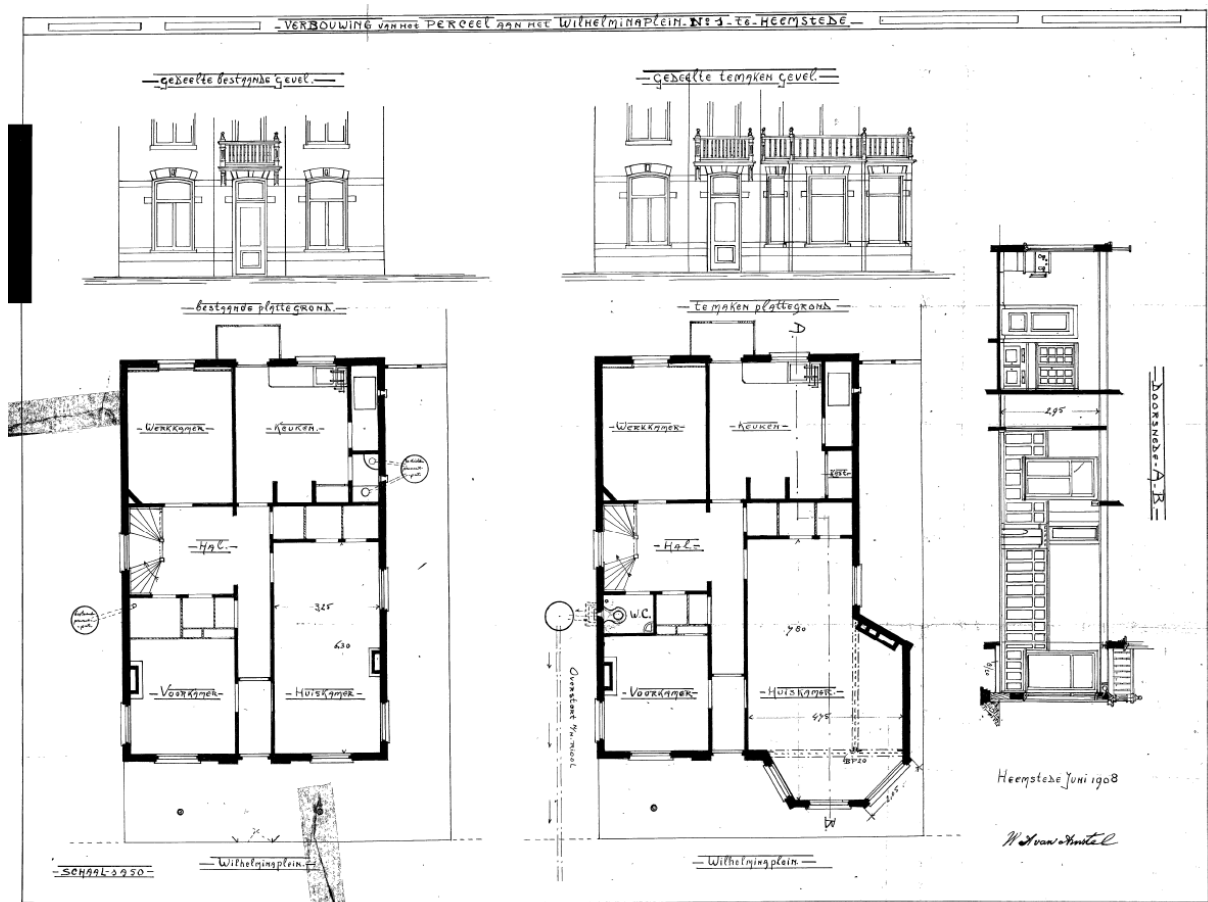
Bouwjaren: 1881 / 1908 / 1914

Architect: W.A. van Amstel (vermoedelijk 1908 en 1914, als bewoner)

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, ensemble (met Wilhelminaplein 3), gaafheid (exterieur).

Geschiedenis

Hoewel zwart op witbewijs vooralsnog ontbreekt, lijkt de plaatselijke aannemer/architect/bouwondernemer W.A. van Amstel de opdrachtgever van dit herenhuis tegenover de Oude Kerk aan het Wilhelminaplein te zijn geweest. Aangenomen wordt dat hij rond de jaarwisseling 1881-1882 in elk geval hier introk met zijn echtgenote, met wie hij in december 1881 getrouwd was. De situering van zijn woonhuis op een zeer prominente plek in het dorps hart bevestigde zijn succes en status als lokaal bouwer en notabele. In dezelfde tijd kwam het naastgelegen huis Wilhelminaplein 3 tot stand, dat vermoedelijk ook door Van Amstel werd ontworpen en gebouwd.

Bouwtekening i.v.m. de verbouwing in 1908. Links de oorspronkelijke toestand van (een deel van) de voorgevel en de plattegrond van de begane grond.

Willem Andrianus van Amstel (1855-1916) was hoofdzakelijk in Heemstede en Haarlem en omgeving actief als aannemer van bouwprojecten en zelfstandig architect. Hij was bijvoorbeeld de uitvoerder van het in 1906-1907 tot stand gekomen raadhuis. Daarnaast was hij betrokken bij tal van lokale besturen en organisaties. Met zijn vrouw, Francina Cornelia Serné (1859-1926), kreeg hij op het adres Wilhelminaplein 1 tussen 1881 en 1899 elf kinderen, van wie er slechts vijf de volwassen leeftijd bereikten.

Architectuur

Het huis werd met zijn (oorspronkelijk) symmetrische façade op de straat georiënteerd en telde twee lagen onder een met grijze pannen gedekt mansardedak. De uit helderrode bakstenen opgetrokken voorgevel is ingedeeld met enkelvoudige verticale ramen en verlevendigd met gepleisterde lijsten en ornamenten. Onder een geprofileerde dakgoot prijkt een kroonlijst van siermetselwerk. De symmetrie wordt benadrukt doordat de middelste venster-as iets naar voren steekt, boven de voordeur een sierlijk balkon is geplaatst en de dakkapel is voorzien van houten vleugelstukken. Aan weerszijden van de ramen werden luiken aangebracht. De linker zijgevel is afgewerkt met lichtkleurig pleisterwerk, waarin voegen getrokken zijn, alsof we te maken hebben met natuurstenen blokken. De architectuurstijl van het huis is te typeren als eclectisch met een neorenaissance inslag.

Wilhelminaplein 1 en 3. Foto 2019.

De plattegrond bezat een eenvoudige indeling. De gang splitste de begane grond in tweeën. De gang leidt naar een centrale traphal aan de linkerzijde van de plattegrond. Links en rechts van de gang liggen de woonvertrekken (links de 'voorkamer', rechts de huiskamer). In het achterste deel waren de keuken en een 'werkkamer' te vinden.

Belangrijke verbouwingen geschieden in 1908 en 1914. Eerst breidde Van Amstel de huiskamer uit met een grote vijfzijdige erker, geheel in stijl met de bestaande gevelarchitectuur. Boven op de erker kwam een balkon. Zes jaar later verlengde hij de achtergevel met een 'waranda' en een serre. Het balkon boven de voordeur is op een onbekend moment verwijderd. De ramen hebben hun typisch negentiende-eeuwse T-vormige indeling en groene kleur tot op de dag van vandaag behouden.

10.

Wilhelminaplein 3

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend (W.A. van Amstel?)

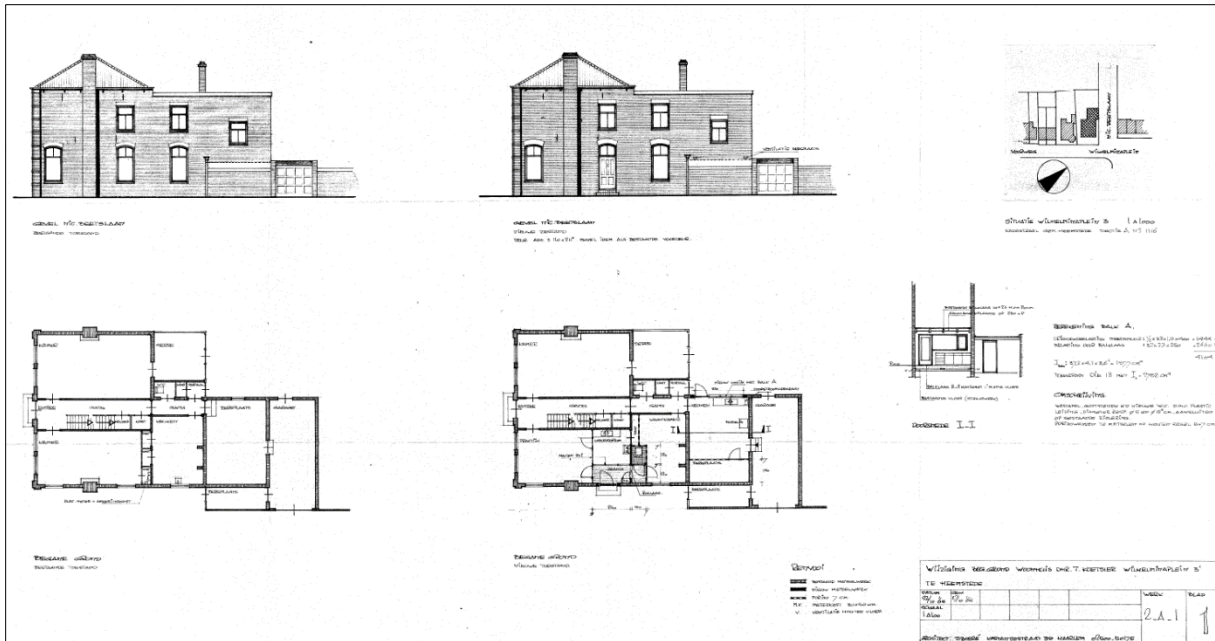
Bouwjaren: 1881 / 1929

Architect: onbekend (W.A. van Amstel?)

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, ensemble (met Wilhelminaplein 1), gaafheid (exterieur).

Geschiedenis

Dit herenhuis stamt waarschijnlijk uit dezelfde tijd als het buurhuis dat de plaatselijke aannemer/architect/bouwondernemer W.A. van Amstel (vermoedelijk) voor zichzelf en zijn gezin bouwde. De bouwstijl vertoont sterke overeenkomsten, maar in vergelijking met Wilhelminaplein 1 is de voorgevel breder en met nog iets meer allure uitgewerkt. De plattegrond is daarentegen minder diep. Het is mede op grond van de stilistische overeenkomsten goed mogelijk dat Van Amstel ook het ontwerp van dit huis maakte. Mogelijk nam hij ook zelf het initiatief voor de bouw.

Bouwtekening i.v.m. de verbouwing in 1965. Links de oorspronkelijke toestand van de noordelijke zijgevel en de plattegrond.

Architectuur

Net als het buurpand kent het huis twee bouwlagen onder een schilddak, zijn de gevels gemetseld in een helderrode klinker, werden er enkelvoudige verticale ramen aangebracht en is de voorgevel verlevendigd met gepleisterde ornamenten en bekroond met een geprofileerde kroonlijst. Het dak is gedekt met grijze pannen. De linker zijgevel is afgewerkt met een pleisterlaag. Vanwege de in vergelijking met het buurpand bredere opzet telt de voorgevel evenwel niet drie maar vijf vensterassen. De middenas is geaccentueerd door een gedecoreerd balkon boven de voordeur, een dakkapel met vleugelstukken en gemetselde pilasters ter weerszijden. Ook de hoeken van de gevel zijn afgezoomd met pilasters.

Een opmerkelijk ornament vormt het tableau met figuratief beeldhouwwerk boven de voordeur, beschermd door het balkon. Boven het middelste raam van de verdieping prijkt een flauw gebogen timpaan. Net als het buurpand is de architectuurstijl te typeren als eclectisch met een neorenaissance inslag.

De plattegrond is, in vergelijking met Wilhelminaplein 1, juist iets eenvoudiger: twee woonvertrekken aan beide zijden van de gang, rechts achterin de keuken, links een serre. Aansluitend op de keuken beschikten de bewoners over een 'bergplaats'.

De voornaamste latere wijzigingen betroffen de bouw van een tuinmuur aan de Nicolaas Beetslaan in 1929, de bouw van een garage aan dezelfde zijde in 1958 en enkele veranderingen in het interieur (1965), waarbij van de keuken een wachtkamer werd gemaakt en de keuken in de bergruimte terecht kwam.

Monumenteninventarisatieproject Heemstede en Bennebroek 1850-1940

HEEMSTEDE

B objecten

1.

Achterweg 5

v.h. Dokterswoning Meer en Bosch, nu kantoor

Opdrachtgever: Christelijke Vereeniging tot verpleging van lijdende aan vallende ziekte

Bouwjaar: 1904-1905

Architect: C.B. Posthumus Meyjes, Amsterdam

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Zeldzaam voorbeeld van een dokterswoning in een voor de tijd van ontstaan typerende villa-achtige opzet in eclectische stijl. Exterieur redelijk tot goed bewaard gebleven. Beeldbepalend vanwege de ligging bij de entree van Meer en Bosch. C.B. Posthumus Meyjes (1859-1922) was een belangrijke Amsterdamse architect met een landelijke reputatie.

2.

Achterweg 6 en 8

2 woonhuizen

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: ca. 1896

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, ensemble (met Achterweg 10, 12 en 14).

Twee onderling verbonden, voor de tijd van ontstaan typerende dorpswoningen met mansardekappen aan de Achterweg, een van de oudste wegen van Heemstede. De eenvoudige ornamentiek in de gevels vertoont invloed van de neorenaissance. De woningen zijn beeldbepalend vanwege de prominente ligging aan de Achterweg.

3.

Achterweg 10-12

Dubbel woonhuis / v.h. winkelhuis (10)

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaren: 1896 / 1913

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, ensemble (met Achterweg 6, 8 en 14).

Dubbele, laatnegentiende-eeuwse dorpswoning met langsgevel en mansardekap aan de Achterweg, een van de oudste wegen van Heemstede. De eenvoudige ornamentiek (.m.n. gootlijst en raamblokjes) vertoont invloed van de neorenaissance.

4.

Achterweg 14

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend.

Bouwjaar: ca. 1900

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, ensemble (met Achterweg 6, 8, 10 en 12).

Typerende laatnegentiende-eeuwse dorpswoning met mansardekap aan de Achterweg, een van de oudste wegen van Heemstede. De ornamentiek (m.n. raamblokjes, banden en bekroning dakkapel) vertoont trekken van de neorenaissance.

5.

Adriaan Pauwlaan 5

Landhuis met architectenpraktijk

Opdrachtgever: J.Ph. Peper, Heemstede

Bouwjaar: 1926

Architect: J.Ph. Peper, Heemstede

Waarden: Typologisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Traditionalistisch landhuis in een gecultiveerde variant van de aloude Noord-Hollandse houtbouw met typerende houten bovenbouw, geprofileerde daklijsten (windveren) en samengestelde kap. Zeldzaam voorbeeld van historisch woonhuis met architectenpraktijk. Beeldbepalende ligging.

6.

Blekersvaartweg 39

Woonhuis

Opdrachtgever: H.J.M. Peeperkorn, Heemstede

Bouwjaar: 1894

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, architectuurhistorisch, situationeel.

Voor de tijd van ontstaan typerende dorpswoning met neorenaissance ornamentiek. H.J.M. Peeperkorn (1864-1923) was directeur van Stoomwasscherij J. Peeperkorn & Zn aan de Blekersvaart, gemeenteraadslid en wethouder. Dit geeft het pand ook een belangrijke historische waarde.

7.

Bronsteeweg 16

Landhuis 'Erica'

Opdrachtgever: W.J. van Vliet, Heemstede

Bouwjaar: 1910

Architect: Harm Korringa, Haarlem

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Traditionalistisch landhuis in de stijl van de Noord-Hollandse houtbouw. Typerende geknikte kap met windveren en makelaar. De opdrachtgever werd geboren in Zaandam. Architect Harm Korringa (1877-1965), een groot kenner van boerderijbouw, was in Heemstede zeer actief. De bijzondere schilderachtige kenmerken van het pand onderstrepen de beeldbepalende waarde.

8.

Bronsteeweg 90

Landhuis

Opdrachtgever: E.J. Vellema, Heemstede

Bouwjaar: 1920

Architect: Groenendijk & Lammers Architecten, Amsterdam

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Landhuis van twee lagen onder een samengesteld zadeldak. Het metselwerk vertoont expressieve details in de stijl van de Amsterdamse school. Theo Groenendijk (1890-1952) en Theo Lammers (1890-1972) vormden een architectenduo in die periode en waren vooral in Amsterdam actief. Beeldbepalend vanwege de ligging op de straathoek, die de markante vormen goed laat uitkomen.

9.

Bronsteeweg 94

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: ca. 1890

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel.

Typerende, compacte laatnegentiende-eeuwse dorpswoning met mansardekap. Symmetrische voorgevel met midden-ingang en corresponderende plattegrond. De voorgevel heeft eenvoudige neorenaissance ornamentiek en een pleisterlaag met schijnvoegen, die de gevel een enigszins voornaam aanzien geven.

10.

Bronsteeweg 96-98

Dubbele villa

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: ca. 1880

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Dubbele villa met symmetrische, wit geverfde bakstenen façade. Typerende neoclassicistische landhuisstijl uit het laatste kwart van de negentiende eeuw. Voornaam, beeldbepalend pand.

11.

Bronsteeweg 100

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: ca. 1890

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Landelijk woonhuis met symmetrische voorgevel en dito plattegrond. Neoclassicistische ornamentiek en op de middenas geplaatste dakkapel met sierhoutwerk; daarom eclectisch. Beeldbepalend object.

12.

Camplaan 20

Villa 'Valkenburg'

Opdrachtgever: Q. van den Berg, Heemstede

Bouwjaar: 1920

Architect: N.J. Nijman, Heemstede

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Statige, formele villa met rechthoekig grondvlak en naar historische Hollandse buitenhuizen verwijzende stijlkenmerken. Quirinus van den Berg, bloemist en raadslid, verkocht in 1920 zijn grond in dit gebied om de aanleg van de Dreef tussen Camplaan en Wipperplein mogelijk te maken. Daarom ook historisch van belang. Beeldbepalend vanwege de opvallende ligging.

13.

Camplaan 31

Woonhuis

Opdrachtgever: H. Stefels jr.

Bouwjaar: 1925

Architect: A.J. Westerman, Amsterdam

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Woonhuis met modernistische trekken, bepaald door strakke, horizontale en symmetrische geleidingen en accenten. De opdrachtgever, die in een nabijgelegen landhuis bij Groenendaal woonde, liet dit huis voor zijn ouders bouwen. Beeldbepalend vanwege de situering.

14.

Caspar Fagellaan 4

Villa met kantoorruimte

Opdrachtgever: A.J.W. van Sambeek

Bouwjaar: 1922

Architect: Willem Hoffmann, Nijmegen

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Formele villa met een representatief karakter en verfijnde details in het metselwerk, houtwerk en de raamkozijnen. Gevelsteen met zonnwijzer in de zuidgevel. Omgeven door een ruime tuin, die grenst aan de oude vijver van landgoed Bosch en Hoven. Vastgoedondernemer Van Sambeek, die hier kantoor hield, was zeer actief in de ontwikkeling van villa- en woonbuurten in Heemstede.

15.

Crayenestersingel 55

Landhuis 'De Eikenhof'

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaren: 1928-1929

Architect: J. Ph. Peper, Heemstede

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Landhuis met houten bovenbouw en rieten, samengestelde kap in boerderijstijl. Het exterieur, inclusief de ladderramen, is opmerkelijk gaaf. De architect woonde en werkte schuin aan de overkant, op Adriaen Pauwlaan 5. Beeldbepalend vanwege de situering.

16.

Frederik van Eedenplein

Plantsoen met gras en boombeplanting

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Jaar van aanleg: 1932

Ontwerper: Gemeente Heemstede

Waarden: Typologisch, stedenbouwkundig, gaafheid.

Dit flauw gebogen plein met groene aankleding is een riante uitwerking van het aan de Engelse tuinstad ontleende stedenbouwkundige model van de 'close', d.w.z. een aan drie zijden bebouwd groen plein. Het past hierdoor in het tuinstadachtige karakter van het gemeentelijk uitbreidingsplan.

17.

Glipperdreef 196

Landhuis

Opdrachtgever: J.H. Allebes, Amsterdam

Bouwjaar: 1938

Architect: J.H. Redelaar, Den Haag

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

De architectuur van dit landhuis is een combinatie van Engelse landhuisbouw en Haagse school-stijl. Kenmerkend is de combinatie van een traditionalistische, boogvormige portiek, gebrandschilderd glas-in-loodramen en wenkbrauwvensters in de kap, met eigentijdse elementen als stalen raamkozijnen en betonnen lateien en afdekranden. Redelaar was docent aan de academie voor beeldende Kunsten in Den Haag (1928-1950). Beeldbepalend object aan de Glipperdreef.

18.

Glipperdreef, bij de Van Merlenvaart

Van Merlenbrug

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Bouwjaar: 1932-1933

Architect: Dienst Openbare Werken; H.A. van den Eijnde, Heemstede (beeldhouwwerk).

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel, architectuurhistorisch, ensemble, gaafheid.

Gemetselde balustrades met deels gebeeldhouwde natuurstenen afdekranden en stalen leuningen in de voor de gemeentelijke brugarchitectuur typerende strakke, Amsterdamse School-achtige stijl.

19.

Glipperweg 19

Woonhuis

Opdrachtgever: G. Jansen Hendriks

Bouwjaren: 1902-1903

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Riant, landelijk woonhuis van twee lagen onder een mansardekap met dwarskap. Vroeg voorbeeld van dergelijke huizen aan de Glip. Muren lichtkleurig gepleisterd en verlevendigd door banden schoon metselwerk. De opdrachtgever was bloembollenkweker en raadslid. Beeldbepalend.

20.

Glipperweg 38

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: ca. 1885

Architect: onbekend

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel, gaafheid (exterieur).

Eenvoudig laatnegentiende-eeuws woonhuis met zadeldak. Typierend is de plaatsing van de voordeur in het midden van de voorgevel en de hiermee corresponderende plattegrond. Sobere neorenaissance ornamentiek, zoals de deuromlijsting en raamblokjes. Beeldbepalende vrije ligging.

21.

Glipperweg 58

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: ca. 1880

Architect: onbekend

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel, gaafheid (exterieur).

Voor de tijd van ontstaan typerende dorpswoning onder zadeldak. Gaaf exterieur met ornamentele deuromlijsting, voordeur en raamkozijnen. Herinnert aan vroege woningbouw aan de Glip.

22.

Hageveld 23

v.h. Directieket (t.b.v. de bouw van Hageveld) annex woonhuis, nu woonhuis

Opdrachtgever: Seminarie Hageveld

Bouwjaar: 1921

Architect: Jan Stuyt, Bussum

Waarden: Typologisch, situationeel, architectuurhistorisch, zeldzaamheid, gaafheid (exterieur).

Zeldzaam voorbeeld van een bewaard gebleven historische directieket, bovendien van hoogwaardige architectonische kwaliteit. Houtbouw (incl. houtskelet), rechthoekig grondvlak en samengesteld schilddak. Het traditionele, boerderijachtige uiterlijk is gecombineerd met modernistische trekken, zoals om de hoek doorlopende raamstroken. Beeldbepalend.

23.

Heemsteedse Dreef 59

v.h. Praktijkwoning, nu woonhuis

Opdrachtgever: Chris Mol, Etten

Bouwjaren: 1933-1934

Architect: Frans Mol, Breda

Waarden: Typologisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Zeldzaam voorbeeld van een historische dokterspraktijkwoning. Traditionalistische kenmerken (o.a. kap, steunbeer, natuurstenen blokjes) zijn gecombineerd met modernistische elementen (stalen raamkozijnen en deuren). Het interieur bevat eigentijds glas-in-lood en tegelwerk. Architect Frans Mol (1910-1963) ontwierp in Breda en omgeving talrijke modernistische woningen.

24.

Heemsteedse Dreef 274-276

Villa 'Karoly', met kantoor aan huis

Opdrachtgever: Cornelis Kwak, Heemstede

Bouwjaren: 1924-1925

Architecten: De Bruin en Jonkheid, Heemstede

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Formele, representatieve villa met vlinderplattegrond en historiserende kenmerken. De opdrachtgever/bewoner, die hier kantoor hield, was als makelaar zeer actief in Heemstede; daarom ook historisch van belang. Deze villa is het meest indrukwekkende exemplaar van de talrijke huizen die De Bruin en Jonkheid aan de Dreef ontwierpen. Beeldbepalend vanwege de opvallende ligging.

25.

Heemsteedse Dreef 289

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1921

Architect: P.J. Smit, Haarlem

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

De traditionalistische architectuur van dit landelijke woonhuis is geënt op conventionele Noord-Hollandse houtbouwmethoden. De eenvoudige hoofdopzet is verfijnd met onderdelen als de afgeronde hoeken van het balkon en een boogvormige zolderraam.

26.

Heemsteedse Dreef 299

Woonhuis met architectenpraktijk

Opdrachtgever: Klaas Jonkheid, Heemstede

Bouwjaar: 1923

Architect: Klaas Jonkheid, Heemstede

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Typerend voor het werk van deze architect - die hier zijn bureau had - is de symmetrie met basale historiserende kenmerken. De architectuur onderscheidt zich door een mengeling van voornaamheid en landelijkheid. Bijzonder zijn de ornamentale glasstroken aan weerszijden van de beide voorramen.

27.

Heimanslaan 2

Villa

Opdrachtgever: G.W. Brongersma, Haarlem

Bouwjaren: 1928-1929

Architect: Pierre Cuypers jr., Amsterdam

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Informeel villa met typerende lage begane grondhoogte en rijzige, samengestelde dakvorm. De strakke, diagonale lijnen verlenen de architectuur een eigentijds expressief karakter. In de voetsporen van zijn bekende vader, de architect Joseph Cuypers, was Pierre Cuypers (1891-1982) wel vaker actief in Heemstede. Opdrachtgever Brongersma was oogarts bij de GGD te Haarlem.

28.

Herenweg 35

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: ca. 1880

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Typerende laatnegentiende-eeuwse dorpswoning met landelijke sierkenmerken rond de ramen en voordeur. Symmetrisch ingedeelde langsgevel met voordeur in het midden. Muren afgewerkt met wit gesausde pleisterlaag en schijnvoegen. Vroeg en zeldzaam voorbeeld van een woonhuis aan de Herenweg. Beeldbepalend vanwege de vrije ligging.

29.

Herenweg 48

Villa

Opdrachtgever: B.S. Korsten, Heemstede

Bouwjaren: 1927-1928

Architect: N.J. Nijman, Heemstede

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Informeel villa gelegen op het restant van een oude duinrug. Origineel en bijzonder is de combinatie van klassieke stijlelementen met een moderne, samengestelde paraboolvormige kap. Daarom in het oeuvre van de architect een unicum. De opdrachtgever, B.S. Korsten, was bloembollenhandelaar en -kweker. Beeldbepalend vanwege de opvallende ligging.

30.

Herenweg 78A

Villa 'Bloemlust' ('Johanna Euphemia')

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1910

Architecten: H. Bührs en G. de Groot, Amsterdam

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Voor de tijd van ontstaan typerende formele villa in eclectische stijl met dominante kenmerken van de Engelse landhuisstijl. Gevarieerde hoofdopzet en afwisselende gevelarchitectuur met balkons, erkers, diverse raamtypen en licht pleisterwerk boven een begane grond in schoon metselwerk.

31.

Herenweg 103

v.h. Onderwijzerswoning van de St. Jozefschool, nu woonhuis

Opdrachtgever: R.K. Kerkbestuur van Berkenrode

Bouwjaar: 1904

Architecten: Simon Adriaanse (aannemer) en Joan van Groenendaal (architect-supervisor)

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Zeldzaam voorbeeld van een onderwijzerswoning. Oorspronkelijk onderdeel vormend van de (afgebroken) St. Jozefschool. Villa-achtige opzet en eenvoudige eclectische detaillering. Feitelijk het enige overblijfsel van een rooms-katholiek ensemble waar ooit ook het Broederhuis, een verenigingsgebouw en de St. Henricus Uloschool deel van uitmaakten.

32.

Herenweg 114

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: ca. 1870

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Typierend symmetrische opgezet negentiende-eeuws woonhuis met langsgewel en mansardekap. Ornamentele details als deuromlijsting, dakkapellen en geprofileerde gootlijst geven de façade een enigszins voornaam karakter. Beeldbepalend object met ruime voortuin op de hoek van de Postlaan.

33.

Herenweg 142-144

Dubbel woonhuis

Opdrachtgever: Eerste Nederlandsche Betonhuizenbouw 'Holland', Dordrecht (vermoedelijk)

Bouwjaar: ca. 1921

Architect: onbekend

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Fors, dubbel woonhuis met samengestelde, expressieve dakvormen en evenzeer expressieve raamtypen en gemetselde details. Eerst wilde de opdrachtgever het project in gewapend beton uitvoeren, maar dit ging om onbekende redenen niet door. De oorspronkelijke architectuur bleef wel gehandhaafd. Beeldbepalend vanwege de ligging op de hoek van de Herenweg en de Koediefsaan.

34.

Herenweg 154

Landhuis 'Elba'

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1912

Architect: G. van der Leek

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Formeel, representatief landhuis met schilddak, lichtkleurig gepleisterde bovenbouw en veranda in neoclassicistische stijl met zwart-wit betegelde vloer. Beeldbepalend object vanwege de ligging bij het kruispunt.

35.

Herenweg 180

Herenhuis, nu kantoor

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1911

Architect: S. Roog, Haarlem

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Royaal herenhuis in karakteristieke eclectische stijl. Gevarieerde opzet dankzij torentje, dwarskap met sierhoutwerk en wolfseinde en portiek met balkon. Lichtkleurige accenten in het metselwerk. Beeldbepalend vanwege de vrije ligging.

36.

Iepenlaan 7-48 / Lindenlaan 1-41

Woningbouwcomplex (60 woningen)

Opdrachtgever: Woningvereniging St. Joseph, Heemstede

Bouwjaar: 1920-1921

Architect: Jac. Th. A. Etmans, Haarlem

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, situationeel, architectuurhistorisch.

Een typerend volkswoningbouwcomplex vanwege de afwisseling van langs- en dwarskappen (mansardevorm). De verbijdingen in de straat, incl. voortuinen, moesten het beeld van een tuinstad oproepen. Sober siermetselwerk, met onder meer de naam St. Joseph in het centrum van het complex. Belangrijke getuigenis van de volkswoningbouw van deze rooms-katholieke bouwvereniging. Exterieur nog redelijk gaaf. Zeer beeldbepalend complex.

37.

J.H. Weissenbruchweg 4

Villa

Opdrachtgever: C. Hoen, Amsterdam

Bouwjaar: 1930

Architect: Adriaan Moen, Amsterdam

Waarden: Architectuurhistorisch, ensemble (met J.H. Weissenbruchweg 6), gaafheid (exterieur).

Landelijke, informele villa met een samengestelde rieten kap met wolfseinden, houten beschoot en sierhoutwerk. Geaccentueerde levendigheid door o.a. gevarieerde dakramen en erker met balkon. Exterieur opmerkelijk gaaf. Adriaan Moen (1879-1950) was in die tijd een bekende architect met een voorliefde voor verfijnde bouw. De eerste bewoner, J.C. Hoen, was een broer van de opdrachtgever.

38.

J.H. Weissenbruchweg 6

Villa

Opdrachtgever: C. Hoen, Amsterdam

Bouwjaar: 1930

Architect: Adriaan Moen, Amsterdam

Waarden: Architectuurhistorisch, ensemble (met J.H. Weissenbruchweg 4), gaafheid (exterieur).

Landelijke, informele villa met een samengestelde rieten kap met wolfseinden, houten beschoot en sierhoutwerk. Geaccentueerde levendigheid door o.a. gevarieerde dakramen en erker met balkon. Exterieur opmerkelijk gaaf. C. Hoen, makelaar, bewoonde dit huis zelf.

39.

Jacob van Ruisdaellaan 17

Landhuis

Opdrachtgever: J.F.Th. van Erpers (vermoedelijk)

Bouwjaren: 1926-1927

Architect: B.W. Lindeboom, Heemstede

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Landhuis met opvallend rijzige, in een punt uitlopende mansardekap met sierhoutwerk in de geveltop. Fraai gestileerd houtwerk van m.n. erker, balkonbalustrade, bloembak en daklijst. Exterieur, inclusief kleurstelling, opmerkelijk gaaf. Beeldbepalend vanwege de situering.

40.

Jan Steenlaan 12

Landhuis

Opdrachtgever.: P.C. Ras

1938

Architect: M.J. Meuleman, Heemstede

Waarden: Architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Voor de bouwtijd typerend, goed geproportioneerend en efficiënt ingedeeld bakstenen landhuis met boerderijachtige kenmerken zoals wolfseinden en raamluiken. Exterieur opmerkelijk gaaf.

41.

Jan Steenlaan 30

Landhuis

Opdrachtgever: M.J. Meuleman, Heemstede

Bouwjaar: 1939

Architect: M.J. Meuleman, Heemstede

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Bakstenen landhuis met gevarieerde opbouw en hoge samengestelde kap. Boerderijachtige kenmerken zoals wolfseinden. Beeldbepalend vanwege de ligging op hoek van de straat.

42.

H.W. Mesdaglaan 1

Landhuis

Opdrachtgever: G. van Noordwijk en M.J. Meuleman, Heemstede

Bouwjaar: 1938

Architect: M.J. Meuleman, Heemstede

Waarden: Typologisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Zeldzaam voorbeeld van een landhuis met botenhuis in het souterrain. Eigen woonhuis met kantoor van de architect. De samengestelde rieten kap met wolfseinden en het ruw gezaagd gevelbeschoot creëren een uitgesproken landelijk beeld. Bijzonder is de erker aan het water met gewelfd koperen dak. Meuleman was aannemer-architect en kwam oorspronkelijk uit Aalsmeer. Zeer beeldbepalend.

43.

Kerklaan 84

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1902

Architect: J. Vooges, Heemstede (vermoedelijk)

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Voor de bouwtijd typerend woonhuis met mansardekap. Symmetrische indeling. Eenvoudige versieringen in het metselwerk en geornamenteerde houten onderdelen (o.a. dakkapel en daklijsten). Exterieur opmerkelijk gaaf. Beeldbepalend vanwege de ligging op een oude duinrug.

44.

Kerklaan 86

Woonhuis

Opdrachtgever: L. van der Weiden, Heemstede

Bouwjaar: 1902

Architect: J. Vooges, Heemstede

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Voor de bouwtijd typerend woonhuis met mansardekap. De hoge, geornamenteerde ramen, rijk versierde voordeur en omlijste dakkapel benadrukken de voornaamheid van de symmetrische voorgevel. Exterieur opmerkelijk gaaf. Beeldbepalend vanwege de ligging op een oude duinrug.

45.

Kerklaan 97

v.h. Villa('s), nu 3 woonhuizen

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaren: ca. 1870 / 1917

Architecten: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Drie woonhuizen in een lichtkleurig gepleisterd blok van twee bouwlagen met mansardekap. Eclectische bouwstijl met neoclassicistische ornamentiek rond de voordeuren en dakkapellen. Een van de oudste nog aanwezige woonhuizen aan het westelijk gedeelte van de Kerklaan.

46.

Laan van Insulinde 25

'Huize Insulinde'

Opdrachtgever: A.P. Audretsch, Heemstede

Bouwjaar: ca. 1908

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Voor de tijd van ontstaan kenmerkend woonhuis met mansardekap, erker en serre aan de tuin. Huis en tuin zijn het enige restant van de kwekerij Insulinde die hier ooit gevestigd was (oprichting N.V. in 1908, opgeheven 1923). Eigenaar en bewoner A.P. Audretsch was tevens gemeenteraadslid. Beeldbepalend object vanwege de opvallende, vrije ligging aan de straat.

47.

Lanckhorstlaan 9

Jacobaschool

**Opdrachtgever: R.K. kerkbestuur van de H. Bavo, Heemstede
1930-1931**

Architect: Nic. J. Nijman, Heemstede (1931-1932)

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Voor de tijd van ontstaan typerend schoolgebouw met zes klassen en een gymnastieklokaal plus handenarbeidlokaal. Doeltreffende opzet van twee bouwlagen onder een samengesteld schilddak. Lokalen aan de achterzijde, gangen aan de Lanckhorstlaan. Zakelijke architectuur met traditionalistische inslag. Getuigenis van het rooms-katholieke lager onderwijs in Heemstede. Beeldbepalend vanwege de situering.

48.

Lombokstraat-Sumatrastraat

Poort 'Rust Roest'

Opdrachtgever: C. Turkenburg, N.V. Heemsteedsche Hout- en Triplexhandel

Bouwjaar: 1925

Architect: onbekend

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel.

Bakstenen toegangspoort met gevelsteen ('Rust-Roest'), die toegang gaf tot het bedrijfsterrein van de houthandel en aannemer Turkenburg. De orthogonale lijnvoering in het metselwerk accentueert de poort, die is opgenomen in de door Turkenburg zelf gerealiseerde woonbebouwing aan weerszijden. Beeldbepalend vanwege de ligging op een straathoek. (Stalen hek niet origineel.)

49.

Meerweg 31-33

Dubbel woonhuis

Opdrachtgever: A.H. van Wickevoort Crommelin, Heemstede

Bouwjaren: 1908-1909

Architecten: Harm Korringa, Haarlem (vanaf 1909 bewoner nr. 31)

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Dubbel woonhuis met elegant gewelfde mansardekap (met rode geglazuurde pannen), ojiefvormige portiek en lichtkleurige gevelafwerking. Kenmerkende details als de kruiskozijsen met raamluiken dragen bij aan de pittoreske, op de Engelse landhuisbouw geïnspireerde architectuur. Landeigenaar Van Wickevoort Crommelin was vanaf 1907 gemeenteraadslid. Beeldbepalend object.

50.

Meerweg 51

Woonhuis

Opdrachtgever: 'mej. Immink'

Bouwjaar: 1910

Architect: onbekend

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Voor die tijd typerende dorpswoning met mansardekap. Asymmetrische opzet met de voordeur rechts in de voorgevel en een hiermee corresponderende plattegrond. Eenvoudige details in het metselwerk. Exterieur opmerkelijk gaaf. Beeldbepalend object met diepe voortuin.

51.

Molenwerfslaan 3

Dienstwoning (van Hageveld)

Opdrachtgever: Seminarie Hageveld

Bouwjaar: 1921

Architect: Jan Stuyt, Bussum

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Zeldzaam voorbeeld van een portierswoning, gebouwd ten behoeve van Seminarie Hageveld, waarvan de hoofdtoegangsweg toen nog naast deze woning lag. Woning met gewelfd mansardekap boven een begane grond met een rechthoekig grondvlak. De lichtkleurig gepleisterde gevels danken hun voorname karakter aan een sobere ornamentiek. Jan Stuyt (1868-1934) was de ontwerper van Hageveld. Beeldbepalend vanwege de vrije ligging aan de Molenwerfslaan.

52.

Nijverheidsweg 7

Directeurswoning gasfabriek, nu kantoorgebouw

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Bouwjaar: 1908-1909

Architect: Jac. Th. A. Etmans (Gemeenteopzichter / -architect)

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Zeldzaam voorbeeld van een gemeentelijke directeurswoning, in dit geval van het energiebedrijf. Formele, villa-achtige opzet met symmetrische voorgevel, erker en versierde deurpartij. Vrijwel het enige bouwwerk dat resteert van het GEB in dit gebied. Beeldbepalend, vrijstaand object.

53.

Overboslaan 30

v.h. Bronsteeschool, nu buitenschoolse opvang Casca

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Bouwjaren: 1927-1928 / 1930 / 1938 / 1954

Architect: Harm Korringa, Heemstede

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Een voor die tijd typerende gangenschool met negen klassen en een gymzaal. Functionele opzet met L-vormige plattegrond en twee bouwlagen onder een samengesteld schilddak. Lokalen aan de achterzijde, gangen aan de zijde van het speelplein. De kopgevel aan de Overboslaan (hier bevond zich een dienstwoning) is verlevendigd met ruw gezaagd beschot om het gebouw af te stemmen op de (landelijke) woningbouw in de buurt. Fraai tegelwerk en gebrandschilderd glas-in-lood in het interieur. Beeldbepalend vanwege de ligging.

54.

Postlaan 18-20

Dubbel woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1926

Architect: Jac. Dekker jr., Overveen

Waarden: Architectuurhistorisch.

Dubbel woonhuis onder een bolle, paraboolvormige kap. Ladderramen (voor een deel nog aanwezig) onderstrepen de invloed van de Amsterdamse School. De architect overleed reeds in 1928 op 36-jarige leeftijd, waardoor zijn oeuvre beperkt is gebleven.

55.

Prinsenlaan 23

Woonhuis

Opdrachtgever: C. Kramer, Heemstede

Bouwjaar: 1908

Architect: J. Groen, Zandvoort

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Woonhuis met eenvoudige, zorgvuldig ontworpen villa-achtige kenmerken, zoals een serre met balkon en deels lichtkleurig gepleisterde gevels. De opdrachtgever was bloemist, de architect familie van diens vrouw. Exterieur opmerkelijk gaaf. Beeldbepalend vanwege de vrije ligging.

56.

Prinsenlaan 48

v.h. Boerenwoning, nu woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaren: ca. 1870; uitbreidingen 1908, 1916, 1922

Architecten: onbekend

Waarden: Typologisch, historisch, situationeel, zeldzaamheid.

Zeldzaam voorbeeld van een historische, bewaard gebleven boerenwoning in deze omgeving. Typerende opbouw met langsgevel en zadeldak. Aan de zuidzijde loopt de kap minder steil naar beneden. Latere uitbreidingen en verbouwingen zijn voor een deel weer ongedaan gemaakt. De hoofdvorm is nog goed herkenbaar. Beeldbepalend vanwege de vrije ligging aan de Prinsenlaan.

57.

Sweelinckplein

Plantsoenaanleg met gras, bomen en vijver

Opdrachtgever: Gemeente Heemstede

Jaar van aanleg: ca. 1936

Ontwerper: Gerard Bleeker (vermoedelijk) / Gemeente Heemstede

Waarden: Typologisch, stedenbouwkundig.

Plantsoenaanleg met waterpartij als onderdeel van het gemeentelijke uitbreidingsplan, bedoeld om de tuinstadachtige opzet hiervan waar te kunnen maken en de aantrekkelijkheid van de woonomgeving te verhogen. Kenmerkend is de besloten groepering van de huizenblokken en straten rondom het plantsoen. Beeldbepalende landschappelijk-stedenbouwkundige opzet.

58.

Valkenburgerlaan 6

Landhuis

Opdrachtgever: S.P. Switzar, Amsterdam

Bouwjaar: ca. 1934

Architect: Simon Switzar, Amsterdam

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Verfijnd ontworpen landhuis (met garage) onder een rieten kap voorzien van wolfseinden en een extreem groot driehoekig venster. De opdrachtgever, S.P. Switzar, was de vader van de architect en een gezien aannemer. Hij was bestuurlijk actief voor de parochie O.L. Vrouw Hemelvaart. Simon Switzar emigreerde na de oorlog naar de VS (Californië), waar hij zich naast zijn werk als architect ontwikkelde als kunstschilder. Het fraaie exterieur is opmerkelijk gaaf gebleven.

59.

Van Merlenlaan 6

Landhuis

Opdrachtgever: mevr. R.C.A. de Voogt-De Vogel, Heemstede

Bouwjaar: 1909

Architect: K.P.C. de Bazel, Bussum

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Royaal landhuis met rieten kap en gevarieerde opbouw. Aan de Engelse landhuisbouw ontleende elementen, zoals de dubbele *bay-windows* in de voorgevel, zijn gecombineerd met inheemse traditionele kenmerken, zoals de wolfseinden in de kap. Bijzonder is ook de driekantige erker in de zijgevel en het hiermee corresponderende terras. K.P.C. de Bazel (1869-1923) geldt als een van de belangrijkste architecten van zijn tijd. Opdrachtgeefster Roos de Voogt-de Vogel was raadslid.

60.

Van Merlenlaan 10

Landhuis

Opdrachtgever: mevr. H.J.C. Degenhardt, Haarlem (vermoedelijk)

Bouwjaar: 1933

Architect: J. van Bleiswijk Sombeek, Amsterdam

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Een conventioneel oegend landhuis, maar schijn bedriegt: de in elkaar grijpende kapvormen, bijna tot op de grond doorlopende daklijn van de zijgevel en diverse gemetselde en houten details geven de architectuur een origineel, geabstraheerd-expressionistisch karakter. De architect ontwierp enkele jaren daarna het modernistische huis Le Tigre aan de Herenweg. Beeldbepalend op de straathoek.

61.

Van Merlenlaan 19

v.h. Landhuis, nu kantoor

Opdrachtgever.: J.J. Enschedé

Bouwjaren: 1919-1920

Architect: Andries de Maaker, Heemstede

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Formeel landhuis naar model van het historische Hollandse buitenhuis: twee bouwlagen onder een schilddak, hoekschoorstenen, symmetrisch ingedeelde façade en een sobere historiserende detaillering. De voorname uitstraling is kenmerkend voor deze bouwstijl én voor veel van Andries de Maakers (1868-1964) projecten. Opdrachtgever J.J. Enschedé (1852-1934) was een internationaal bereisd zakenman. Beeldbepalend object vanwege de vrije, opvallende situering.

62.

Van Merlenlaan 29

Landhuis 'De Eikhof'

Opdrachtgever: E. Lefebvre, Heemstede

Bouwjaar: 1939

Architect: Jan Rebel, Laren

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Ruim bemeten landhuis, opgebouwd uit twee lagen onder een zadeldak op een langgerekt grondvlak. Zakelijke, weidse gevelvlakken, strakke lijnen en raamstroken gecombineerd met grillig gevormde houten delen. Jan Rebel (1885-1965) was een meester in het ontwerpen van omvangrijke landhuizen waarin traditie versmelt met moderne kenmerken. De opdrachtgever was directeur van een uitgeverij in Haarlem. Beeldbepalend object.

63.

Van Merlenlaan 30

Landhuis 'Vredenhoef' (v.h. 'Huize Elisabeth')

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1912

Architect: W.A. van Amstel, Heemstede

Waarden: Situationeel, architectuurhistorisch.

Groot, eenvoudig landhuis met traditionele elementen als een serre met balkon en geveltop met sierbeschot. Goed van verhoudingen en effectief gedetailleerd. Zeer beeldbepalend vanwege de ligging op een relatief hoge oude duinrug. Een van de vroegste huizen aan de Van Merlenlaan. Van Amstel was een ondernemende plaatselijke aannemer-architect. De gevelbeschildering is vermoedelijk niet oorspronkelijk.

64.

Voorweg 7

Villa / woonhuis

Opdrachtgever: onbekend / Jac. Kodde

Bouwjaren: ca. 1900 / 1917

Architecten: onbekend / J.E.A. Kaub, Haarlem (1917)

Waarden: Historisch, situationeel, architectuurhistorisch.

Hoogwaardige verbouwing van een eenvoudige dorpswoning van één bouwlaag onder mansardekap tot een voorname villa met klassieke kenmerken (pseudo-symmetrie, erker met balkon, lichtkleurige pleisterlaag, ornamentele detailleringen). Beeldbepalend object aan het begin van de Voorweg.

65.

Wiekenplein / Jan van den Bergstraat / Vijf Herenstraat

Woningcomplex 'Op Eigen Wieken' (32 woningen)

Opdrachtgever: Woningstichting Op Eigen Wieken, Heemstede

Bouwjaren: 1927-1928

Architect: Nic. J. Nijman, Heemstede

Waarden: Typologisch, stedenbouwkundig, architectuurhistorisch, gaafheid (exterieur).

Hoogwaardig volkswoningbouwproject. De huizenblokken tonen een afwisseling van langs- en dwarskappen. Centrum van het complex vormt een plein met oorspronkelijk plantsoenen. Aan dit plein bevond zich op het adres nr. 8 (het pand met de dwarskap) een kantoor van de woningbouwvereniging, later in gebruik als winkel en nu betrokken bij de woning. In de gevels van de huizen prijken siertegels met voorstellingen van vogels en hun soortnamen. Boven de voormalige kantooruimte/winkel trekt een tegeltableau de aandacht met de naam van het complex. In de kopgevel aan de Jan van den Bergstraat bevindt zich een fraai beeldhouwde gedenksteen. Bijzonder is dat het bestuur, waarin o.a. wethouder E.A..M. Droog en gemeentesecretaris Swolfs zaten, het project wist te realiseren zonder rijksoverheidssteun. De oorspronkelijke voordeuren, ramen en dakkapellen zijn gemoderniseerd, maar verder is de architectuur redelijk gaaf.

Monumenteninventarisatieproject Heemstede en Bennebroek 1850-1940

BENNEBROEK

A objecten

1. **p. 139** Woonhuis met winkel, Bennebroekerlaan 21
2. **p. 140** Beukenvaartbrug, Bijweglaan
3. **p. 141** Landhuis 'Wilsu', Duinlaan 5
4. **p. 143** Landhuis 'Sparrenheuvel', Duinlaan 28
5. **p. 144** Landhuis P.A. van Tiel, Fazantenlaan 18
6. **p. 146** Landhuis, Grote Sparrenlaan 1
7. **p. 148** Woonhuis W.F. van de Rotte, Kennemerbeekweg 1
8. **P. 149** Woningcomplex, Kennemerbeekweg 17-25.
9. **p. 149** Cultuurbrug, Leidsevaart
10. **p. 150** Dubbel landhuis, Leidsevaart 12A-B
11. **p. 151** Woonhuis, Leidsevaart 2
12. **p. 152** Bagatellebrug, Rijksstraatweg
13. **p. 153** Twee blokken met herenhuizen, Rijksstraatweg 14-16 en 39-41
14. **p. 155** Dubbel landhuis, Rijksstraatweg 56-58
15. **p. 156** Villa, Rijksstraatweg 76
16. **p. 158** Woonhuis, Schoollaan 78
17. **p. 159** Bollenloods L. van Maris & Co met woning
18. **p. 161** Woonhuis, Willinklaan 7

1.

Bennebroekerlaan 21

Woonhuis en v.h. schoenmakerij met winkel

Opdrachtgever: Nicolaas Pleijsier

Bouwjaren: c. 1855 / 1904

Architect: onbekend

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid (exterieur).

Een voor de tijd van ontstaan typerend woonhuis van twee lagen met een voormalige schoenmakerij met winkel op de hoek van het pand, dat wordt afgedekt door een mansardekap. De façade heeft een voorname opzet met de voordeur links van het midden, een dakkapel op de centrale as, een geprofileerde gootlijst en laatnegentiende-eeuwse T-ramen. De geornamenteerde houten omlijsting van de winkelpui accentueert de ingang en etalage van de winkel annex schoenmakerij. Al met al een zeldzaam voorbeeld van een chique, nog gaaf winkelhuis aan de Bennebroekerlaan. Beeldbepalend vanwege de ligging.

2.

Bijweglaan

Brug ('Beukenvaartbrug') over de Bennebroekervaart (Beukenvaart)

Opdrachtgever: N.V. Exploitatie Maatschappij voor onroerende goederen v.h. Gebr. v.d. Pol, Heemstede

Bouwjaar: 1934

Architect: D. Kuit / Gemeente Bennebroek

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectonisch.

Deze vaste brug over de Bennebroekervaart-Beukenvaart ligt in het centrum van Park Bijweg, ook wel Park Groot Bijweg. Dit is een groene, ruim opgezette woonbuurt met middenstandswoningen en vrijstaande huizen die vanaf de jaren dertig ontstaan is. De deels gewapend betonnen onder- en bovenbouw van de brug bestaat optisch uit één stuk dankzij de lichtkleurig afgewerkte pleisterlaag. De strakke, robuuste vormgeving van met name de balustrades en zijmuren is typerend voor de tijd van ontstaan. De vier hoekpunten zijn gemarkeerd door lantaarns, die de oorspronkelijke lantaarns vervangen maar in dezelfde stijl zijn vormgegeven (2015). De brug is als geheel een beeldbepalend object vanwege de centrale ligging in deze woonbuurt en de karakteristieke verschijningsvorm.

De vormgeving van de brugarchitectuur vormt opvallende overeenkomsten met de eerder tot stand gekomen brug in de Rijksstraatweg (1925, ontworpen door Rijkswaterstaat) en de weg langs de Leidsevaart (1932), die vermoedelijk ook door D. Kuit ontworpen werd.

3.

Duinlaan 5

Landhuis 'Wilsu'

Opdrachtgever: W. Balfort

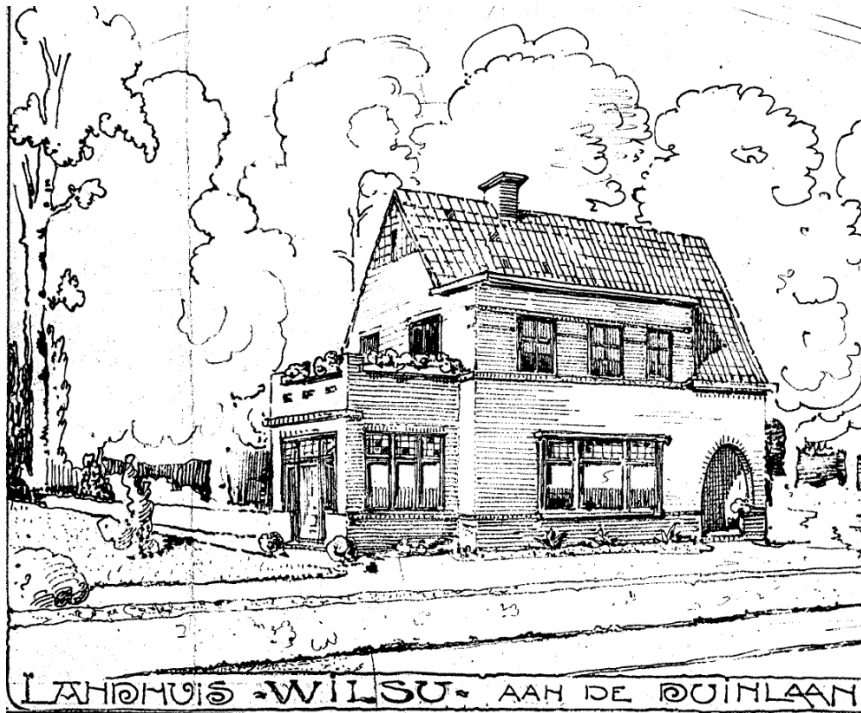
Bouwjaar: c. 1925

Architect: Architectenbureau Van Essen, Bennebroek

Waarden: Situationeel, architectonisch, gaafheid (exterieur).

Een compact opgezet landhuis met een bijna vierkant grondvlak en klare hoofdvormen. De voorgevel heeft een opvallend expressief karakter dankzij de hoog opgetrokken, recht afgesloten verdieping en diepe, paraboolvormige portiek. Diverse sierdetails in het metselwerk bevestigen de invloed van de Amsterdamse School. Ook het ruw gehakte, natuurstenen ornament bij de portiek sluit hierbij aan. De zuidgevel heeft een royale serre met balkon.

Louis Alexander van Essen (1871-1951), de naamgever van het architectenbureau, ontwierp behalve in Bennebroek (Villa Mahema, Rijksweg 42, 1925-1926, en Landhuis Sparrenheuvel, Duinlaan 28, c. 1931) verschillende villa's in Hillegom. Vóór zijn verhuizing naar Bennebroek was hij als architect vooral actief op de Veluwe. In 1938 werd hij benoemd tot gemeentearchitect van Bennebroek. De opdrachtgever, Willem Balfort (1869-1950), was indertijd hoofdinspecteur van politie te Leiden.

Presentatieschets van Landhuis Wilsu, 1925.

Paraboolvormige portiek met natuurstenen ornament. Foto 2019.

4.

Duinlaan 28

Landhuis 'Sparrenheuvel'

Opdrachtgever: F.C. Lommerse

Bouwjaar: c. 1931

Architect: Architectenbureau Van Essen, Bennebroek

Waarden: Stedenbouwkundig, architectonisch.

Dit in wezen informele landhuis heeft een representatief karakter dankzij de rijzige opbouw en opvallende façade aan de Duinlaan, die extra goed uitkomt vanwege de ligging op een glooiing van het terrein. De gevarieerde landhuisarchitectuur wordt bepaald door geknikte kapvormen en typerende onderdelen als een erker, gedetailleerde houten balkonbalustrade en groen geschilderd gevelbeschoot. De bakstenen gevels zijn verlevendigd met eenvoudig siermetselwerk.

Louis Alexander van Essen (1871-1951), de naamgever van het architectenbureau, ontwierp, behalve in Bennebroek (Villa Mahema, Rijksweg 42, 1925-1926 en Landhuis Wilsu, Duinlaan 5, c. 1925), verschillende villa's in Hillegom. Vóór zijn verhuizing naar Bennebroek was hij als architect hoofdzakelijk actief op de Veluwe. In 1938 werd hij benoemd tot gemeentearchitect van Bennebroek. Zijn opdrachtgever F.C. Lommerse was bloembollenhandelaar.

5.

Fazantenlaan 18

Landhuis

Opdrachtgever: P.A. van Tiel, Heemstede

Bouwjaar: 1927

Architect: J.C. Brand jr., Heemstede

Waarden: Stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid (exterieur).

Compact, zorgvuldig geproportioneerd landhuis met een vrijwel vierkant grondvlak en een opvallend hoog, aan alle zijden overstekend zadeldak. Het groen geverfde gevelbeschoot draagt bij aan het landelijke karakter, maar de geometrie van de puntgevels, de symmetrische voorgevel en strakke belijning geven een modernistisch tintje aan de door de bank genomen conventionele architectuur. De expressief vormgegeven voordeur past in dit beeld. Het pand is beeldbepalend vanwege de ligging op de hoek Fazantenaal-Van Doornincklaan, aan de rand van de woonbuurt.

Opdrachtgever P.A. van Tiel exploiteerde met de bouwondernemer G.H. Scholten het gebied waar villawijk het Duin ontstond. Omstreeks 1915 had hij de grond gekocht van de ambachtsvrouw van Bennebroek, J.G.M. Willink. Zelf bewoonde hij landhuis 't Zand, Bennebroekerdreef 1A (vermoedelijk ontworpen door John Wildeboer, die ook de ontwerper was van Grote Sparrenlaan 1).

Jan Christiaan Brand jr. (1876-1939) was in het interbellum als architect actief in Amsterdam, Amstelveen, Hilversum, Haarlem, Heemstede, Bennebroek en Lisse. Hij had enige tijd met Johan Brouwer een bureau te Amsterdam, maar verhuisde in 1924 naar Heemstede, waar zijn eerste vrouw vandaan kwam. In zijn werk combineerde hij conventionele met min of meer vernieuwende stijkenmerken. In sommige projecten paste hij vooruitstrevende bouwmethoden toe, zoals betonbouw. Hij ontwierp onder meer de spectaculaire, modernistisch ogende bebouwing van Flora 1935 in Groenendaal, Heemstede.

Aanzicht vanuit het noordwesten. Foto 2019.

De expressief vormgegeven voordeur. Foto: 2019.

6.

Grote Sparrenlaan 1

Landhuis

Opdrachtgever: G.H. Scholten (vermoedelijk)

Bouwjaar: c. 1923

Architect: John Wildeboer

Waarden: Stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid.

Compact landhuis van één bouwlaag onder een hoge, overhuivende rieten kap met parabolvormige kopgevels en een met houten beschot afgewerkte dwarskap aan de achterzijde. Het balkon aan de achterzijde is voorzien van een fors geproportioneerde houten balustrade. Oorspronkelijk bevond dit balkon zich boven een terrasje, maar dit is bij een verbouwing gewijzigd in een serre. De gemetselde gevels van het huis hebben een opvallende plint van oranje keramische tegels. Deze zijn eveneens toegepast bij de slaapkamerramen en op de nok van het dak. Dergelijke elementen dragen bij aan de Amsterdamse School-achtige architectuur van dit schilderachtige landhuis. Beeldbepalend vanwege de situering aan het begin van de Grote Sparrenlaan in de villawijk Het Duin.

Architect Jan Detert (John) Wildeboer (1892-1936) was een van oorsprong Vlaamse architect. De weinige voorbeelden van zijn werk die bekend zijn, tonen aan dat hij graag in de stijl van de Amsterdamse School werkte. In Bennebroek is ook het woonhuis-atelier van de schilder Herman Kruidier aan de Kleine Sparrenlaan 22 van zijn hand (1922). Dit werd gebouwd met een houtskelet en evenals Grote Sparrenlaan 1 met riet gedekt. (Het is een gemeentelijk monument.) Ook het landhuis aan de Bennebroekerdreef 1A kwam vermoedelijk van zijn tekentafel.

G.H. Scholten was exploitant van het westelijke deel van Het Duin. Wildeboer ontwierp in opdracht van Scholten in december 1923 een wegenplan voor het nieuwe villapark, met inbegrip van de trambaan die er dwars doorheen moest gaan lopen. Villapark Het Duin is echter uiteindelijk pas in de jaren dertig van de grond gekomen, maar volgens een iets ander stramien dan Wildeboers plan uit 1923.

7.

Kennemerbeekweg 1

Woonhuis

Opdrachtgever: W.F. van de Rotte, Hoofddorp

Bouwjaar: 1922-1923

Architect: W.F. van de Rotte, Hoofddorp

Waarden: Typologisch, stedenbouwkundig, architectonisch.

Traditionele dorpswoning onder een laag zadeldak met pannen, gebouwd met een houtskelet en houten gevels op de wijze van de traditionele Noord-Hollandse houtbouw. Golvende windveren en diverse andere details van het houtwerk onderstrepen deze indertijd geliefde stijlkeuze. Op de begane grond lagen oorspronkelijk naast de woonkamer en keuken een grote en kleinere slaapkamer, die uitsluitend vanuit de woonkamer toegankelijk waren. Deze simpele plattegrondindeling is voor die tijd anachronistisch te noemen. Al met al een beeldbepalend, schilderachtig pand vanwege de ligging in de bocht van de Kennemerbeekweg aan de rand van de woonbuurt.

De oorspronkelijk uit Hoofddorp afkomstige aannemer W.F. van de Rotte, die dit zelf ontworpen en gebouwde huis jarenlang met zijn gezin bewoonde, was later technisch ambtenaar bij de gemeente Bennebroek. Hij woonde 65 jaar in Bennebroek.

8.

Kennemerbeekweg 17-25

Woningcomplex

Opdrachtgever: P.A. van Tiel

Bouwjaar: c. 1927

Architect: J.C. Brand jr., Heemstede

Waarden: Typologisch, stedenbouwkundig, architectonisch, ensemble.

Architectuurhistorisch hoogwaardig blok van vijf middenstandswoningen met voor- en achtertuinen, gebouwd in opdracht van bouwondernemer P.A. van Tiel, een van de exploitanten van Het Duin. De woningen tellen één bouwlaag onder een hoge schuine kap, waarin de eerste verdieping en zolderruimte zich bevinden. De slaapkamerramen aan zowel de straatzijde als de achterzijde zijn ondergebracht in een langgerekte gezamenlijke dakkapel, opgebouwd uit horizontale en verticale houten delen. Een doorlopend fries van korte verticale houten delen strekt zich uit onder de dakoverstek en de dakkapellen aan voor- en achterzijde. De kap is aan de westelijke eindgevel afgeschuind (schilddak), maar de eindgevel op het oosten heeft een puntige geveltop. Deze is, evenals de dakkapellen en friezen, donkergroen geschilderd.

Ten gevolge van bovengenoemde onderdelen en kenmerken, die de architectuur een uitgesproken landelijke, goed in de omgeving passende uitstraling geven, vertoont het huizenblok een grote mate van samenhang, waardoor het blok een hoge beeldbepalende waarde heeft. Dit, ondanks de overschilderingen van het houtwerk in een andere kleur en de plaatsing van zonnepanelen.

Architect J.C. Brand jr. woonde na de voltooiing van het blok tot 1935 in het hoekhuis Kennemerbeekweg 17, het huis met de geveltop. De overeenkomsten in bouwstijl tussen het blok en het naburige, ook door Brand ontworpen landhuis Fazantenlaan 18, eveneens voor Van Tiel gebouwd in 1927, zijn opvallend.

9.

Leidsevaart

Brug ('Cultuurbrug'), ter hoogte van de gemeentegrens met Heemstede

Opdrachtgever: Gemeente Bennebroek

Bouwjaar: c. 1932

Architect: vermoedelijk D. Kuit / Gemeente Bennebroek

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid.

Deze vaste brug verving een houten vaste brug die in zeer slechte staat verkeerde. De hoofdmaterialen zijn (lichtkleurig gepleisterd) gewapend beton en staal (groen geschilderde buisbalustrades en dragende liggers). De strakke, robuuste vormgeving van de balustrades (muren, pilaren en buizen) is eigentijds.

De weg langs de Leidsevaart was destijds nog eigendom van Haarlem, de oude brug was evenwel in handen van de Erven Baron Van Ittersum. Om de nieuwe brug te kunnen bouwen kocht de gemeente Bennebroek de brug van deze familie. Vooral de oplevering van het nabijgelegen Gebouw voor Bloembollencultuur in 1928, dat nogal wat verkeersbewegingen teweegbracht, zette de gemeente aan tot deze stap.

De vormgeving van de brugarchitectuur vormt opvallende overeenkomsten met de eerder tot stand gekomen brug in de Rijksstraatweg (1925, ontworpen door Rijkswaterstaat). Architect Kuit ontwierp kort na de brug aan de Leidsevaart ook de Beukenvaartweg in de Bijweglaan (1934).

10.

Leidsevaart 12A-B

Dubbel woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: c. 1897

Architect: onbekend

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectonisch.

Een voor de tijd van ontstaan typerende, dubbele woning onder pannen zadeldak. De voorgevel is verrijkt met eenvoudige neorenaissance ornamentiek (raamstrekken met natuurstenen blokjes), raamluiken en een houten daklijst met sierhoutwerk in de top. De beide voordeuren liggen in de zijgevels van de woningen. Dit pand is een voorbeeld van de vroege woningbouw aan de Leidsevaart. Vanwege de ligging aan de Leidsevaart vlakbij de Centenbrug beeldbepalend.

11.

Leidsevaart 2

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: c. 1890

Architect: onbekend

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid (exterieur).

Een typerend voorbeeld van een laatnegentiende-eeuwse woning onder een mansardekap. De voorgevel, een langsegevel, heeft een voor de tijd van ontstaan evenzeer kenmerkende symmetrische opzet met midden-ingang. De wit gepleisterde façade is aanzien verleend door toepassing van eenvoudige neoclassicistische ornamentiek (houten deuromlijsting met architraaf en snijraam) en een geprofileerde dakkapel boven de entree. De schuiframen hebben roeden en raamluiken. Beeldbepalend pand vanwege de schilderachtige architectuur en vrije ligging.

12.

Rijksstraatweg

Brug ('Bagatellebrug'), ter hoogte van de Linnaeushof

Opdrachtgever: Rijkswaterstaat, dir. Noord-Holland

Bouwjaar: 1925

Architect: Onbekend / Rijkswaterstaat, dir. Noord-Holland

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid.

Deze brede, vaste brug vormde onderdeel van de verbreding en asfaltering van de Rijksstraatweg tussen Haarlem en Leiden door de Rijkswaterstaat, een infrastructureel project dat enkele jaren in beslag nam. De opvallende, robuust vormgegeven balustrades bestaan uit (gepleisterd) gewapend beton en staal, en vertonen eigentijdse architectonische stijkenmerken (met name ontleend aan de Amsterdamse School). Vanwege de markante verschijningsvorm en situering in deze belangrijke doorgaande weg vormt de Bagatellebrug een beeldbepalend object.

De betonnen brug is gebouwd op de pijlers van een oudere brug uit 1854. In de noordelijke pijler is nog een gevelsteen te vinden met de naam 'Diemont' en het jaartal (1854). In dat jaar liet de eigenaar van Huis te Bijweg, Christiaan Diemont, de Bennebroekervaart over zijn terrein doortrekken vanaf de Bennebroekerlaan tot aan de Leidsevaart.

13.

Rijksstraatweg 14-16 en 39-41

2 blokken met herenhuizen; nu elk met winkels en bovenwoningen

Opdrachtgever: P. Zieren jr., Bennebroek (vermoedelijk)

Bouwjaar: c. 1900

Architect: P. Zieren jr., Bennebroek (vermoedelijk)

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, architectonisch, ensemble.

Deze twee blokken herenhuizen aan weerszijden van de Rijksstraatweg zouden gebouwd zijn uit sloopmateriaal van oude villa's door de plaatselijke aannemer Zieren. Vanwege de voornamelijk neorenaissance stijl sprak men destijds wel over 'de Haagse Buurt', waar overigens onder andere ook het oude raadhuis aan de westzijde van de weg deel van uitmaakte (gebouwd in 1894). De Rijksstraatweg heette toen nog 'Haagsche Straatweg'. Blijkbaar wilde men dit deel van de weg, nabij het kruispunt, stadse allure geven. Oorspronkelijk bezaten de huizen van in elk geval het westelijke blok voortuintjes, maar deze zijn ten koste van de verbreding van de Rijksstraatweg in de jaren twintig van de vorige eeuw verdwenen. Het ensemble van deze beide blokken is in hoge mate beeldbepalend vanwege de ligging en de in oorsprong voornamelijk neorenaissance architectuur. Bovendien is het ensemble van belang vanwege de stedenbouwkundige geschiedenis.

P. Zieren was aannemer en bouwondernemer.

Het blok aan de westzijde van de Rijksstraatweg (nr. 39-41). Foto 2019.

De oorspronkelijke situatie. De weg (toen nog Haagsche straatweg geheten) is nog smal en de huizen van het rechter (westelijke) blok hebben voortuintjes. Foto circa 1910.

14.

Rijksstraatweg 56-58

Dubbel landhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1939

Architect: J.C. Brand jr., Aerdenhout

Waarden: Typologisch, architectonisch, gaafheid (exterieur).

Een in hoofdopzet symmetrisch, dubbel landhuis met garages in het souterrain. Zodoende een vroeg voorbeeld van drive-in-woningen. Strak vormgegeven elementen als de erkers in de voorgevel, het houten beschot van de geveltop en de langgerekte dakkapellen in de zijgevels geven de traditionele hoofdopzet een modernistische inslag. Opvallend wat dat betreft is de strikte, ordelijke verdeling van de ramen in de voorgevel. Beide woningen beschikken over een kelder onder het souterrain.

Jan Christiaan Brand jr. (1876-1939) was in het interbellum als architect actief in Amsterdam, Amstelveen, Hilversum, Haarlem, Heemstede, Bennebroek en Lisse. Hij had enige tijd met Johan Brouwer een architectenbureau te Amsterdam, maar verhuisde in 1924 naar Heemstede, waar zijn eerste vrouw vandaan kwam. In zijn werk combineerde hij conventionele architectuur met expresieve of moderistische stijlkenmerken. In enkele gevallen paste hij vooruitstrevende bouwmethoden toe. Hij ontwierp onder meer de spectaculaire, modernistisch ogende bebouwing van Flora 1935 in Groenendaal, Heemstede.

15.

Rijksstraatweg 76

Villa

Opdrachtgever: onbekend

c. 1928

Architect: J.C. Brand jr., Heemstede

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid (exterieur).

Omvangrijk landhuis onder een samengestelde, geknikte rieten kap met dwarskappen in de voorgevel en de beide zijgevels. De kap is met een glooiende beweging doorgetrokken over de garage aan de Sparrenlaan. De overdekte doorgang tussen huis en garage is bij een verbouwing dichtgemaakt. De ruitvormige roedeverdeling van de ramen draagt bij aan het besloten karakter van de architectuur. In de kap prijken enkele wenkbrauwvensters. In de gevel aan de Rijksstraatweg is in een gemetselde nis een buste aanwezig, waarvan de betekenis onbekend is. Het karakteristieke, op een glooiend terrein gesitueerde landhuis is beeldbepalend vanwege de ligging op de hoek van de Rijksstraatweg en de Sparrenlaan.

Jan Christiaan Brand jr. (1876-1939) was in het interbellum als architect actief in Amsterdam, Amstelveen, Hilversum, Haarlem, Heemstede, Bennebroek en Lisse. Hij had enige tijd met Johan Brouwer een architectenbureau te Amsterdam, maar verhuisde in 1924 naar Heemstede, waar zijn eerste vrouw vandaan kwam. In zijn werk combineerde hij conventionele architectuur met expresieve of moderistische stijlkenmerken. In enkele gevallen paste hij vooruitstrevende bouwmethoden toe. Hij ontwierp onder meer de spectaculaire, modernistisch ogende bebouwing van Flora 1935 in Groenendaal, Heemstede.

Voorgevel aan de Rijksweg. Foto 2019.

Nis met buste in de voorgevel aan de Rijksweg. Foto 2019.

16.

Schoollaan 78

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: 1891

Architect: H. Heemskerk, Heemstede

Waarden: Historisch, stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid.

Een typerende, laatnegentiende-eeuwse dorpswoning met mansardekap aan een van de oudste wegen van Bennebroek. De kroonlijst, sierbanden, raamblokjes, geprofileerde gootklossen en de omlijsting van de dakkapel vertonen trekken van de neorenaissance. Een zeldzaam, gaaf gebleven voorbeeld van de vroege woningbouw aan de Schoollaan. Beeldbepalend pand vanwege de ligging op een hoek van de straat. De architect, H. (Hendrik) Heemskerk, was timmerman te Heemstede en heeft het huis zelf gebouwd.

17.

Schoollaan 116

v.m. Bollenloods L. van Maris & Co en v.m. woning

Opdrachtgever: L. van Maris & Co, Bennebroek

1906 / 1922

Architect.: C. Verkoren, Hillegom

Waarden: Typologisch, historisch, stedenbouwkundig, architectonisch, zeldzaamheid, gaafheid (exterieur).

Dit bedrijfsgebouw van de vroegere bloembollenkweker, -handelaar en -exporteur L. van Maris & Co, kwam in twee perioden tot stand en beslaat een L-vormig grondvlak. Het oudste deel bestaat uit een evenwijdig aan de straat gebouwd, eenlaags volume met mansardekap, dat bedrijfseigenaar Leonardus van Maris als woning voor zichzelf liet neerzetten (1906). In 1922 liet hij een rechthoekig volume haaks naast deze woning bouwen, met de voorgevel tegen dit bestaande volume aan. De nieuwbouw betrof een bollenloods, bestaande uit begane grond en verdieping onder een plat dak. Naast de entree, met dubbele magazijn deur, bevond zich een klein kantoorvertrek. Net als in 1906 trad ook nu de Hillegomse architect C. Verkoren op als ontwerper. In tegenstelling tot de sobere architectuur van het woonhuis werd de voorgevel van de bollenloods verrijkt met enkele bescheiden gemetselde sierdetails. Bovenin de gevel kwam een tegeltableau met de firmanaam. Van Maris & Co was overigens zowel in Bennebroek als in Hillegom gevestigd. Het historische bedrijfspand is beeldbepalend vanwege de prominente ligging aan een van de oudste wegen van Bennebroek en cultuurhistorisch van belang vanwege de rol in de geschiedenis van de bloembollencultuur in Bennebroek.

Gedeelte van de voorgevel aan de Schoollaan. Foto 2019.

Voorgevel met woonhuis op de voorgrond. Foto 2019.

18.

Willinklaan 7

Woonhuis

Opdrachtgever: onbekend

Bouwjaar: c. 1930

Architect: onbekend

Waarden: Stedenbouwkundig, architectonisch, gaafheid (exterieur).

Landhuis van twee bouwlagen onder een samengesteld pannen schilddak met ruime overstek. De gevarieerde kapvormen, de twee kleuren gevelklinkers (rood en geel) en de diverse raamtypen verlenen de architectuur een gevarieerd, levendig karakter. Elementen als de serre, verdieping-erker en het gevelbeschoot accentueren de landhuisarchitectuur. Sierdetails in het metselwerk, onder andere in de markante schoorsteen en onder de dakgoot, wijzen op invloed van de Amsterdamse School.

Schoorsteen met siermetselwerk in de westgevel. Foto 2019.

Bronnen

Boeken en periodieken (selectie):

- Bomans, J., H. Hofhuizen, *Hyacintegeur en bisschopswijn. Kroniek van honderd jaar wel en wee van blekers en kwekers, burgers en buitenlui in en rond een Heemstedse parochie*, Haarlem 1979.**
- Bregman, C., *Bennebroek in oude ansichten*, Zaltbommel 1987.**
- Bruijn, Marc de e.a., *Heemstede Vooruit 1890-1940. Van blekerijen en bloembollen naar forensen*, Heemstede 2017.**
- Groesbeek, Mr. J.W., *Bennebroek. Beeld van een dorpsgemeenschap*, Zutphen 1982.**
- Haerlem Jaarboek 1965 (necrologie Harm Korringa).**
- Krol, Hans e.a., *Binnenweg & Raadhuisstraat. Van 'wildernisse' tot winkelstraat*, Heemstede 2010.**
- Jager, Ida, *Willem Kromhout Czn.*, Rotterdam 1992.**
- Mol, Peter, *Beheerplan landgoed Hageveld*, Landschap Noord-Holland, Heiloo 2012.**
- Raadt, Kees de, *De Kerklaan, 1646-1996. Het verhaal van een laan*, Heemstede 1996.**
- Stenvert, Ronald, Chris Kolman, Saskia van Ginkel-Meester, e.a., *Monumenten in Nederland. Noord-Holland*, Rijksdienst voor het cultureel erfgoed, Amersfoort 2006.**
- Stenvert, Ronald, Chris Kolman, Saskia van Ginkel-Meester, e.a., *Monumenten in Nederland. Zuid-Holland*, Rijksdienst voor het cultureel erfgoed, Amersfoort 2010.**
- Vermeer, Gerrit, Gert van Kleef, *Waardebepaling Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart te Heemstede*, Cuypers Genootschap, Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek, mei 2019.**
- De Weg.** Weekblad van Nationaal Front, 9.11.1940 (T. Volker).

Websites, incl. archieven (selectie):

- Albert van Essen Architect** (Architectenbureau Van Essen).
- Archieven.nl.** Academie van beeldende kunsten, Haags Gemeentearchief (J.H. Redelaar).
- Bonas** (J.H. Redelaar; Jan Rebel).
- Delpher:** Algemeen Handelsblad (T. Volker); Haagsche Courant (W. Burgersdijk); Staatscourant (Willem Balfoort); De Tijd (W. Burgersdijk); Trouw (Willem Balfoort; T. Volker); het Vaderland (J.H. Redelaar).
- Genealogie online**, diverse personen.
- Historische Vereniging Heemstede-Bennebroek** (Heerlijkheden; monumenten in Heemstede en in Bennebroek).
- Janrebel** (Jan Rebel).
- Librarians** (informatie over tal van Heemstedse en Bennebroekse onderwerpen).
- Lokalhistoriewiki** (Strømmen Traevarefabrik).
- Nederlandse Poëzie encyclopedie**, versie 2.11.2012 (Gedichtenbundel T. Volker).
- Het Nieuwe instituut**, div. architecten.

Noord-Hollands Archief: beeldbank; bibliotheek; bouwtekeningen Heemstede; krantenviewer (Haarlems Dagblad, Eerste Heemsteedsche Courant, Haarlemsch Advertentieblad, raadsnotulen en raadsbesluiten van Heemstede, adresboeken van Heemstede en Bennebroek).

Noord-Hollands Archief: Inventaris Archief Gemeentebestuur Bennebroek, 1931-1974.

Noorschehuis (Noorse balkenhuis Van Merlenlaan).

Open Archieven, genealogische gegevens van diverse personen.

Resources Huygens KNAW. Biografisch woordenboek van Nederland 1880-2000 (E.J. Margrij).

RKD (Simon Switzar).

Wendingen. Platform voor de Amsterdamse School (Adriaan Moen; Th. Lammers; Th. Groenendijk).

Wikipedia, diverse personen en onderwerpen.

Met dank aan Martin Bunnik en Gerry Weijers voor hun informatie over Bennebroek.